

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
İSÖ YL 2007-0001**

**6–7 YAŞ ÇOCUKLARININ RESİMLERDEN
OLUŞTURDUKLARI ÖYKÜLERDEKİ DİL YAPILARI**

**HAZIRLAYAN
Canan YILDIZ ÇİÇEKLER**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Muharrem ŞEN**

AYDIN–2007

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
İSÖ YL 2007-0001**

**6-7 YAŞ ÇOCUKLARININ RESİMLERDEN OLUŞTURDUKLARI
ÖYKÜLERDEKİ DİL YAPILARI**

**HAZIRLAYAN
Canan YILDIZ ÇİÇEKLER**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Muharrem ŞEN**

AYDIN-2007

ADI-SOYADI: Canan YILDIZ ÇİÇEKLER

BAŞLIK: 6–7 Yaş Çocuklarının Resimlerden Oluşturdukları Öykülerdeki Dil Yapıları.

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı; “Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş ve ilköğretim birinci sınıflara devam eden 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında yaptıkları resme dayalı olarak anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapıları; yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aramaktır. Bu araştırmanın genel evrenini Aydın ilindeki ilköğretim okullarının 1. sınıfına ve bu ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 6–7 yaş çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, anasınıfından 36 (18kız;18erkek), ilköğretim 1. sınıftan 36 (18kız;18erkek) olmak üzere toplam 72 çocuktan oluşmaktadır. Çalışma çocuklara, birbirlerinden etkilenmelerini önlemek amacıyla, bireysel olarak ve sessiz bir odada uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama boyutunda odaya alınan her çocuktan serbest resim yapması istenmiştir. Çocuklar resimlerini tamamladıklarında ise, yapmış oldukları resimlerin öykülerini anlatmaları söylenmiş ve yapmış oldukları resimlerin öykülerini anlatırken sesleri ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler SPSS–11,0 paket programında değerlendirilmiş ve anlamlılık düzeyi olarak .05 esas alınmıştır.

Araştırma sonucunda, örneklem grubunda bulunan kız çocukların sıfatları erkek çocuklarından daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Öykülerdeki sıfatlar yaş değişkeni açısından incelendiğinde ise, yedi yaşındaki çocukların altı yaşındaki çocuklardan daha fazla sıfatları kullandıkları görülmüştür. Ayrıca sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından da sıfat kullanımlarında alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çocukların zarf kullanımları ile cinsiyet değişkeni incelendiğinde, erkek çocukların zarfları kız çocuklarından daha fazla kullandıkları sonucu elde edilmiştir. Öykülerdeki zarflar yaş değişkeni açısından incelendiğinde, altı yaşındaki çocuklar yedi yaşındaki çocuklardan daha fazla zarfları kullanırken, sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından bakıldığında ise, üst sosyo-

ekonomik düzeydeki çocukların daha fazla zarf kullandıkları görülmüştür. Çocukların isim tamlaması ve cümle yapılarını kullanımları ile cinsiyetleri arasındaki farklılık incelendiğinde, kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çocukların öykülerde hem isim tamlamasını hem de cümle yapılarını kullanımları yaş değişkeni açısından incelendiğinde, yedi yaşındaki çocukların altı yaşındaki çocuklardan daha fazla kullandıkları görülmüştür. İsim tamlaması ve cümle yapılarının kullanımı sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından incelendiğinde ise, üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar daha fazla kullanmışlardır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Çocuk, dil gelişimi, okulöncesi eğitim, ilköğretim, öykü, resim.

NAME-SURNAME: Canan YILDIZ ÇİÇEKLER

TITLE: Language Structures of the 6–7 Year-Old Children in Stories Made From Pictures

ABSTRACT

The general objective of this research is to find an answer to the question of whether the adjectives, adverbs, noun phrases and adjective phrases, 6-year olds who attend pre-schools and 7-year olds in the first year of primary school use in stories they tell based on the pictures they do in free painting studies, differ in terms of age, sex and socio-economic levels. The general universe of this research consists of 6-7 year old children who attend the first year primary school and the ones who are in the pre-schools of those primary schools. The sample of the research is made of 36 (18 girls and 18 boys) from pre-school and 36 (18 girls and 18 boys) from the first year of the primary school and totally 72 children. The study was conducted on students individually and in a quiet room in order for the students not to be affected by one another. In the practice dimension of the research, each child taken to the room was asked to paint freely. When they completed their paintings, they were asked to tell the stories of their paintings and they were recorded while they were telling the story of their paintings with a voice recorder. The data collected at the end of the research were evaluated by SPSS-11.0 packet programme and .05 was taken as the meaningfulness level.

At the end of the research it was seen that girls in the sample group used adjectives more than the boys. When the adjectives in the stories were examined in terms of age variable, it was seen that 7-year old children used adjectives more than the 6-year olds. In addition, in terms of the socio-economic level variable, there was no difference among the children from lower, middle and upper socio-economic levels in the use of adjectives. When adverb use of children and sex variable were examined, it was concluded that boys used adverbs more than the girls. When the adverbs in the stories were examined in terms of age variable, it was seen that 6-year old children used adverbs more than the 7-year olds. However, from a socio-economic level variable it was seen that children of upper socio-economic level used them more. When the

difference between the use of noun phrase and sentence structure of children and sex were examined, no difference was found between girls and boys. When the use of both noun phrase and sentence structures of children in stories was examined in terms of age variable, it was seen that 7-year-old children used them more than the 6-year old children. When the use of noun phrase and sentence structures was examined in terms of socio-economic level variable, it was seen that children in the upper socio-economic level used them more.

KEY WORDS

Child, language development, pre-school education, primary education, story, picture.

ÖNSÖZ

Araştırma, 6–7 yaş çocuklarının resimlerden oluşturdukları öykülerdeki dil yapılarını incelemek amacı ile hazırlanmıştır. Bu çalışmada, “Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş ve ilköğretim birinci sınıflara devam eden 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında yaptıkları resme dayalı olarak anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapıları ile yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından bir farklılığın olup-olmadığı ortaya konmaktadır.

Günümüzde çocukların bütün gelişim alanlarına yönelik pek çok araştırma yapılmaktadır. Yapılmış olan bu araştırma ile çocukların dil gelişimlerine yönelik bazı öneriler sunulmaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda da, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuklarına karşı daha bilinçli davranacakları ümit edilmektedir.

Anne-babalar ve öğretmenler çocukların gelişim alanlarını dikkate alarak, onların yaşlarına uygun, ilgilerini çekecek, eğitici ve öğretici birçok uyarıcının bulunduğu ortamlar sunmalı ve onları geliştirici nitelikte etkinlikler hazırlamalıdır. Böylece hem çocukların dil gelişimleri hızlandırılmış olacak, hem de onların iç dünyaları ve yakın çevreleriyle olan ilişkileri hakkında bilgi edinilerek, gelişimlerini daha sağlıklı tamamlamalarına yardımcı olunacaktır. Yapılmış olan bu çalışma, öğretmenlere, anne ve babalara, 6 ve 7 yaşındaki çocukların dil gelişimleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Araştırmanın hazırlanmasında birçok kişinin emeği geçmiştir. Araştırmanın her aşamasında sonsuz akademik bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren, araştırma süresince manevini desteğini ve değerli zamanını hiçbir zaman esirgemeyen Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Muharrem ŞEN’e,

Araştırma süresince, ihtiyaç duyduğum her an yardımlarını hep yanımda hissettiğim, beni destekleyen ve yüreklendiren, yapıcı eleştirileri ile araştırmaya katkıda bulunan, uygun koşullar oluşturarak bana çalışma imkânı sağlayan Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölüm Başkanı değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Servet ŞEN’e, araştırma sırasında değerli öneri ve katkılarından dolayı değerli hocalarım Prof. Dr. Ramazan ARI’ya ve Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU’na, araştırmayı

maddi yönden destekleyen ADÜ Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyon Başkanlığı'na, öğrenim hayatım süresince benden maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli aileme ve varlığıyla bana her zaman güç veren değerli eşim Osman ÇİÇEKLER'e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Canan YILDIZ ÇİÇEKLER

İÇİNDEKİLER

Türkçe Özet.....	i
İngilizce Özet.....	iii
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vii
Kısaltmalar ve Simgeler Listesi.....	xii
Tablolar Listesi.....	xiii
Ekler Listesi.....	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sayıtlıları.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	7
2.1.1. Dil ve Dil Gelişimi.....	7
2.1.2. Dil Gelişiminin Evreleri.....	11
2.1.2.1. Yenidoğan Dönemi.....	12
2.1.2.2. Gıgıldama Dönemi.....	13
2.1.2.3. Mırıldanma Dönemi.....	14
2.1.2.4. Mırıldanma Tekrarı Dönemi.....	14
2.1.2.5. Ses-Sözcükler Dönemi.....	15
2.1.2.6. İlk Sözcükler ve Tek Sözcüklü Cümlecikler Dönemi.....	15
2.1.2.7. İki Sözcük Dönemi.....	17
2.1.2.8. 2-3 Yaş Dönemi.....	18
2.1.2.9. 4-5 Yaş Dönemi.....	21

2.1.2.10.	5-6 Yaş Dönemi.....	22
2.1.2.11.	7 Yaş Dönemi.....	23
2.1.3.	Dil Gelişimini Etkileyen Etmenler.....	24
2.1.3.1.	Kalıtım ve Çevre.....	24
2.1.3.2.	Okulöncesi Eğitim Kurumu.....	27
2.1.3.3.	Sosyo-Ekonomik Düzey.....	29
2.1.3.4.	Cinsiyet.....	31
2.1.3.5.	Anne-Baba Öğrenim Düzeyi.....	31
2.1.4.	Dil ve Dil Kazanımına İlişkin Görüşler.....	32
2.1.4.1.	Psikolinguistik Görüş.....	32
2.1.4.2.	Davranışçı Görüş.....	35
2.1.4.2.1.	Klasik Koşullanma.....	35
2.1.4.2.2.	Edimsel Koşullanma.....	36
2.1.4.3.	Anlamsal-Bilişsel- Etkileşimci Görüş.....	38
2.1.4.4.	Pragmatik Görüş.....	41
2.1.5.	Sözcük Çeşitleri.....	42
2.1.5.1.	İsim (Ad)	42
2.1.5.2.	İsim Tamlaması ve Türleri.....	42
2.1.5.2.1.	Belirtili İsim Tamlaması.....	42
2.1.5.2.2.	Belirtisiz İsim Tamlaması.....	42
2.1.5.2.3.	Takısız İsim Tamlaması.....	42
2.1.5.2.4.	Zincirleme İsim Tamlaması.....	42
2.1.5.3.	Sıfat	43
2.1.5.3.1.	Görev ve Anlam Açısından Sıfatlar:	43
2.1.5.3.1.1.	Niteleme Sıfatları.....	43
2.1.5.3.1.2.	Belirtme Sıfatları.....	43
2.1.5.3.1.3.	Gösterme (İşaret) Sıfatları.....	43
2.1.5.3.1.4.	Soru Sıfatları.....	43
2.1.5.3.1.5.	Belgisiz Sıfatlar.....	43
2.1.5.3.1.6.	Sayı Sıfatları.....	43
2.1.5.3.2.	Yapılarına göre sıfatlar:	43
2.1.5.3.2.1.	Basit sıfatlar.....	43
2.1.5.3.2.2.	Türemiş sıfatlar.....	43
2.1.5.3.2.3.	Birleşik sıfatlar.....	43

2.1.5.4.	Zarflar (Belirteç).....	44
2.1.5.4.1.	Görevleri bakımından zarflar:	44
2.1.5.4.1.1.	Zaman zarfları.....	44
2.1.5.4.1.2.	Hal zarfları.....	44
2.1.5.4.1.3.	Yer-yön zarfları.....	44
2.1.5.4.1.4.	Nicelik zarfları.....	44
2.1.5.4.1.5.	Soru zarfları.....	44
2.1.5.4.2.	Biçim açısından zarflar:	44
2.1.5.4.2.1.	Yalın belirteçler.....	44
2.1.5.4.2.2.	Türemiş belirteçler.....	44
2.1.5.4.2.3.	Bileşik zarflar.....	44
2.1.5.5.	Cümle Yapıları:	44
2.1.5.5.1.	Yapılarına Göre Cümle Yapıları	45
2.1.5.5.1.1.	Basit Cümle.....	45
2.1.5.5.1.2.	Türemiş Cümle.....	45
2.1.5.5.1.3.	Birleşik Cümle.....	45
2.1.5.5.2.	Anlamlarına Göre Cümle Yapıları.....	45
2.1.5.5.2.1.	Olumlu Cümle.....	45
2.1.5.5.2.2.	Olumsuz Cümle.....	45
2.1.5.5.2.3.	Soru Cümlesi.....	45
2.1.5.5.3.	Dizilişlerine Göre Cümle Yapıları.....	45
2.1.5.5.3.1.	Kurallı Cümle.....	45
2.1.5.5.3.2.	Devrik Cümle.....	45
2.1.5.5.4.	Yüklemlerine Göre Cümle Yapıları.....	45
2.1.5.5.4.1.	Fiil Cümlesi.....	45
2.1.5.5.4.2.	İsim Cümlesi.....	45
2.2.	İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	46

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Evren ve Örneklem.....	53
3.3. Verilerin Toplanması.....	54
3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	58

BÖLÜM IV

BULGULAR ve TARTIŞMA.....	59
4.1. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	59
4.2. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyete Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	62
4.3. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları.....	65
4.4. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaşlara Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	67
4.5. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	70
4.6. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	70
4.7. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	73
4.8. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyetlere Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	75
4.9. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları.....	78
4.10. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	79
4.11. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	82
4.12. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	82
4.13. Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	85

4.14.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	87
4.15.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları.....	89
4.16.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	91
4.17.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	93
4.18.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	94
4.19.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	96
4.20.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	98
4.21.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları.....	102
4.22.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre Yüzde ve Frekans Değerleri.....	104
4.23.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	107
4.24.	Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	108

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	112
KAYNAKÇA.....	117
EKLER.....	125
ÖZGEÇMİŞ.....	132

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

SED: Sosyo-Ekonomik Düzey

LAD: Language Acquisition Device (Dil Kazanma Mekanizması)

TABLOLAR LİSTESİ

- Tablo 1:** Örneklemeye Alınan Çocukların Yaş, Cinsiyet ve Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımları
- Tablo 2:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 3:** Tablo 3: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyete Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 4:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 5:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaşlara Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 6:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
- Tablo 7:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo 8:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 9:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyetlere Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 10:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 11:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 12:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
- Tablo 13:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo 14:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

- Tablo 15:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 16:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 17:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 18:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
- Tablo 19:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo 20:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 21:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 22:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları
- Tablo 23:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre Yüzde ve Frekans Değerleri
- Tablo 24:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
- Tablo 25:** Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

EKLER LİSTESİ

- EK 1:** Örneklem grubunda bulunan bir çocuk tarafından yapılan serbest resim çalışması örneği.
- EK 2:** Örneklem grubunda bulunan bir çocuk tarafından yapılan serbest resim çalışması sonucu oluşturulan öykü örneği (Ek 1’de bulunan resmin öyküsü).
- EK 3:** Örneklem grubunda bulunan ilköğretim düzeyindeki çocukların ailelerine gönderilen kişisel bilgi formu örneği.
- EK 4:** Örneklem grubunda bulunan anasınıfı düzeyindeki çocukların ailelerine gönderilen kişisel bilgi formu örneği.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Bebekler doğuştan konuşabilmelerine yardımcı organlara sahip olarak dünyaya gelmekte ancak hiçbiri doğar doğmaz konuşmaya başlamamaktadır. Doğumdan sonra ortalama bir yaşına kadar geçen süre içerisinde konuşamamalarına rağmen, sessiz de değildirler. Çünkü bebekler doğdukları andan itibaren çevrelerindeki sesleri algılayabilmekte, insan seslerini tanıyabilmekte, duydukları seslere karşı tepki verebilmektedirler. Ancak çocukların etrafındaki seslere karşı tepki verebilmeleri için, başkalarının konuşmalarını duyabilmeleri, bunları anlamlandırabilmeleri, söylemek istediklerini formüle edebilmeleri ve kendilerini ifade edebilecek yeteneklere sahip olabilmeleri gerekmektedir. Çocukların dil ile kendilerini ifade edebilme yetenekleri, doğumdan sonraki ilk aylardan itibaren başlamaktadır. Doğumdan sonraki süreçte bebeklerin ağlarken ses tonlarında bazı farklılıklar belirmektedir ve bebeklerin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için de bu ağlamalarını işlevsel hale getirdikleri gözlenmektedir. Bebeğin ağladığını duyan bir anne, duyduğu ağlama sesinden bebeğinin neye ihtiyacı olduğunu anlayabilmektedir. Böylece bebekler konuşmasalar bile çıkardıkları seslerle hem iletişim kurabilmekte hem de ihtiyaçlarını dile getirebilmektedirler. Bu ağlamaların ardından bebekler, sözcük üretmeye ve daha sonraki dönemlerde de karmaşık cümleler kurmaya başlamaktadırlar. Ancak anlamlı sözcüklerin üretilmesi için bebeklerin belirli süreçlerden geçmesi ve bazı aşamaları tamamlamaları gerekmektedir (Cole-Morgan, 2001; Kavaklı, 1992; Özbay, 1999).

Çocukların konuşma becerilerinin ne zaman ve nasıl geliştiği her zaman cevaplanması zor bir soru olarak görülmektedir. Dünyanın her yerinde, sağlıklı doğan bebekler aynı aşamalardan geçerek konuşmaya, bulunduğu toplumun kullandığı dil yapılarını öğrenmeye ve zamanla da dili kullanmaya başlamaktadır. Genelde çocuklar, ilk sözcüklerini 12–18 aylıkken söylemekte, bir yaşına geldiklerinde de sesleri ayırt edebilmekte ve ailede kullanılan bazı basit sözcükleri tekrar edebilmektedir. Yine bu dönemde, çocukların sözcük hazinesi genişlemekte ve yaklaşık olarak 20 ile 100 arasında sözcük bilgisine sahip olmaktadır. İki ile üç yaşlarında, dili kullanma becerileri daha da gelişmekte ve sözcük kullanımları da hızla artmaktadır. İki

yaşlarındaki bir çocuk, iki veya daha fazla sözcüğü birleştirerek kısa cümleler kurabilmektedir. Üç-dört yaşlarındaki çocuklar ise, artık anadilinin temel yapılarını öğrenerek uzun cümleler kurmaya başlamaktadır. Çocuklar okul öncesi eğitim almaya başladıklarında ise, kendi dillerine dair birçok temel kuralı öğrenmiş ve böylece çevrelerinde kendileri ile konuşmak isteyen herhangi biriyle sohbet edebilecek düzeye gelmiş olurlar. Çocuklar yalnızca konuşmak için değil, aynı zamanda sosyal ortamda karşılıklı iletişim kurmak için de dünyaya gelmektedirler. Konuşurken sözcükleri kullanmanın yanı sıra, bazı tonlama ve mimiklerle konuşmalarını destekleyebilmekte, başkalarının ifade ettiklerini de anlayabilmektedirler (Genishi,1988; Kavaklı, 1992; Poyraz, 1999). Genel olarak çocuklarda dil gelişimi bu şekilde gözlenirse de, tüm bireyler aynı yaşlarda aynı becerileri göstermeyebilirler. Bazen bireyler arasında tahmin edilemeyecek derecede farklılıklar olabilmektedir. Bir çocuk ilk sözcüğünü 10 aylıkken söylerken, bir başka çocuk ilk sözcüğünü 20 aylıkken söyleyebilmektedir. Biri karmaşık cümlelerini 5,5 yaşında kurarken, diğeri 3 yaşında kurabilmektedir. Buna benzer bireysel farklılıklar, diğer dil ile ilgili beceriler için de geçerli olabilmektedir (Genishi,1988).

Bireylerdeki farklılıkların ortaya çıkmasına yol açan birçok neden vardır. Bunlardan cinsiyet faktörü ilk olarak akla gelenlerdendir. Dil gelişimi açısından, kız ve erkek çocuklar arasında doğumdan sonraki ilk dönemlerde bir farklılık görülmesi de, sonraları kız çocuklarının erkek çocuklardan daha ilerde olduğu görülmüştür (Binbaşıoğlu,1990). Cinsiyet faktörünün yanı sıra, çocuğun en yakın sosyal çevresini oluşturan ailenin eğitim durumu da dil gelişimini etkileyen önemli faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Aile içinde yaşayan kişi sayısı, ailede konuşulan dil veya diller, ailenin kültür yapısı ve disiplin anlayışı bir bütün olarak çocuğun dil gelişimini etkileyen etmenler arasında sayılabilmektedir. Çocukların dili edinmeye başladıkları ilk yer aile ve ilk iletişim kurduğu kişiler de aile bireyleri olmaktadır. Bu nedenle çocukların model alacağı, gözlemleyeceği ve taklit edebileceği kişiler aile bireylerinden oluşmaktadır. Çocuğun yakın çevresi yani ailesinin olduğu kadar uzak çevresi de çocukların dil gelişimini etkilemektedir. Çocuklar aileleriyle olan ilk iletişimden sonra artık bireysel davranmaya ve uzak çevresiyle de iletişim kurmaya başlamaktadırlar. Çevresinde bulunan diğer bireylerle kurdukları iletişim, çocukların daha fazla ve farklı sözcük duymalarına, kendilerini ifade edebilmek için yeni sözcükler kullanmak zorunda olduklarını anlamalarına neden olmaktadır. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik düzeyi de

çocukların dil gelişimini etkilemektedir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının çevrelerindeki uyaran sayısının, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarından daha fazla olması onların dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Kavaklı, 1992). Özellikle okulöncesi eğitim alan çocuklar okul ortamında zengin uyarıcı çevre ile karşılaşmaktadırlar. Okul ortamında çocukların zihinsel, sosyal, duygusal vb. birçok gelişim alanlarına yönelik etkinlikler uygulanmaktadır. Çocukların dil gelişimlerine yönelik hazırlanan bu etkinliklerin amacı, çocukların kullandıkları dili, güzel öğrenmelerini ve etkin kullanabilmelerini sağlamaktır. Çocukların dil gelişimlerine etki eden faktörleri incelemek amacıyla günümüzde pek çok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma ile de, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaşındaki çocuklar ile birinci sınıfa devam eden yedi yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların, zarfların, isim tamlamalarının ve cümle yapılarının, yaşları, cinsiyetleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri açısından farklılaşıp-farklılaşmadığı incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; “ Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş ve ilköğretim birinci sınıflara devam eden 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında yaptıkları resme dayalı olarak anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapıları; yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aramaktır.

Alt amaçlar:

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Yaş değişkenine bağlı olarak çocukların yaptıkları resimlere ilişkin anlattıkları öykülerde kullandıkları;
 - i. Sıfatlar
 - ii. Zarflar
 - iii. İsim tamlamaları ve cümle yapıları farklılaşmakta mıdır?
2. Cinsiyet değişkenine bağlı olarak çocukların yaptıkları resimlere ilişkin anlattıkları öykülerde kullandıkları;

- i. Sıfatlar
- ii. Zarflar
- iii. İsim tamlamaları ve cümle yapıları farklılaşmakta mıdır?

3. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine bağlı olarak çocukların resimlere ilişkin anlattıkları öykülerde kullandıkları;

- i. Sıfatlar
- ii. Zarflar
- iii. İsim tamlamaları ve cümle yapıları farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi:

Genellikle bebeklerin, doğumdan sonraki dönemde ilk iletişim kurduğu insanlar anne ve babaları olmaktadır. Okulöncesi dönemde çocuklar, anne-babalarından ve arkadaş ortamlarından duydukları sözcüklerin önce anlamlarını sonra söyleniş şekillerini öğrenmektedirler. Bu anlamda çocukların dil becerilerinin gelişiminde, okulöncesi yaşantıların zengin uyarıcılarla dolu olması oldukça önemlidir. Çocukların ebeveynlerinin ve çevrelerindeki insanların, gelişim özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, onların bütün gelişim alanlarıyla beraber dil gelişimlerini de olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu konuda yeterli bilgiye sahip olan anne-babaların, çocuklarının dil becerilerini hızlandırmak amacıyla, ev ortamında birtakım faaliyetlerde bulunmaları yararlı olacaktır. Okulöncesi dönemde, anne-babalar çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmeye önem vermelidirler. Çocuklarla birlikte tekerleme, şarkı, şiir vb. söyleyebilirler. Çocuklara kitap okuyarak da onların yeni sözcükler öğrenmelerine yardımcı olabilirler. Bunun yanı sıra, ebeveynler çocuklarına resimler yaptırıp, yaptıkları resimleri onlardan anlatmalarını isteyebilirler. Böylece hem çocuklarının iç dünyalarını tanıma fırsatı bulmuş olurlar, hem de onların dil gelişimlerine olumlu yönde katkıda bulunurlar. Çocukların dil gelişimi hakkında, yukarıda tanımlandığı gibi, yeterli bilgiye sahip bir anne-babanın büyüteceği çocuğun dil gelişimi ile bunun tam tersi bir ailede yetişecek olan çocuğun dil gelişimi arasında mutlaka fark olacaktır. Yapılmış olan araştırma ile de, bu farklılıklar ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlar;

- Çocukların küçük yaşlardan itibaren dil gelişimlerinin desteklenmesi konusunda ailelere rehber olacağından,
- Araştırmadan elde edilecek sonuçlar, okulöncesi eğitim kurumlarında ve ilköğretim okullarında çalışan ve çalışacak öğretmenlere dil gelişimi konusunda daha gerçekçi bir bakış açısı kazandırmak için bazı öneriler getireceğinden önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sayıltısı:

- Çocuklar yapmış oldukları resimlerin öykülerini anlatırken seslerinin ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş olması sonucunda çalışmanın daha objektif olacağı kabul edilmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- Araştırma, Aydın il merkezinde bulunan MEB'e bağlı, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında daha önce bir okulöncesi eğitim kurumuna devam etmiş olan birinci sınıf öğrencileri ve okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden anasınıfı öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, Aydın il merkezinde bulunan MEB' e bağlı ilköğretim okullarındaki anasınıfları, bağımsız uygulama anaokulları ve özel okulöncesi eğitim kurumları ile sınırlıdır.
- Bu araştırma, 6-7 yaş çocuklarının yaptıkları serbest resim çalışmalarından oluşturdukları öykülerdeki dil yapılarının incelenmesiyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar:

- **Dil:** İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir ” (Ergin,1993).
- **Dil gelişimi:** Sözcüklerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasıdır (Aral,2001).
- **Okul Öncesi Eğitim:** Doğumdan zorunlu eğitim yaşına değin çocukların gelişim özellikleri, kişisel ayrılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak onların bedensel, duygusal ve toplumsal gelişmelerine yardım etmek amacıyla aileler ve birtakım kurumlar tarafından uygulanan eğitim (Oğuzkan,1981).
- **İlköğretim:** Birkaç öğrenim basamağından oluşan örgün eğitim dizisinin, okuyup yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için en gerekli bilgi ve becerileri kazandıran ilk basamağı (Oğuzkan,1981).
- **Öykü:** Belirli zaman ve belirli yerlerde genellikle az sayıdaki kişi arasında geçen gerçeğe uygun olayların karakterleriyle birlikte kısa, duygulu, heyecanlı bir biçimde gözleme veya tasarlanmaya dayanan edebi yazılara öykü denir (Cıravoğlu,2000).

BÖLÜM II

2.1. KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1.1. Dil ve Dil Gelişimi

Dil hakkında bugüne kadar pek çok kişi tarafından değişik tanımlar yapılmıştır. Aşağıda, yapılmış olan bu tanımlardan bazılarına yer verilmiştir.

“Dil, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini aktarabilmelerini, fikirlerini düzenleyebilmelerini ve duygularını ifade edebilmelerini, kültürel değerlerin ve bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan iletişim aracıdır” (Yavuzer, 2000). “Dil, dilbilimciler tarafından da, bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duyguların o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem olarak tanımlanmıştır ” (Korkmaz,1999).

Bloom ve Lahey (1978)' e göre; “dil, iletişimi gerçekleştirmek için işaretler sistemi vasıtasıyla dünya hakkındaki düşünceleri temsil etmek amacıyla kullanılan bir şifre/kod bilgisi” olarak tanımlanır (Bloom ve Lahey, 1978). Dil, isteğe bağlı sembollerin ve bu sembollerin kurallı kombinasyonlarının kullanımı ile kavramların açıklanmasını sağlayan ortak bir sosyal kod ya da uluslararası bir sistem olarak düşünülebilir (Owens, 2005).

Aksan' a göre dil; “ düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir ” (Aksan,1995). Alpöge' ye göre ise dil; “düşünce ve duyguları anlatmada ve öğrenmede, algılayanların deneyimleri, bilgileri aktarmada, soru sormak, emir vermek, istekte bulunmak gibi işlevleri gerçekleştirmede kullanılan bir araçtır” (Alpöge,1991).

“Dil, insan seslerinin bir araya gelmesinden oluşmuş, belli bir yapısı olan sistemdir” (Cüceloğlu, 1994). “Dil, insanların düşünce, duygu, tutum ve kültürel değerleri, öğrenmelerinde ve öğretmelerinde önemli bir iletişim aracıdır” (Ülgen ve Fidan, 1987). Dil, insanlara özgü bir özelliktir ve insanlar kendilerini diğer canlılardan

ayırarak bu özelliği kullanarak iletişim kurabilmekte, inançlarını, değer yargılarını, fikirlerini, duygularını ve tutumlarını dil ile ifade edebilmektedirler (Aral, 2001;Yayla, 2003).

Dil alanında çalışan pek çok dil bilimci, dili farklı boyutlardan ele almışlardır. Bazı dilbilimciler dili, insanlar arasında duygu, düşünce ve isteklerin karşılıklı ifade edilmesini sağlayan bir araç ya da seslerin birleşmesinden oluşan, gelişmiş bir sistem olarak açıklamaktadırlar. Fakat bu konuda farklı düşünen bütün dilbilimciler, bir noktada birleşerek dilin bir iletişim aracı olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Çocukların da isteklerini, duygu ve düşüncelerini ifade etmek istemelerinin, etrafındaki kişilerin dikkatlerini çekmeye çalışmalarının ve iletişim kurmalarının temelinde dil gelişimi bulunmaktadır. Dil gelişimi, sözcüklerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasıdır (Aral,2001;Yayla,2003).

Çocuklar var olan bütün dilleri öğrenebilme yeteneğine sahip olarak dünyaya gelmektedirler. Dili öğrenmek için ayrıca bir çaba sarf etmemelerine rağmen dilin yapısını kendiliğinden öğrenebilmektedirler. Konuşmayı öğrenme ve konuşulanı anlama becerisi ile doğdukları için de, zamanla bu yeteneklerini kullanarak çevresindeki insanlarla iletişim kurma çabası içine girerler. Böylece çocuklar, dış dünyayı tanımlarken pek çok yeni sözcükle tanışmaktadır. Okulöncesi dönemde çocukların dil gelişimlerinin genellikle birbirine benzediği gözlenmektedir. Çocukların dil gelişiminde ilk 6 aylık, hatta ilk sözcüğün ortaya çıkışına kadar olan sürecin evrensel olduğunu savunan bazı görüşler ve yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Alpöge, 1991; Gökberk, 1997; Güleriyüz ve Baykoç-Dönmez,1992; Kandır,2004).

Çocuklardaki dil gelişim süreci evrensel olmasına rağmen, aynı yaşlardaki çocukların dil gelişimlerinde bireysel farklılıklar görülebilmektedir. Genellikle benzer yaşlardaki çocukların kullandıkları sözcük sayılarının ve kurdukları cümle yapılarının birbirine benzediği görülmektedir (Akman ve Erden, 2004; Kandır,2004).

Çocuklar doğdukları günden itibaren çevrelerindeki sesleri algılamaya, birtakım sesleri çıkarmaya ve içinde yaşadığı topluma ait olan dilin yapısını öğrenmeye başlamaktadırlar. Bebekler çeşitli istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasını istediklerinde, ihtiyaçlarını ağlayarak dile getirmektedirler ve ağlarken de birtakım sesler

çıkartmaktadırlar. Bu sesler, çocuğun ileride konuşma evresinde kullanacağı seslere temel teşkil etmektedir (Aydın, 1999; Güven-Bal,2000).

Lenneberg, Robelsky ve Nichols'a (1965) göre, yaşamın ilk aylarında bebekler şiddetli seslere korkarak tepki göstermektedirler. Daha sonra 3.aydan 6.aya kadar olan sürede bebekler, seslere ilgi göstermeye ve anlaşılabilir birtakım sesler çıkarmaya başlamaktadırlar. Bu anlamsız seslerin çıkarılması çoğunlukla biyolojik olgunlaşmayla başlamaktadır. İlerleyen dönemlerde gerekli biyolojik olgunluğa ulaşabilen okulöncesi dönemdeki çocuklar, sürekli aktiftirler ve hızlı bir gelişim içerisindeydirler. Bu nedenle dil edinimleri, tekrarlanan aktif bir öğrenme süreci gerektirmektedir. Yetişkinlerin de aktif katılımcılar olduğu durumlarda, çocukların öğrenme süreçleri daha hızlı olacaktır (Perry). Okulöncesi dönemde çocuklar dili parçalar halinde aşamalı olarak kazanmaktadırlar. Dilin parçalarına dil birimleri denilmektedir. Bu birimler, çocuk dili kazanırken büyükten küçüğe doğru kazanılan dil düzeyleri olarak da tanımlanabilmektedir. Dil birimleri dört bölümden oluşmaktadır. Bunlar sesbirim (fonem), biçimbirim (morfem), sözcük (sözcük) ve cümle (sentence) dir.

- ❖ Sesbirim (fonem, phoneme): Sesbirimler, belli bir biçimde sıralanan, adına sözcük denen, parçaları oluşturan, belli görevi olan ve bir ulusun bireyleri arasında belli bir anlamın aktarılmasına aracılık eden işaretlerdir. Başka bir ifadeyle; sözcükleri oluşturmak için sesleri bir araya getirme işlemidir. Çocuklar, dil yapıları hakkındaki bilgilerini büyükten küçüğe doğru giderek geliştirir; sözcükler veya hecelerle başlayıp zamanla uyak gibi daha küçük birimlere ve sonunda fonemlere ulaşırlar (Aksan, 1995; Genishi,1988; Kişisel-Yıldırım,1983).
- ❖ Biçimbirim (morfem, morpheme): Sözcüklerin içyapısı ile ilgilidir. Owens (1984); Mc.Cormick (1984); Aksan (1979); Vardar (1980)'a göre; en küçük anlamlı öge, en küçük gösterge, anlambirimidir. Bağımlı ve bağımsız olmak üzere biçimbirimler iki türe ayrılırlar. Bağımsız biçimbirim tek başına sözcük oluşturabilir, bağımlı biçimbirim ise, hiçbir zaman tek başına gerçekleşemezler ve sözcük oluşturamazlar (Akt: Baykoç-Dönmez,1986; Erdemir,2001).

- ❖ Sözcük (sentence): Bir veya birden çok sesin meydana getirdiği anlamlı dil birliğine sözcük denilmektedir. Başka bir ifadeyle; bir ulusun bireyleri arasında, belli bir düşüncenin, anlamın aktarılmasına yarayan, ses birleşimlerinden oluşan ve bir kavram yansıtan birimlere sözcük denir. Sözcük, anlamı veya gramer görevi bulunan ve tek başına da kullanabilen ses veya ses topluluğudur. (Aksan,1995; Ergin;1993; Korkmaz,1999).
- ❖ Cümle (sentence): Cümle, çeşitli duyguların, düşüncelerin dönüştürüldüğü anlamlı söz birimlerinin, bir yargı bildirecek şekilde bazı kurallarla bir araya getirilmesidir. Cümle bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir olayı ifade eden sözcük grubudur (Ergin;1993; Korkmaz,1999).

Çocukların dil kazanım sürecinde dil birimleri kadar sözlü dil bileşenlerinin de önemi büyüktür. Sözlü dil bileşenlerinde kişinin kullandığı dili anlaması ve nitelendirebilmesi söz konusudur. Sözlü dil bileşenleri sesbilimsel bileşen, anlambilimsel bileşen ve söz dizimsel bileşen olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır.

- ❖ Sesbilimsel bileşen: Sesbilimsel bileşenin, sesleri bir araya getirmek üzerine kuralları vardır. Ses bilim, dilin ses sistemidir. Sesbilimsel bileşen sözdizimsel kurallarla üretilen bir tümcenin sessel biçimini belirlemektedir (Genishi, 1988; Rıfat, 2000; Santrock,1990a,2000b).
- ❖ Anlambilimsel bileşen: Anlambilimsel bileşende, birbirleriyle birleştirilebilen, sözcükleri ve cümleleri meydana getiren en küçük anlamsal birim anlamında olan “morfem”ler vardır. (Örneğin “bardak”+ “lar” sözcüğünde iki ayrı morfem vardır.) Sözlükler, bir dilin anlambilimsel bileşenlerini içerir ve yalnızca dili oluşturan sözcükleri değil, dili kullananlar için önemli olan sözcükleri ve anlamlarını da kapsamaktadır (Genishi,1988).
- ❖ Sözdizimsel bileşen: Sözdizimsel bileşen, morfeimlerden cümleler oluşturmamızı sağlayan kuralları içermektedir. Bir çocuk “daha güzel” gibi iki morfemli bir ifade kullanırsa, morfeimlerin bir anlam ifade etmesi için gerekli olan sözdizimsel kuralı kullanabiliyor demektir. Diğer bileşenleri oluşturan kurallar gibi, sözdizimsel kuralları da çocuk ilerleyen zamanlarda karmaşık biçimlerde

kullanabilir. İki morfemi birleştirerek başlayan çocuk, çekim ekleri ve son eklerle yeni sözcükler oluşturmaya devam eder. (-lar, kâğıtlar; -mak, mek, yemek gibi). Çocuk aynı zamanda iki fikri bir karışık cümlede birleştirmeyi de öğrenir. (Örneğin, “eğer benimle meyve suyunu paylaşırsan, ben de seninle bisküvimi paylaşırım” gibi) (Genishi,1988).

Bazı dil uzmanları, dördüncü bir bileşenden daha bahsetmektedirler. Edimbilim, denilen bu söz bileşeni dilin kullanımıyla ilgilidir. Edimbilimsel kurallar iletişim becerisinin bir parçası, farklı durumlarda uygun biçimde konuşabilmemizin anahtarıdır (Örneğin, ev ortamında daha sıcak, bir iş görüşmesinde daha resmi bir dil kullanmak gibi). Küçük çocukların, konuşma biçimlerini öğrenmeleri gerekmektedir. Edimbilimsel kuralları öğrenmek dilin diğer bileşenlerini kadar önemlidir; çünkü insanlar birbirlerini yalnızca ne söyledikleriyle değil, aynı zamanda ne zaman ve nasıl söyledikleriyle de değerlendirmektedir (Genishi,1988).

Dil yeteneği belirli bir dilde kullanılan sesler gurubu olan ses bilimini; sözcük ve cümlelerin anlamı olan semantikleri; sözcüklerdeki anlamların birleşen birimleri için kurallar olan şekil bilimini; sözcükleri deyim ve cümleler halinde düzenleme kuralları olan söz dizimi ve sosyal dil kullanımı kuralları olan pragmatikleri içerir. Çocuklar dili kullanmak için iki beceri gurubu geliştirirler; düşünceleri sözcüklere dökmek için üretici becerileri ve diğer insanların ne söylediklerini anlamak için kavram becerileri. Genelde yeni yürümeye başlayan çocukların kavram becerileri üretici becerilere göre daha fazla gelişmiştir (Sroufe, Cooper ve DeHart,1996).

2.1.2. Dil Gelişiminin Evreleri

Dil kazanımı, çocukluk döneminin en belirgin ve önemli özelliklerinden birisidir. Belirgin bir öğrenme olmadan, bu süreç içerisinde çocuklar birkaç sözcük kullanabilirken daha sonraları akıcı cümleler kurmaya başlamaktadırlar. Hatta ilerleyen dönemlerde sözcük hazneleri günde altı sözcük öğrenme kapasitesine kadar ulaşmaktadır (Johnston, 2005).

Çocukların çevrelerinden duydukları sesleri zaman zaman tekrarlamaları, dili öğrenmelerinde yeterliymiş gibi görülebilir. Ancak Chomsky'nin de yıllar önce belirttiği gibi, dil öğrenmenin temeli sadece bu değildir. Bir grup kuramcı, dil ediniminin, genetik olarak çocukta mevcut gramer bilgisinin tetiklenmesiyle oluştuğunu savunmaktadır. Karşıt görüşteki kuramcılar ise, gramer bilgisin, insan zihninin analizleri ve organizasyonu ile oluştuğunu, doğuştan gelmediğini iddia etmektedirler (Johnston, 2005).

Birçok çocuk konuşmaya 2 yaş civarında, ortalama 50 sözcük bilerek ve bunları sentezleyerek başlamaktadır. Sonraki aşamada sözcük dağarcığı 200 sözcüğe ulaşmaktadır ve bu oran zaman geçtikçe artarak devam etmektedir. Zamanla da gramerdeki sözcük grupları belli bir tutarlılık içinde oluşmaya başlamaktadır. Okulöncesi dönemde, çocukların oluşturdukları cümle yapıları karmaşık hale gelmektedir ve sözcüklerin büyüklüğü, miktarı, yeri ve zamanı niteleyecek biçimde çeşitlenir. 4–6 yaşlar arasındaki çocuklar ise, bir cümlenin temel dil bilgi edinimini veya diyalog gibi daha büyük birimleri oluşturmaya başlarlar (Johnston, 2005).

Çocukların dil kazanımlarında bireysel farklılıklar olmasına rağmen, dilin genel kazanımı sırasında önemli benzerlikler bulunmaktadır (Power ve Hubbard, 1996). Çocuklar karmaşık dil yapısını öğrenene kadar, doğumdan itibaren pek çok aşamadan geçmektedirler. Çocuklar dünyaya geldikten sonra, içinde yaşadığı toplumun dilini anlamaya başlamakta ve çeşitli evrelerden de geçerek konuşmayı öğrenebilmektedirler. Bu evreler aşağıdaki gibidir:

2.1.2.1. Yenidoğan Dönemi (0–6 hafta):

Yaşamın ilk günlerinde bebeklerin ilk ve tek iletişim yolu ağlamadır. Bebeklerin doğumdan sonraki ağlamaları fizyolojik olarak kabul edilmektedir. İlk ağlama, nefes alma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Ağlamanın nedeni ilerleyen zamanlarda bebeklerin ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Çocuklar bazı temel ihtiyaçlarını çevresindekilere duyurmak, ilgi çekmek ya da isteklerini kabul ettirmek amacıyla ağlamaktadırlar (Artan-Baysan, 2004; Koçak, 2000; Yavuzer, 2000).

Çocukların çıkardıkları sesler birbirinden farklıdır ve bu seslerin çeşidi zamanla artmaktadır. Bebeklerin çıkardıkları en yaygın sesler, rahatsızlıktan ve açlıktan kaynaklanan ağlamalardır. Bebeklerdeki ağlamalar birinci ayın sonuna doğru değişmeye başlamaktadır. Farklılaşan seslerin ne anlama geldiklerini aile dışından birisi ayırt edemeyebilirken, bebeğin ebeveynleri bu ağlamaların nedenini kolayca anlayabilmektedirler (Artan-Baysan, 2004; İrez, 1976; Öztürk, 2005; Solmaz, 1997).

Bebeklerin yeni doğan döneminde ağlamalarının dışında, gırtlaktan birtakım sesler çıkardıkları görülmektedir (gıgıgı sesleri). Bebekler etrafındaki insanların çıkardıkları seslere bu yolla karşılık vermektedirler. Duydukları seslere gülümserler, gülümserken de bazı sesler çıkartıp, el ve kol hareketleri ile karşısındaki insanlara tepki verebilmektedirler (Ataman,2004; Cirhinlioğlu,2001). Bununla beraber bebekler ilk günlerden itibaren istem dışı, refleksif hareketlerde bulunmaktadırlar. Konuşma için önemli olan refleksif hareketler ise, ritmik emme ve yutma davranışlarıdır. Bu reflekslerin sürekli tekrarlanması ile bebekler konuşma sesi üretimi için gerekli olan nefes alma ve ağız-yüz hareketlerini kazanmaktadırlar (Baykoç-Dönmez, 1986; Öztürk, 2005).

2.1.2.2. Gıgıldama Dönemi (Cooing) (6 hafta- 3 ay) :

Gıgıldama dönemi olarak adlandırılan bu dönem, mırıldanma döneminin başlangıcı kabul edilmektedir. Gıgıldama dönemde bebeklerde iki önemli davranış gözlenmektedir. Bunlar “gülümseme” ve “gıgıldama” davranışlarıdır. Bebekler doğumdan sonraki ikinci ayın ortalarında kumrular gibi birtakım sesler çıkarmaya başlamaktadırlar ve çıkardıkları bu seslerin farkındadırlar. Gıgıldama döneminde çıkarılan sesler “eee”, “ooo”, “aaa” gibi ünlü harflerin ya da h, k, g gibi ünsüz harflerin uzatılması şeklinde gözlenmektedir. Bebeklerin bu sesleri genellikle “hoşnutluk” ya da “ hoşnutsuzluk” gibi durumlarda çıkardıkları görülmektedir. Gıgıldama döneminde bebekler etrafındaki insanların seslerine tepki verebilirler. Seslerin geldiği yöne başını çevirebilirler ve aile bireylerinin seslerini ayırt edebilmektedirler. Özellikle de annelerinin seslerini duyduklarında gülümseme davranışını sergiledikleri görülmektedir. Son cıvılda evresinde bebekler sıklıkla işittikleri sesleri çıkarırlar. Aynı zamanda ga-ga, ba-ba, ma-ma, de-de gibi heceleri söylemek için ünlüleri ve ünsüzleri tekrar tekrar birleştirmeye ve büyüklerinin dilinin tonlama, ritm ve vurgulama örüntülerini

kullanmaya başlarlar (Arı, 2005; Avcı, 2004; Baykoç-Dönmez ve Arı, 1992; Karacan, 2000; Öztürk, 2005; Şen, 2004).

2.1.2.3. Mırıldanma (babbling) Dönemi (4 -6 ay) :

Mırıldanma döneminde, ses mekanizmasındaki kontrollerin artmasıyla, bebekler dördüncü aydan itibaren seslerle deneme yapmaya başlamaktadırlar. Bu dönemde sesler daha çok gırtlaktan çıkmaktadır. Fakat bebeklerde dudaksı seslerin ortaya çıkmaya başlamasıyla gırtlaktan çıkan sesler yavaş yavaş kaybolmaya başlamaktadır. Bebeğin altıncı aya girmesiyle dudaksı seslerin daha da arttığı gözlenmektedir. Özellikle aileleri ile beraber vakit geçirdikleri zaman mırıltılı sesler çıkartmaktadırlar. Bebekler etrafındaki insanlardan bir şeyler isteyip-istemediklerini jestlerle ve mimiklerle anlatabilirler. Ayrıca 4 ile 6. aylar arasında çevreden gelebilecek müzik seslerine karşı da duyarlıdırlar. Mırıldanma döneminde, sesleri ayırt etme becerisi ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bebekler süpürge veya telefon sesi gibi yeni sesleri fark edebilmektedirler. İşaretlerle etrafındaki insanlara “hayır” cevabını verebilmekte ve ses tonlarını da duruma göre istedikleri gibi değiştirebilmektedirler. Mırıldanma döneminde, bebekler b, m, p gibi dudak seslerini çıkarabilirler. Bazı ünlü ve ünsüz harfleri birleştirerek heceli harfler oluşturabilmektedirler. Yine bu dönemde bebeklerin çıkardıkları seslerde, yetişkin benzeri baskı ve tonlama örnekleri görülür. Yani vurgulu seslendirme yapabilirler. Mırıldanma döneminin sonuna doğru da “ba”, “da” gibi ünlü ve ünsüzlerle sıralı mırıldanmalar başlamaktadır (Baykoç-Dönmez ve Arı,1992; Doğan, 2001; Öztürk, 2005; Sroufe, Cooper ve DeHart, 1996; Topbaş, 2003)

2.1.2.4. Mırıldanmanın Tekrarı (Lalling) Dönemi (6–9 ay) :

Mırıldanma tekrarı döneminde bebeğin, ba-ba, ma-ma, de-de gibi sesli-sessiz harfleri birleştirip tekrarladığı görülmektedir. Bebeğin ağız hareketlerinde çeşitlilik gözlenmektedir. Dikkat çekme, sosyalleşme gibi nedenlerden dolayı da bebek sesi kullanabileceğinin farkındadır. Bebekler etrafındaki sesleri işiterek, duydukları sesleri tekrar edebilirler. Mırıldanma tekrarı döneminde her bebekte mırıldanma tekrarı olayı görülmeyebilir. Bebeğe mırıldanma tekrarının görülmemesi, çocuklardaki işitme kaybı, zihinsel gerilik, afazi ya da duygusal yoksunluktan kaynaklanabilmektedir (Baykoç-Dönmez, 2000; Cirhinlioğlu, 2001; Öztürk, 2005).

2.1.2.5. Ses-Sözcükler (Vocables) Dönemi (9–12 Ay):

Lewis (1963)'in de belirttiği gibi, ses-sözcükler dönemine, tekrarlama (echolalic) ya da çeşitlenmiş mırıldanma (varied babbling) dönemi denilmektedir. Ses-sözcükler döneminde çıkarılan sesler bebeklerin ana dillerine ait olan seslerdir. Bebekler ana dillerinin ses örüntülerinin farkına varmaktadırlar ve ses çıkarma sırasında bazı sesler üzerinde daha çok durulmaktadırlar. Bebekler tarafından çıkartılan bu sesler anlamdan yoksun seslerdir ve akıcılık özellikleri bulunmaktadır (Akt: Baykoç- Dönmez ve Arı, 1992). Bebeklerin çıkardıkları sesler “jargon” olarak da adlandırılmaktadır. “Jargon” sesler anlaşılamayan düz cümle ya da soruya benzeyen acele mırıltılar şeklindedir. Jargonlar, bebekler için bir anlam ifade etmeseler de erken konuşmalarına öncülük ederek daha çok sözcüğe benzer olmaya başlarlar. Ayrıca 9-12. aylar arasında bebeklerin, el hareketlerini kullanarak ve birtakım sesler çıkartarak, isteklerini çevrelerindeki duyurma çabası içerisine girdikleri gözlenmektedir (Artan-Bayhan, 2004; Cirhinlioğlu, 2001; Doğan, 2001; McLean vd., 2004; Öztürk, 2005).

2.1.2.6. İlk Sözcükler ve Tek Sözcüklü Cümlecikler Dönemi (12–18 Ay):

Tek sözcüklü cümlecikler döneminde, çocuklar kullandıkları sözcüklerin anlamlarının farkındadırlar ve kullanılan sözcükler çocukların yakın çevreleri için bir anlam ifade etmektedir. Bu dönemde, çocuklar bir ile otuz arasında sözcük kullanabilmektedirler. Çocukların kullandıkları sözcükler, içinde bulundukları duruma göre yorumlanmaktadır. Çocuklardaki ses iniş-çıkışları, ortamda bulunan nesneler, çocukların bakışlarının yönleri, çıkan seslerin anlamlandırılmasında yardımcı olabilmektedir. Çocuklar çevrelerindeki nesneleri isimlendirirken genellemeler yapmaktadırlar. Genelleme yapmalarının nedeni ise, çocukların yeterli sayıda sözcük bilgisine sahip olmamalarıdır. Tek sözcüklü cümlecikler döneminde, mırıldanma ile gerçek konuşmaya geçiş arasında çocuklarda suskunluk özelliği görülebilmektedir. Bu dönemde, çocukların anladıkları sözcük sayısının, ürettikleri sözcük sayısından fazla olduğu göze çarpmaktadır. Sözcük haznesinin büyüüp artması çocuğun gelişmesinde önemli bir aşamadır. Bu büyüme çocuğun başlıca bildiği sözcüklerin sayısının artması demektir. Aynı zamanda anlam değişikliklerindeki inceliği kavramak, her sözcüğe katılan coşku tonunu fark etmek ve sözcükleri herhangi bir zihni oluşumdaki gibi incelemek demektir. Tek sözcüklü cümlecikler döneminde, çocukların tek bir sözcükle

duygu ve isteklerini anlatmak istedikleri gözlenir. Çocuklar yetişkinlerin bir deyim veya cümle ile ifade etmek istediklerini söyleyebilmek için sık sık ve birer birer sözcükleri kullanmaktadırlar. Bu tür daha geniş anlamdaki bir manayı ifade etmek için kullanılan bir sözcük ise, “holophrase” (tek/bir sözcük) olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde çocuklar kendilerine sorulan soruları henüz anlayamamaktadırlar fakat söylenen komutların büyük bir çoğunluğunu anlayıp yapabilmektedirler. Bir şeyi yapmak istemediğinde, örneğin, yemek yemek istemediklerinde “yok” ya da “hayır” sözcüklerini kullanabilirler. Kullandıkları sözcükleri daha çok yakın çevresinden yani kendi dünyalarından seçerler. Çocukların yürümeye başladıkları tek sözcüklü cümlecikler döneminde, çocuklardaki dil özellikleri geliştikçe yardımcı fiiller, sıfatlar ve bazı edatların yanı sıra sözcüklerin anlamını değiştiren önek ve sonekleri içeren gramatik morfeimleri öğrenmeye başladıkları da gözlenmektedir. Önceki aylara göre tek sözcüklü cümlecikler döneminde, çocukların sözcük öğrenmede daha hızlı oldukları görülmektedir. Çocukların tek sözcükler döneminde kullandıkları ilk sözcükler isimlerdir. Daha sonra “ver”, “al”, “koş” gibi hareket ifade eden fiilleri kullanırlar. 18. aya doğru sıfatları öğrenmeye başlarlar ve en sık kullandıkları sıfatlar “iyi”, “kötü” gibi sıfatlardır. Bu dönemde özellikle hareket halindeki nesne isimlerinin kullanılması, diğer nesnelere göre daha önceliklidir (araba, uçak, tren, kedi vb.) (Aydın, 2005; Baykoç-Dönmez ve Arı, 1992; Cırhinlioğlu, 2001; Davaslıgil, 1998; Kavaklı, 1992; Öztürk, 2005; Sroufe vd.,1996; Şen,2004; Ülgen ve Fidan, 2003).

12–18 aylar arasındaki bebeklerin dil gelişim özellikleri şöyle özetlenebilir;

- ❑ Beş farklı sözcük söyler.
- ❑ Anlamı olmasa da çabuk ve anlaşılamayacak şekilde konuşur.
- ❑ Nesnelerin ismi söylendiğinde onları bilir.
- ❑ Kaynağı saklanmış sesler arar (yastık altında çalar saat).
- ❑ Daha fazla istediğini belirtir (el hareketleri ile).
- ❑ Bitti sözcüğüne tepki gösterir.
- ❑ Hayvan sesleri çıkarır veya hayvanları isimlendirmek için sesini kullanır (köpek için hav hav).
- ❑ İsteklerini belirtmek için sözel ifadeleri el hareketleri ile birlikte kullanır.
- ❑ İstendiğinde kendi ismini söyler (Güven ve Bal, 2000; Hamaguchi, 2001).

2.1.2.7. İki Sözcük Dönemi (18–24 Ay):

İki sözcük döneminde, çocuklar on sekiz ile yirmi dördüncü aylar arasında iki sözcükten oluşan cümleler kurabilmektedirler. Çocukların kullandıkları iki sözcüklü cümleler, isim ve fiillerden oluşmaktadır. Cümlelerde çocukların genellikle edatları, bağlaçları ve yardımcı fiilleri kullanmadıkları görülmektedir. Çocukların iki veya daha fazla sözcüğü, dil bilgisi çekim ekleri olmadan birleştirerek cümleler kurmalarından dolayı iki sözcük dönemi “Telgraf Konuşması” olarak da adlandırılmaktadır. Çocuklar iki sözcüklü aşamayı geçtikten sonra, konuşmalarındaki gramer karmaşıklıkları da hızla artmaktadır. İki sözcük döneminde çocuklar anlamlı olarak 20 ile 100 arasında sözcük kullanabilmektedirler. Konuşmalarında yardımcı fiil, edat ve bağlaç gibi gramer yapılarını kullanmamalarından dolayı, çocukların konuşmaları yabancılar tarafından anlaşılamayabilmektedir (Örneğin, “Anne top” cümlesinin anlamı “Anne topu ver” ya da “Anne top oynayalım” olabilir). Çocukların ilk öğrendikleri zarflar “burada”, “orada” gibi zarflardır. En geç “ben”, “sen” gibi zamirleri öğrenirler ve zamirleri kullanırken de uzun süre yanlışlık yapabilmektedirler. Çocuklar iki sözcük döneminde basit hikâyeleri, şarkıları ve şiirleri dinlemede daha aktiftirler. Bir kitaptaki ismi söylenen herhangi bir şeyin resmini gösterebilir. Çocukların sözcük haznesi giderek zenginleşmeye başlamaktadır ve ilerleyen dönemlerde daha çok sözcük kullanabileceklerdir. “Bu nedir?” gibi bazı bir-iki sözcüklü sorular sorabilmektedirler. İki sözcüğü bir araya getirebilirler ve sözcüklerin başında birçok değişik sessiz harf kullanabilirler. Braine (1963) yaptığı bir araştırmada, bir çocuk araştırmacı tarafından uzun süre gözlenmiş ve 19 aylık bebeğin 5–10 civarındaki iki sözcüklü cümle kullanımının, 20 aylıkken 25, 21 aylıkken 50, 22 aylıkken 75, 23 aylıkken 150, 24 aylıkken 1425 ve 25 aylıkken 2425 olduğunu bulmuştur. İlk başlarda yavaş yavaş artan iki sözcüklü cümle sayısı 24. ve 25. aylarda birdenbire artmıştır (Cüceloğlu,1994; Baykoç-Dönmez ve Arı, 1992; Kavaklı, 1992; Morrison, 2004; Öztürk, 2005; Sroufe vd.,1996).

18–24 aylar arasındaki bebeklerin dil gelişim özellikleri;

- ❑ Kısa şiir ve şarkılarla ilgilenir.
- ❑ Bu nedir sorusunu cevaplar (tanıdığı nesneler için).
- ❑ Daha fazla istediğini sözel olarak ifade eder.
- ❑ Bana ver, bana göster isteklerine uyar.
- ❑ Beş aile ferdinin ismini söyler.

- ❑ 4 oyuncağının ismini söyler.
- ❑ Kendisine gösterildiğinde, tanıdığı yiyeceklerin ismini söyler.
- ❑ Cümle sonundaki sözcüğü vurgulu söyleyerek, soru cümlesi yapar.
- ❑ Evet-hayır cevabını kullanır.
- ❑ Sık kullandığı nesnelerin isimlerini söyler (evde, parkta, bahçede, dükkânda) (Güven ve Bal, 2000).

2.1.2.8. 2–3 Yaş Dönemi:

İki- üç yaş döneminde, çocukların sözcük dağarcıklarında ve cümle yapılarında hızlı bir gelişme görülmektedir. 2 yaşlarında yeni yürümeye başlayan çocukların dil becerilerinde, bir cümleyi anlatan, 2–3 sözcükten oluşan telegrafik konuşmaların arttığı gözlenmektedir. İki yaşındaki bir çocuğun sözcük dağarcığı 272 sözcük olabilirken, 2–3 yaş arasında ortalama 400 sözcüğe kadar ulaşabilmektedir. 2–3 yaş döneminde çocuklar oluşturdukları cümlelerde işaret sıfatlarını ve işaret zamirlerini, zarfları, olumsuz yapıları, soru yapılarını ve çekim eklerini basit düzeyde kullanmaya başlamaktadırlar. Çocukların cümlelerinde birinci derecede olumlu cümle, ikinci derecede soru cümlesi ve üçüncü derecede ise, olumsuz cümleleri kullandıkları gözlenmektedir. İki yaş döneminde çocuklar etraflarındaki eşyaları isimlendirebilmektedirler. İsim-fiil kombinasyonu olmak şartıyla bir-iki sözcüklü kısa cümleler kurabilmektedirler fakat çocukların söylediklerinin yaklaşık iki-üç tanesi anlaşılabilir. Ayrıca bu dönemde çocukların “sen, bana, benim” gibi zamirleri, çoğulları ve geçmiş zamanı da kullandıkları görülmektedir. 2–3 yaş döneminde çocuklar, anadillerinin temel yapılarını öğrenmeye başladıkları için etraflarındaki insanlarla diyalog içerisine girmekten hoşlanmaktadırlar. Fakat konuşurlarken bazı harflerin telaffuzlarında hata yaptıkları gözlenmektedir. Bu dönemde, çocukların hemen hemen her konuda mutlaka söyleyecek bir takım sözleri bulunmaktadır. Çocuklar çevrelerindeki kişilerden bir şeyler isteyecekleri zaman ya dikkatlerini istedikleri nesneye yöneltirler ya da o nesneyi isimlendirerek isterler (Aydın, 2005; Cihirlioğlu, 2001; Kavaklı, 1992; McLean vd., 1999; Morrison, 2004; Oktay, 2002; Yavuzer, 1999). İki-üç yaş döneminde çocukların dil gelişiminde, dikkat edilmesi gereken üç önemli nokta vardır. Bunlar;

- ❑ Çocuklar arasında bu aşamada bireysel farklar belirgin hale başlar. Her çocuk, görelî olarak, süratle karmaşık cümleler kurmaya başlar, ama bazı çocuklar, diğçerlerine göre daha yavaş bir tempoyla gelişirler.
- ❑ Çocuklar arasında görülen bireysel farklılık, öğrenmekte oldukları gramer kurallarının birbirini izleyişindeki sırada kendini göstermez. Başka bir deyişle, her çocuk aynı tür gramatik gelişimi benzer bir sıra içinde yapar.
- ❑ Çocukların sözcüklerinin altında yatan gramer kuralları değışik aşamalardan geçerek yetişkininkine benzer hale gelir. Çocuk deneme yanılma yoluyla değışik “gramer” yapılarını dener ve yavaş yavaş yetişkinin gramerini öğrenir (Cüceloğlu,1994).

Çocuklar 3 yaşına geldiklerinde ise; konuşmalarında az üç edatı kullandıkları gözlenmektedir. Fiil kullanımı baskınlaşmaya başlamıştır. Konuşmalarda geniş zaman kullanılmaya başlanmıştır ve söylenilenlerinin %90’ı anlaşılabilir düzeydedir. Çocuklar yaptıkları faaliyetler ve çevrelerindekiçer hakkındaki basit soruları anlayabilirler. Bu dönemde, deneyimleriyle ilişki kurmaya başlarlar. “Uygun geldiğinde, acıktığında, susadığında ne yapmalısın?” gibi sorulardan sonuç çıkarabilmektedirler. 3 yaş çocuğuna sorulduğunda cinsiyetini, adını ve yaşını söyleyebilmektedir. Yine bu dönemde, çocuklar sorulan bütün soruları anlayabilmektedirler fakat çocuklardan sorulan her soruya cevap vermeleri beklenmemelidir (Genishi,1988).

2–3 yaş arasındaki çocukların dil gelişim özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- ❑ İstenilen nesneyi başka bir odadan getirir; götürür, kişiyi çağırır.
- ❑ Hareket bildiren sözcükleri anladığını hareket yaparak gösterir.
- ❑ Kendisine hatırlatıldığında “lütfeñ” ve “teşekkür ederim” der.
- ❑ Bilinen sıfatları kullanır (sıcak–büyük vb.).
- ❑ Bildiğı sıfatlar için uygun tepki gösterir (yorgun, mutlu, soğuk, sıcak, uzun–kısa).
- ❑ Hareket ve iş belirten resimleri isimlendirir (yemek, uyumak, oynamak).
- ❑ İki sözcüklü dizilerde isim+sıfat veya isim+isim birleştirir (büyük top, top sandalye).
- ❑ İki sözcüklü dizilerde nesne ve fiili birleştirir (yemek pişir, çay iç gibi).
- ❑ İki sözcüklü dizilerde isim ve fiili birleştirir (baba git).

- ❑ İki sözcüklü ifadelerde “burada” veya “orada” sözcüklerini isim ya da fiille birleştirir (sandalye burada).
- ❑ Mülkiyet ifade etmek için iki sözcüğü birleştirir (baba-araba).
- ❑ Resimlerdeki detayları görür (dükkân, sokak).
- ❑ Basit öyküleri dinler, öykü veya müzik etkinliklerine 5–10 dakika süre ile katılır.
- ❑ Nerede sorusun yanıtlar (altında, üstünde, içinde, dışında).
- ❑ Tanıdığı çevresel (doğadaki) sesleri isimlendirir (Bu ne sesi? Tren, araba, köpek, kedi).
- ❑ Üç sözcüklü dizilerde isim, fiil ve sıfatı birleştirir (Baba işe gitti).
- ❑ “Kim ister?” sorusuna kendi ismini söyleyerek yanıt verir.
- ❑ Kullanışı tanımlandığında doğru nesnenin ismini söyler (Ne ile yeriz? Kaşık; Neyin üstünde otururuz? Sandalye).
- ❑ Yaşını söylemek için parmaklarını kullanır.
- ❑ Sorulduğunda cinsiyetini kullanır.
- ❑ İsmi sorulduğunda cevap verebilir.
- ❑ Tuvalet ihtiyacını sözel olarak belirtir.
- ❑ Birbirine bağlı iki emri yerine getirir (Topu al, anneye ver).
- ❑ Şimdiki zaman ekini kullanır (koşuyorum, yiyorum, atıyorum).
- ❑ Televizyon izlerken tanıdığı televizyon kahramanlarının isimlerini söyler.
- ❑ Sözcüklerin çoğul hallerini kullanır.
- ❑ Geçmiş zaman eklerini uygun yerde kullanır.
- ❑ Karmaşık resimleri anlatır (Örneğin sokak görüntüsü).
- ❑ Sohbet sırasında “Bu (o) nedir?” diye sorar.
- ❑ Kurallı cümle kullanır.
- ❑ İsmi yerine “ben, benim” ifadelerini kullanır.
- ❑ İstemediğini “hayır” ile ifade eder.
- ❑ “Kim” sorusuna isim söyleyerek cevap verir.
- ❑ “Kimin” sorusuna.....’in diyerek cevap verir.
- ❑ Nesneleri isimlendirir ve nesnenin özelliği ile ilgili cevap verir (Bu nedir? Masa-kitap; Çimen ne renktir? Gökyüzü ne renktir?).
- ❑ Bazı sınıf ifadelerini kullanır (oyuncak, yiyecek, hayvan).
- ❑ Bazı istek ve rica belirten ifadeler kullanır (lütfen, yapabilir miyim) (Güven ve Bal, 2000; Hamaguchi, 2001).

2.1.2.9. 4–5 Yaş Dönemi:

4 yaş döneminde, çocukların etraflarındaki olaylara ilgilerinin artmasından dolayı, sürekli soru sorma eğiliminde oldukları görülür. Çocuklar hoşlandıkları ya da hoşlanmadıkları durumları kolaylıkla söyleyebilmektedirler. Bu dönemde çocuklarda, somut düşünce hâkim olduğu için, çocuklar duydukları ya da kullandıkları sözcükleri sadece basit anlamlarına göre değerlendirebilmektedirler. Artık dört veya daha fazla sözcükten oluşan cümleler kurabilmektedirler. Çocuklar yaptıkları işler hakkında kolay ve akıcı bir şekilde sözcükleri veya heceleri tekrarlamadan konuşabilmektedirler (Örneğin; o gün kreşte yaptıkları hakkında konuşabilirler). Böylece aileden olmayan yabancı kişiler de çocukların konuşmalarını rahatlıkla anlayabilmektedir. Çocuklar “kim, ne, nerede” gibi basit soruları anlayıp cevaplayabilmektedirler. 4 yaşlarında çocuklar, etrafındaki hayvanların isimlerini söyleyebilirler. En az dört edat bilebilirler ve sorulduğunda anladığını gösterebilirler. Resimli kitaplardaki veya dergilerdeki genel eşyaları isimlendirebilirler. Bir veya iki renk bilirler ve yavaş yavaş söylenirse dört rakamı tekrar edebilirler. Dört hecelik sözcükleri tekrar edebilirler. “Üstünde” ve “altında” kavramlarını anladığını gösterebilirler. “Daha uzun-daha geniş” gibi karşılaştırmaları anlayabilirler. Nesneleri görmese de basit yönergeleri uygulayabilirler. Sözcükleri, heceleri hatta harfleri bile tekrar edebilirler. 4–5 yaş döneminde çocuklar yaşadıkları durumları ve içeriği çok olaylı olan hikâyeleri anlatmaktan hoşlanmaktadır. Anlattıkları olaylarda geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman ayrımlarını yapabilmektedirler. Çevrelerindeki insanlara bir şeyler anlatırken de konuları kolaylıkla değiştirebilmektedirler. 4–5 yaş döneminde, çocuklar daha uzun ve karmaşık cümleler kurabilmektedirler. Bu dönemde, kız çocuklarının dili, erkek çocuklarına göre daha etkili kullandıkları görülür. Çocuklar dört yaşına ulaştıklarında, aralarında neden-sonuç, yer, zaman, şart ilişkileri bulunan birleşik anlamları tek bir cümle içinde verebilmektedirler (Aydın, 1999; Cihirlioğlu, 2001; Oktay, 1998; Öztürk, 2005).

5 yaşlarında ise, çocuklar sıfat ve zarf gibi açıklayıcı sözcükleri kendiliğinden kullanabilmektedirler. “Küçük-büyük, yumuşak-sert, ağır-hafif” gibi genel zıt kavramları bilirler. Dört ve daha fazla rakamı söyleyebilirler. Çocuklarda boğumlama problemleri olmasına rağmen konuşmaları tamamen anlaşılmalıdır. Bütün sesli ve sessiz harfleri bilirler ve dokuz sözcüğe kadar uzun cümleleri rahatlıkla tekrar edebilirler. Genel nesneleri tanımlayabilmektedirler (Örneğin; şapka, ayakkabı,

sandalye gibi). Oldukça uzun, hatta birleşik cümleleri dahi kurabilmektedirler. Çocuklar bu yaşta dikkatini kısa öykülere yöneltirler ve kendisi hakkındaki basit soruları cevaplayabilirler. Okulda veya evde konuşulan çoğu şeyi anlayabilmektedirler. Diğer çocuklarla ve yetişkinlerle kolayca iletişim kurabilirler. Kurdukları cümleler detay içermektedir ve dilbilgisini bir yetişkin gibi kullanmaya başlamışlardır. Bir şey açıklarken veya bir hikâye anlatırken konudan kopmadan ve olayları anlaşılabilir bir sıra içinde aktarabilirler. Telaffuzda hala bazı hatalar görülebilmesine rağmen anlaşılması kolaydır (Genishi, 1988).

4–5 yaş arasındaki çocukların dil gelişim özellikleri;

- ❑ İstenilen bir çift nesneyi veya resmi bulur.
- ❑ Konuşurken “Yapar mıydınız?”, “Yapabilir misiniz?” gibi sözel ifadeleri kullanır.
- ❑ Birleşik cümleler kullanır (Topa vurdum ve top yuvarlandı).
- ❑ İstediginde nesnenin altını ve üstünü gösterir.
- ❑ Resimdeki mantıksızlıkları gösterir (Örneğin; masanın üstüne tabak-bardak yerine konan çekici vb. fark eder).
- ❑ Kız kardeş, anneanne, dede gibi sözcükleri kullanır.
- ❑ Resim gibi ipucu olmadan bildiği öyküleri anlatır.
- ❑ İki sözcüğün kafiyeli olup olmadığını söyler (atkı-askı kafiyeli; kitap-ördek kafiyesiz).
- ❑ Karmaşık cümleler kullanır (Örneğin; annem içeri girmemi istiyor çünkü.....).
- ❑ Bir sesin yüksek mi alçak mı olduğunu söyler.
- ❑ Üşüdüğün zaman ne yaparsın, yorulduğün zaman ne yaparsın, acıktığın zaman ne yaparsın? şeklindeki soruları yanıtlar.
- ❑ Konuşması tam olarak anlaşılır (Güven ve Bal, 2000).

2.1.2.10. 5–6 Yaş Dönemi:

5 yaşındaki çocuklar hem duygularını, isteklerini dile getirebilmekte hem de kompleks gramer yapılarını kullanabilmektedir. Dili kullanma becerisini kazanmış olan 5–6 yaş dönemi çocuklar, dilin kurallarıyla ve sözcüklerle oynayarak komik cümleler ve sözcükler üretmekten hoşlanmaktadır. Bu dönemde çocukların dili kullanım becerisi yetişkinin dil kullanımına benzemektedir. Çocukların ortalama sözcük sayıları 2000

kadardır ve beş sözcükten oluşan cümleler kurabilmektedirler (Aral vd.,2001; Küçükkaragöz, 2003; Senemoğlu, 2005).

5 yaşlarında çocuklar bir masalı ya da olayı altı-sekiz sözcüklü cümle kurarak anlatabilmektedir. Bu dönemde çocukların cümleleri gramer bakımından bozuk olsa da, zamanla düzgün cümleler kurabilmektedirler. 5–6 yaşlarında düzgün ve birleşik cümlelerle konuşmaya başladıkları görülür. Çocuklarda cümlelerin uzaması 9,5 yaşına gelene kadar devam etmektedir. 5–6 yaş döneminde çocuklar hikâyeye ilgili bir resmi anlatabilmekte ve nesnelerle olaylar arasında ilişki kurabilmektedir. 6 yaşındaki çocuklar geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı kullanabilmektedirler (Cirhinlioğlu, 2001; İrez,1976; Yavuzer: 2000).

5–6 yaş arasındaki çocukların dil gelişim özellikleri;

- ❑ Adresini ve telefon numarasını söyler.
- ❑ Günlük deneyimlerini sırayla anlatır.
- ❑ Konum ve hareket belirtmek için; içinden, uzağına, oradan oraya, üstünden.... gibi sözcükleri kullanır.
- ❑ “Niçin?” sorusunu içeren sözel ifadeleri açıklayarak yanıt verir.
- ❑ Üç-beş bölümlük öyküyü birleştirip anlatır.
- ❑ Sözcüklerin; kullanım, şekil açısından; nesnenin yapıldığı madde veya genel sınıflama açısından tanımını yapar.
- ❑ Eğer..... ile başlayan soruyu yanıtlar.
- ❑ Dün, bugün, yarın gibi zaman kavramalarını anlamlı olarak kullanır.
- ❑ Yeni ve bilmediği sözcüklerin anlamlarını sorar (Güven ve Bal, 2000).

2.1.2.11. 7 Yaş Dönemi:

Okulöncesi dönemde dinleme alışkanlığı kazanan ve konuşmaya hazır duruma gelen çocukların, dil gelişimleri ilköğretim yıllarında hız kazanmaktadır. 7 yaş döneminde çocuklar, düşünce ve duygularını en basitten en karmaşığa sözcükler aracılığıyla çevresindekilere anlatabilmektedirler. Çocuklar özellikle okuma-yazmayı öğrendikten sonra, ilköğretim eğitimi süresince günlük yaşamda kullanılması gereken sözcüklerin çoğunu öğrenmektedirler (Küçükkaragöz, 2003). İlköğretim düzeyindeki çocukların konuşmalarında, edat ve bağlaçların dışında, yetişkinlerden daha fazla zamir kullandıkları görülür. Bunun dışında yedi yaş grubu çocukların okulöncesindeki

çocuklara göre isim-sıfatla beraber fiil, zamir, edat, bağlaç kullanımları da sayıca fazladır (Özgür,1979). Yedi yaşındaki çocuklar yirmi bin ile yirmi altı bin sözcüğü anlayabilir ve diğer insanların konuşmalarındaki hataları fark edebilirler (Powell, 2000).

7 yaş ve ilerleyen dönemlerde çocukların dil gelişim özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ❑ Sessiz harfleri s ve z arasındakiler ve r harfini yine sessiz olan th, ch, wh söyleyebilirler.
- ❑ Kız-erkek, bay-bayan, uçmak-yüzmek, kör-keskin, uzun-kısa, tatlı-ekşi gibi zıt olan şeyleri kolaylıkla sınıflandırabilirler, ayırt edebilirler.
- ❑ Benzer, farklı, başlamak, bitmek gibi terimleri anlayabilirler.
- ❑ Saatin 4/1'ini söyleyebilirler (çeyrek var, çeyrek geçiyor diyebilirler).
- ❑ Basit yazıları okuyabilirler ve birçok sözcüğü yazabilirler.
- ❑ Geçmişte meydana gelen birçok olayla bağlantı kurabilirler.
- ❑ **Karmaşık (zor) ve birleşik cümleler kurabilirler.**
- ❑ Gramer yapılarında; zamanlarda(tense), zamirlerde (pronoun) ve çoğullarda (plurals) bir kaç hata yapabilirler.
- ❑ Kolaylıkla okuyabilir ve basit kompozisyonlar yazabilirler.
- ❑ Konuşmalarında uygun durumlarda sosyal rahatlık gösterebilirler.
- ❑ Konuşmasının hız, tonlama ve ses kontrolünü genellikle iyi ve doğru olarak yaparlar.
- ❑ Konuşmalarını yetişkin seviyesine taşıyabilirler.
- ❑ Az tekrarla oldukça karmaşık yönleri takip edebilirler (Genishi,1988).

2.1.3. Dil Gelişimini Etkileyen Etmenler

2.1.3.1. Kalıtım ve Çevre:

Çocukların dil gelişimlerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan kalıtım ve çevre çocukların dil gelişimlerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklar, anne ve babalarından genler aracılığı ile aldıkları özellikler ile dünyaya gelmektedirler. Anne ve babada dil gelişimi ile önceden meydana gelmiş bir problemin benzerinin, sonraki dönemlerde çocuklarda da görülme olasılığını artırmaktadır. Örneğin, zekâ gücü, sinir yolları, ses telleri, gırtlak, dil, dudak ve duyu organları gibi

çocukların doğuştan getirdikleri özellikler, onların konuşmalarını etkileyebilmektedir (Aral, 1981; İrez,1976; Jersild, 1972).Yine çocuklardaki işitme güçlüğü, görüntü ve ses arasında bağ kurmakta zorlanma, dikkat dağılması ve geçmişten gelen yetersiz deneyimler çocukların dil öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocukların dil becerileri, kullandıkları sözcüklerin sayıları ve başkalarıyla olan diyalogları ile doğrudan ilgilidir. Çocukların sesler ve nesneler arasındaki bağlantıyı kurabilmeleri için işitme yetilerinin tam olması gerekmektedir. Böylece çocuklar, duydukları sesler ile onu sembolize eden şeyler arasındaki bağlantıyı daha rahat kurabilmektedirler. Bir çocuk az duyuyorsa, az okuyorsa, konuşması seyrekse normal bir dil gelişimi gerçekleştirmede zorlanabilmektedir. Bilişsel ve sözel olarak zayıf koşullara sahip çocukların konuşmalarında ve dil edinimlerinde gecikmeler görülebilmektedir. Ayrıca çocukların dil gelişimleri ile zekâları arasında doğru bir orantının olduğu kabul edilmektedir. Yaşamın ilk iki yılında çıkarılan seslerle, çocukların zekâ düzeyleri arasında sıkı bir ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir. Normal ya da normalin üzerinde zekâ düzeyine sahip çocukların daha erken konuşmaya başladıkları gözlenmektedir. Merkezi sinir sistemi ve beynin sağlıklı gelişmesi de, çocukların dil gelişimlerini etkilemektedir. Çocuklarda görülen, uzun süreli ve şiddetli geçirilen hastalıklar konuşmalarını olumsuz yönde etkileyebilmekte, hatta geciktirebilmektedir. Hastalandıkları zaman çocukların hastaneye yatırımları sonucunda, çocuklar ailelerinden ve yaşadıkları çevreden uzak kalmaktadırlar. Hastanede kaldıkları süre içerisinde hem de aileleri ile beraber oldukları zaman çocukların ihtiyaçları daha onlar dile getirmeden çevrelerindeki tarafından karşılanmaktadır. Bu süreç de onların konuşmalarına engel olacağından dil gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Baykoç-Dönmez vd., 2000; Perry; Tüfekçioğlu, 2003; Yavuzer, 2000).

Çevre faktörü de, çocukların dil gelişimlerini etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Çocuklar dili çevrelerindeki insanları taklit ederek öğrendikleri gibi, başka yollarla da öğrenebilirler. Kendi kendilerine de dili keşfedebilmektedirler. Çocuklar sadece konuşmak için değil, aynı zamanda sosyal ortamda karşılıklı iletişim kurmak için de dünyaya gelmektedirler. Sözcükleri kullanırken mimikler ve tonlamalarla konuşmalarını desteklemektedirler. Çocukların dil gelişimlerinde çevre faktörünün etkisi ele alındığında, ilk akla aile ortamı gelmektedir. Özellikle ebeveynler çocukların dil becerilerini kazanmalarında çok büyük öneme sahiptirler. Çocuklarının dil

gelişimlerini desteklemek amacıyla ebeveynlerin çocuklarına yeterince zaman ayırmaları gerekmektedir. Çocuklara ayrılan bu sürenin uzun ya da kısa olması önemli değildir. Önemli olan ebeveynin çocuğu ile nitelikli zaman geçirmesidir. Yani anne-baba çocuğuna zaman ayırdığında, süreyi çocuğu ile dolu dolu geçirmelidir. Çocuklara ayrılmış olan bu sürede ebeveynlerin çocuklarının gelişim alanlarına yönelik birtakım faaliyetlerde bulunmaları, çocukların gelişimlerini önemli düzeyde desteklemektedir. Çocuğun dil gelişimi açısından düşündüğümüzde; ebeveynlerin konuşurken çocuklarına iyi örnek olmaları, çocuklarını sinema ya da tiyatroya götürmeleri, hikâye okumaları, çocuğu konuşmaya teşvik etmeleri vb. etkinlikleri yapmaları çocuklarının dil becerilerinin gelişmesini hızlandıracaktır. Özellikle agulama evresinde bebekler bir takım sesler çıkarmaktadırlar. Bebeklerin çıkardıkları bu seslerin ebeveynler tarafından tekrarlanması çocuğu konuşmaya teşvik etmektedir. Çocukların çıkardıkları seslere karşılık vererek konuşmaları, onları pekiştirmeleri ve çocukları ile yakından ilgilenmeleri çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının yaşadıkları çevrede zengin uyarıcıların bulunmasına dikkat etmeleri gerekmektedir. Çocukların çok farklı ve fazla uyarıcı ile karşılaşmaları, onların dil gelişimlerini olumlu etkilemektedir. Büyükleri ve bakıcıları tarafından diyalog kurulamayan, ihmal edilen çocukların da dil kazanımlarında problemler görülebilmektedir. Çocukların dil yeteneği sosyal çevre tarafından beslenmektedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren çevre ile etkileşim halindedirler. Çevrelerini tanımak ve hayata adım atmak için çeşitli etkinlikler yapmaktadırlar. Bu etkinlikler çocukların gelişim aşamalarına göre de farklılık göstermektedir. Yaşamın ilk dönemlerinde çocukların çevreyi tanımak için ağızlarını kullandıkları görülmektedir. Çocukların hareket gelişimi arttıkça çevreyi tanımak için daha farklı faaliyetlere yönelmektedirler. Bu faaliyetler çocuğun fiziksel çevreyi tanınması ve anlamlandırması için önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun fiziksel çevresini tanınması ve anlamlandırması onun hem yeni sözcükler kazanmasını sağlamakta hem de nesnelerin işlevlerini öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Ebeveynlerin çocukların öğrenme duygularını ve keşfetme meraklarını gölgelemeyecek davranışlarda bulunmaları gerekmektedir. Çocuğun dil gelişiminde aile faktörü dışında TV, gazete, dergi, bilgisayar ve radyo gibi kitle iletişim araçlarının da etkisi büyüktür. Çocukların ailelerinden gerekli ilgiyi görememesi, çevre uyarıcılarından yoksun bir ortamda büyümesi ya da anne-babasının çocuğuyla bebekmiş gibi konuşması ve bu konuşma tarzını uzun süre devam ettirmesi

dili kullanma becerilerinin yavaşlamasına hatta gerilemesine neden olmaktadır (Aral, 1981; İrez,1976; Şimşek, 2004).

2.1.3.2. Okulöncesi Eğitim Kurumu:

0–6 yaş dönemi insan gelişiminin en hızlı olduğu dönemlerden biridir. Okulöncesi dönemde alınan eğitim, çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Okulöncesi eğitim kurumları çocukların yeteneklerinin gelişmesi için onlara rahatça hareket edebilecekleri birçok ortamı sunmaktadır. Günümüzde çalışan anne oranının artması, ebeveynlerin çocuklarına yeterince vakit ayırmalarına engel olmaktadır. Anne-babaları ile çok fazla vakit geçiremeyen çocukların, kendileri ile ilgilenen aile büyüklerini ya da bakıcılarını model aldıkları görülmektedir. Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar ise, kendilerine daha çok öğretmenlerini örnek almaktadırlar. Anne, baba, aile büyüğü ya da bakıcının çocukla uzun süre vakit geçirmesi çok önemli değildir. Önemli olan çocuklarla kalite zamanın geçirilmesi ve bu süresinin en verimli şekilde kullanılmasıdır. Anne, baba, aile büyüğü ya da bakıcının çocuğun gelişim özelliğini bilmesi ve çocukla bilinçli bir şekilde ilgilenmesi, onun gelişimini destekleyecektir. Çocukla ilgilenen kişinin çok yaşlı olması, onunla fazla ilgilenememesi, konuşmaya teşvik etmemesi ya da bakıcının çocuk gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, ev ortamında çocuğun gelişimini destekleyici yeterli uyarıcıdan yoksun olması gibi nedenler çocukların dil gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada da okulöncesi eğitim kurumlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden bir çocuk, artık sosyal bir ortama girmiş bulunmaktadır. Okulöncesi eğitim kurumlarında, örnek alabileceği, konuşabileceği pek çok kişi ile tanışma fırsatı bulacaktır. Okulöncesi eğitim programlarında çocukların bütün gelişim alanlarına yönelik birçok etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikler öğretmenler tarafından hazırlanıp, gün içerisinde çocuklarla beraber uygulanmaktadır. Uygulanan etkinlikler arasında oyun, müzik, hikâye dinleme, şiir, tekerleme, parmak oyunu, bilmece, resim gibi çocukların dil gelişimlerini destekleyici nitelikte olan birçok etkinlik bulunmaktadır. Ayrıca okulöncesi eğitim kurumlarında bulunan oyuncaklar da çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde destekler niteliktedir. Erken çocukluk döneminde, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar için, anne ve babadan sonra en etkili iki şey okul ve öğretmenleridir. Bundan dolayı okul öncesi eğitim kurumlarında,

öğretmenler çocukları sevgiye ve saygıya değer bireyler olarak görmeliler ve onların yapmamalarını istedikleri davranışları kendilerinin de yapmamaları gerekmektedir (Yılmaz, 1999). Okulöncesi eğitim kurumlarında öğretmenlerin, çocukların becerilerini geliştirmeleri için rehberlik etmesi, onlara iyi bir model olması, çocuğun yaptıklarını izlemesi, düşüncelerini bilmesi ve onların doğru davranışlarını pekiştirmesi gerekmektedir. Sınıf içerisinde söylenen sözcükler özellikle gün boyu çocukların kendi aralarında ve öğretmenleriyle olan diyalogları çocukların dili öğrenmesi için büyük bir fırsattır. Özellikle sınıf ortamında öğretmenlerin çocukları konuşmaya teşvik etmesi ve cevap vermeye cesaretlendirmesi, çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Aral, 2001; Fidan ve Erden,1994; Perry). Ayrıca Piaget, çocukların çevrelerini aktif olarak keşfetmelerinin ve nesnelerin nasıl işe yaradığını görmelerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Çocuklar konuşmaya başlamadan önce suyun kumu nasıl ıslattığını, bir oyuncak arabayı itmenin onu nasıl hareket ettirdiğini görmesi, çocukların nesnelerle temas etmeleri ve olayları gözlemlemeleri sonucunda keşfederek öğrenmenin farkına varmaktadırlar. Çocukların keşfettiği her nesneyi isimlendirmesi de onların dil becerilerini kazanmalarını kolaylaştırması açısından oldukça önemli olmaktadır (Gillen, 2003).

Çocukların okulda yapmış oldukları pek çok etkinlik ev ortamında aileler tarafından da uygulanabilmektedir. Örneğin, ebeveynler çocuklarına hikâye okuyabilirler, çocuklarıyla beraber resim yapabilirler, oyunlar oynayıp, şarkılar söyleyebilirler. Bu şekilde aile katılımlı bir eğitimin de çocukların gelişimleri üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu araştırmalarla kanıtlanmıştır. Rice'a göre(1989); araştırmalar yetişkin ve çocuğun birlikte kitap okuma deneyimini, çocukluk döneminden başlayarak ilkökul yılları boyunca sürebilecek şekilde geniş bir yaşam dönemi için uygun bir faaliyet, sözel dil becerilerinin gelişimi ve okuma yazmaya hazırlık için bir köprü olarak nitelendirmektedir (Akt:Poyraz,1999). Çocuklar okulöncesi dönemde duygularını ve düşüncelerini yazılı olarak ifade edememektedirler. Henüz yazılı anlatım imkânına sahip olmayan çocuklar duygu, düşünce ve isteklerini boyalarla, kalemle, renklerle, çizgilerle ve şekillerle anlatmaktadırlar. Özellikle dil gelişimi açısından yeterli düzeye ulaşamamış ve yeterli sözcük hazinesine sahip olmayan okulöncesi çocuğu sözlü anlatımdan çok resim yapma yolunu seçmektedir. Resim çocuk için simgesel bir anlatımı, buluşları ve duygularıyla birleştirdiği, düşünce ve duygularını dışa aktardığı araç olarak tanımlanabilmektedir (Poyraz,1999).

Okulöncesi dönemde yaş, gelişim ve ilgilerine uygun edebiyat türleri ile karşılaşan çocukların dil gelişimleri olumlu yönde etkilenmektedir. Özellikle;

- ✓ Dinleme, taklit etme ve dil ile ilgili alıştırmalar yapmalarını sağlamaktadır.
- ✓ Sözcük hazinelerini geliştirmektedir.
- ✓ Sıfatları, zamirleri, çoğulları, olumlu ve olumsuz ifadeleri doğru ve yerinde kullanmayı öğrenmektedirler.
- ✓ Çocukların okumaya ilgilerini uyandırmaktadır.
- ✓ Okuma-yazmada en büyük adım olan, anadilini iyi kullanabilme becerisini artırmaktadır. Okulöncesi dönemde yazı dili ile ilişki kurulmaktadır. Resimlerden yazıya geçiş yapmayı kolaylaştırmaktadır.
- ✓ Çocuk kitaplarındaki tema ve resimler onların tanıdığı, gördüğü nesne ve olaylardan yola çıkarak hazırlandığında öğrenme de etkili olan yakından uzağa ilkesi kitap yolu ile pekiştirilmektedir (Akt:Tür,Alpöge vd.,1999).

Çocukların kendi okuyacakları kitapları seçecek yaşa gelinceye kadar, kitap seçimleri yetişkinler tarafından yapılmaktadır. Okulöncesi dönemde, çocuklar okuma-yazma bilmedikleri için kitap alımında ailelerin tercihi ön plandadır. Okulöncesi eğitim kurumlarında ise, öğretmenler etkili olmaktadır. Bu nedenle yetişkinlerin çocukların yaşlarına, ilgilerine, zekâ düzeylerine, önceki yaşantı ve deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (Gönen,1993). Okulöncesi eğitim kurumlarında, öğretmenlerin sınıflarında çocukların yaşlarına, ilgilerine vb. uygun kitaplar bulundurmaya özen göstermeleri gerekmektedir. Çocuklar kendi kendilerine ya da sınıf arkadaşları ile kitapların “resimlerine bakarak okumalarına” uygun ortamlar yaratmalıdırlar (Tür,1999).

2.1.3.3. Sosyo-Ekonomik Düzey:

Çocukların dil gelişimlerinde etkili olan önemli bir faktör de ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleridir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yetişen çocuklar arasında bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Farklılıkların nedenlerinden birisi, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutum ve davranışlarıdır. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına karşı değişik tutumlar sergiledikleri gözlenmektedir. Üst

sosyo-ekonomik düzeydeki aileler yaratıcılığa, başarıya, bağımsızlığa, eşitliğe ve sorun çözücü olmaya alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden daha fazla değer vermektedirler. Yine üst sosyo-ekonomik düzeydeki aileler çocukları ile olan iletişimlerinde sözel becerileri kullanmaya daha çok dikkat etmektedirler. Şahin ve Aksu (1980), üst sosyo-ekonomik seviyeye ve yüksek eğitim düzeyine sahip olan anne-babaların çocuklarının sözel araçları daha etkili olarak kullandıklarını ve bunları kullanmaya erken yaşlarda başladıklarını belirtmişlerdir (Akt:Taner,2003). Bu nedenle, üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yetişen çocukların cümle yapılarının uzun, soru sayılarının fazla ve sözcük haznelerinin de alt sosyo-ekonomik düzeyde yetişen çocuklar göre daha fazla olduğu görülmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeyde yetişen çocukların ev ortamlarının uygun olmaması, kardeş sayısının fazla olması ve buna bağlı olarak ebeveynlerin çocuklarına yeterince vakit ayıramamaları gibi nedenlerden dolayı alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarında öğrenme güçlüğü'nün görülme olasılığı daha fazla olmaktadır. Yine alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde bulunan çocuklarda geç konuşma ve sınırlı sözcük dağarcığına sahip olma gibi özellikler de görülmektedir (Akt: Aydın, Temel, 1994; Dönmezer, 1999; Jersild, 1976; Koçak, 2000; Öztürk,1995; Yavuzer, 2000).

Ulusal Sağlık Enstitüsü, çocukların erken yaşlardaki tecrübelerinin onların sonraki dil gelişimlerine olan etkisine dikkatleri çekmiştir. Enstitü ailelerin gelir seviyelerinin çocukların okulöncesi dönemde özellikle de anaokulu dönemindeki dil gelişimlerine olan etkisi ile ilgili bir rapor sunmuştur. Bu rapora göre;

- ✓ Alt sosyo-ekonomik düzeydeki bir çocuk 1–1,5 yaşları arasında saatte 600–700 arası sözcük duymaktadır. Bu çocuğun anaokulu dönemindeki sözcük kapasitesi 5000'dir.
- ✓ Orta gelirli bir ailede yetişen çocuk 1–1,5 yaşları arasında 1200–1300 arası sözcük duymaktadır. Bu çocukların anaokulu dönemindeki sözcük kapasiteleri 9000 olmaktadır.
- ✓ Üst sosyo-ekonomik düzeydeki bir ailenin çocuğu ise, 1–1,5 yaşları arasında saatte 2900–3100 arası sözcük duymaktadır. Anaokulu döneminde ise, bu çocukların sözcük kapasitelerinin 15.000 ve üzeridir (Morrison,2004).

Farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların dil farklılıklarının araştırıldığı bir araştırmada, araştırmacılar alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların ilk olarak dünyayı anlamak için dili kullandıkları, orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların ise, algılamak ve muhakeme etme amacıyla dili kullandıkları konusunda hemfikir olmuşlardır (Erkan,1990). Jersild (1976) tarafından; alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde benzer zekâ seviyesine sahip öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada da, çocukların kullandıkları cümle uzunluklarının, soru sayılarının ve sözcük dağarcıklarının üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklarda daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir.

2.1.3.4. Cinsiyet:

Dil gelişiminde, kız ve erkek çocuklar arasında cinsiyet açısından birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Çocuklar yaşamlarının ilk yıllarında özellikle annelerini model alarak hecelelemeye başlamaktadırlar. İlerleyen dönemlerde daha çok kız çocukları annelerini, erkek çocuklar ise, babalarını örnek almaya başlamaktadırlar. Özellikle çalışmayan annelerin ev ortamında kız çocukları ile daha fazla vakit geçirecek ortama sahip olmaları, onların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşılık babaların çalışmak için belli sürelerde evden uzaklaşmaları, erkek çocukların babaları ile daha az vakit geçirmelerine yani model alacakları kişiyi daha az görmelerine neden olmaktadır. Bu durum erkek çocukların dil gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Özgür,1979). Yapılan araştırmalar, çocukların dil gelişimlerinde cinsiyet faktörü ele alındığında, kız çocuklarının erkek çocuklarından daha önce konuştuklarını ortaya çıkarmıştır. Kız çocuklarının dil gelişimlerinde konuşma miktarlarının, konuşmada kullandıkları sözcük çeşitlerinin ve kurdukları cümle uzunluklarının erkek çocuklarından daha fazla olduğu araştırmalarda belirtilmiştir. Yine kız çocukları erkek çocuklarına göre, daha düzgün ve kompleks cümleler kurabilmektedirler (Aral,2001; Jersild, 1979; Özgür,1979; Yavuzer,2000).

2.1.3.5. Anne-Babanın Öğrenim Düzeyi:

Çocukların dil gelişimlerinde etkili olan bir diğer faktör de anne-babaların öğrenim düzeyleridir. Öğrenim düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına yaklaşımları daha bilinçli, çocuklarıyla olan ilişkileri, gelişim özelliklerini destekleyici nitelikte

olmaktadır. Ebeveynler dil gelişimi açısından çocuklarına iyi model olabilmekte ve çocuklarını konuşmaya teşvik edici ortamlar yaratmaktadırlar. Çocukların konuşmaya teşvik edilmesi ve cevap vermesi için cesaretlendirilmesi dil kullanım becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Bazı ailelerde ise, dilin sürekli tartışma aracı olarak kullanılması, çocuğun konuşmaya karşı olumsuz bir tavır takınmasına neden olabilmektedir. Ayrıca anne-babaların öğrenim düzeyleri düşük de olsa yüksek de olsa çocuklarına karşı aşırı koruyucu davranışları, isteklerini, ihtiyaçlarını çocukların konuşmalarına fırsat tanımadan karşılamaları veya çocuğa karşı çok ilgisiz davranışları gibi nedenler de çocukların dil gelişimlerini etkilemektedir (Aral, 2001; Kandır, 2004; Koçak, 2000; Öztürk, 1995).

2.1.4. Dil ve Dil Kazanımına İlişkin Görüşler

Dil, kompleks bir semboller sistemi ve bu sembolleri kullanmak için gerekli olan kuralları içeren sosyal bir araç, insanların birbirleri ile etkileşimlerini sağlayarak sosyal davranışları organize eden önemli bir mekanizmadır. Bu nedenle insanlarda dilin nasıl geliştiği ve çocukların çevreleri ile etkileşimde bulunmak için dili nasıl kullandıkları hep merak konusu olmuştur. Herhangi bir kültür içinde doğan çocuk, konuşma organlarıyla ilgili ağır bir hasarı yoksa anadilini tam olarak, kısa bir sürede öğrenmektedir. Bu karmaşık süreci, her insanın çok kolay kazandığına ilişkin bir çok araştırma yapılmış, değişik görüşler ileri sürülmüş ve bir çok kuram geliştirilmiştir (Şen,2004). Çocukların dil kazanımları ile ilgili görüşler şunlardır:

2.1.4.1. Psikolinguistik Görüş:

Chomsky ve Lenneberg psikolinguistik kuramın önde gelen savunucularındandır. Psikolinguistik görüşe göre; insan beyninin ve sinirlerinin yapısı genetik olarak konuşmayı üretecek biçimdedir. Doğuştanlık varsayımını destekleyen psikolinguistikçiler, bütün dünyadaki çocukların konuşmayı aynı sıra içinde öğrendiklerini ve dünyanın her yerinde çocukların, dilin temellerini genellikle dört yaşında kazandıklarını savunmaktadır. Bebekler konuşma dilini doğuştan çözümleme, yapısını keşfetme ve daha sonra bu yapıyı konuşmada kullanma yeteneğine sahip olarak doğmaktadırlar. Bebekler dilin seslerine doğuştan duyarlı olma ve bunların arasında ince ayrımlar yapmaya yeteneklidirler. Dahası insanlar konuşmak için bir donanım

doğarlar. Dil, uygun koşullarda, doğuştan dilsel duyarlılıkların ve yeteneklerin başlattığı, çocuklarla çevreleri arasındaki etkileşimden kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004). Elliot (1981)’a göre; doğuştancı kuramı savunan bilim adamları, dil kazanımı için insan beyninin 18. ay ile ergenlik dönemi arasında hazır olduğunu savunmaktadır. 18.ay ile ergenlik dönemi arasındaki sürenin dil kazanımında çok önemli olduğunu ve bu dönemde dil kazanımının normal seyrinde gelişeceğini düşünmektedirler. Psikolinguistik görüş, 18.ay ile ergenlik dönemi arasındaki dönemin dışında dil kazanımının çok zor hatta imkânsız olduğunu varsaymıştır (Solmaz,1997).

Birçok düşünür tarafından dil ile ilgili teori “kutu içinde depolama” şeklinde tanımlanmıştır. Geçmişte genel düşünce, çocukların birbirlerini taklit ederek, birçok cümle yapısını öğrenmeleri ve belleklerinde depo etmeleri şeklindeydi. Depolanan bilgiler ise, uygun zamanlarda kullanılmaktaydı. Ancak Chomsky bu görüşe karşı çıkmıştır (Seçilmiş, 1996). Chomsky, insan hafızasının dil gelişimine uygun bir yapıda olduğunu, hatta çocuğun tüm dilleri bilerek dünyaya geldiğini ama ebeveynlerin çocuğun sadece anadilini öğrenmesini sağladıklarını savunmaktadır (Aydın, 2005; Bacanlı, 2004; Gander ve Gardiner, 2004; Öztürk, 2005; Ülgen ve Fidan, 1987). Chomsky, çocukların anadilinin temel yapılarını değişik şartlarda başarıyla geliştirdikleri üzerinde durmaktadır. Çocuğun dil gelişim sürecinde, içinde bulunduğu şartlar yani çevresi dil gelişimini destekler nitelikte olsa da olmasa da çocuklarda dili kullanma yeteneği gözlenmektedir (Selçuk, 2004). Chomsky çocukların oluşturdukları ve çevrelerinden işittikleri cümlelerin dilbilgisine uygun olup olmadığı konusunda yetişkinlerden herhangi bir geribildirim olmadan dil edinim sürecini başarıyla gerçekleştirdiği görüşünü savunmaktadır (Maviş, 2003). Chomsky’e göre; insanların sinir sisteminde doğuştan getirilen bir mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizma sayesinde çocuklar dilin kurallarını öğrenebilmekte ve kullanabilmektedir (Güleryüz, 1990).

İlk psikodilbilimciler, dilin evrenselliği ve çocuklar arasındaki gelişimsel benzerliklerin kalıtsal bir dil kazanma mekanizmasının varlığına işaret ettiğini belirtmişlerdir. Chomsky bu mekanizmaya “dil kazanma mekanizması” (LAD- Language Acquisition Device) adını vermiştir. LAD evrensel dil kurallarını içermektedir. Chomsky’e göre; çocuklar doğuştan “Dil Kazanma Mekanizması’na sahip olarak doğmaktadır. LAD her çocuğun, yeni bir dili öğrenmesini ve öğrenmek istediği

dilin kurallarına bağılı kalarak varsayımlar oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu mekanizma sayesinde çocuklar, çevresinde konuşulan dili ya da dilleri içselleştirebilmekte, dilin kurallarını anlayabilmekte ve o dilin gramer yapısına göre konuşmalarını gerçekleştirebilmektedir (Owens, 2005). Chomsky, gramer analizlerinde yalnızca yapıyı değil, bireyin ne demek istediğini yani konuşmasındaki niyeti de dikkate almıştır. Dilin derin yapısı, konuşanın söylemek istediği anlamı, onun niyetini içermektedir. Yani yazılı ya da sözlü şekilde bir cümlede anlatılmak istenendir. Dinleyen kişinin duyduğu sözcükler dizisi ise, dilin yüzeysel yapısını oluşturmaktadır. Yüzeysel yapı, cümlelerin gramatik özelliklerini içermektedir. Sprinthall (1977) ‘e göre; dili öğrenmek, her şeyden önce onun gramatik kurallarını kullanmaktır. Dilin kuralları olmadan insan ancak duyduğunu taklit edebilir ve kuralları kullanabilen bir insan sonsuz sayıda cümle kurabilir, konuşabilir ve anlayabilir. Oldukça sınırlı az sayıdaki kuralları kullanarak insan sonsuz sayıda anlamlı cümle üretebilir. Dilbilimciler ise, dilin bu özelliğine “sonsuz üretkenlik” adını vermişlerdir (Cüceloğlu, 1994; Güleriyüz, 1990; Lund, 2003; Selçuk, 2004).

Psikolinguistik görüşün diğeri bir savunucusu olan Lenneberg, dil gelişiminin insanlara ait bir mantık sistemi olduğunu, insanların beyninde dilin haricinde işitme ve insan seslerini ayırt edebilen özel bir bölümün varlığını savunmaktadır. Ayrıca Lenneberg, çocuklarda dilin olgunlaşmaya bağılı olarak geliştiğini ve çocukların çok az seviyede de olsa etrafından birtakım ses uyarıcılarına ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Lenneberg, normal çocukların dil gelişimlerinin aynı sıra ve zamanda ortaya çıkan sürekli, düzenli ve sabit dil gelişim modelinin olduğunu savunmaktadır (Acarlar,1991; Aydın,2005).

Çocuklar dil öğrenirken sadece bir dizi sözcüğü değil, sözcükleri dizi haline getirmesine olanak veren gramer kurallarını da öğrenmektedirler. İlk başlarda bu kurallar, her biri denenip, doğruluğu ya da yanlışlığı saptanacak bir hipotezdir. Ancak çocuklar deneye deneye, başkalarıyla konuşmalarında kuralları uygulayarak hipotezleri gramer kuralları haline dönüştürmektedirler (Cüceloğlu,1994). Ayrıca psikolinguistik yaklaşım, çocuğun dil gelişiminde çevrenin, sosyal ve bilişsel gelişimin önemi üzerinde durmamaktadır. Çünkü çocukta dil kazanımının bilişsel gelişimden bağımsız olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Dil kullanım yeteneğinin doğuştan olduğunu

varsaymak, dil gelişiminin gerçek sürecinin anlaşılmasını kolaylaştırmamaktadır (Akt:Yurtsever,Baykoç-Dönmez, 1998).

2.1.4.2. Davranışçı Görüş:

Davranışçı kuram, dil kazanımında bebeğin konuşanları taklit etmesi ve erişkinlerin ödüllendirmelerle bebeğin çıkardığı sesleri desteklemeleri üzerinde durmaktadır (Karacan, 2000). Davranışçı kuramın en önemli savunucusu Skinnerdir ve ilk kez *Verbal Behavior* adındaki kitabında davranışçı yaklaşımdan söz etmiştir. Skinner (1957)' e göre; davranışçı görüşün temel hipotezi, çocukların sözel davranışları kazanmalarında biyolojik yapının rolünün minimum düzeyde olmasıdır. Skinner, pekiştirme ve çocukların seslendirmelerindeki davranış biçimlerinin, onların dili nasıl kazandıklarını açıklayabileceğini belirtmiştir. Davranışçı görüşe göre, çevre etkili ve baskındır (uyarıcı-tepki ekolü). Dil kazanma da taklit, alıştırma ve pekiştirmenin önemi vurgulamaktadır. Davranışçı görüşe göre dil öğrenimi, pekiştirme sonucu bir takım davranışların ortaya çıkması şeklinde açıklanmaktadır. Davranışçı yaklaşımda, konuşma ve dil gelişimi; bebeğin tepkilerinin pekiştirilmesinin sonucu olarak açıklanmaktadır. Çocukların, dili herhangi bir şeyi öğrenir gibi öğrendiklerini belirtmektedir. Davranışçı kuramda çocuğun dil gelişiminde biyolojik yapıdan çok çevre daha etkilidir. Bebeklerin tekrar ettikleri sesler çevrelerindeki insanlar tarafından, özellikle de anne babaları tarafından pekiştirilmektedir. Böylece bebekler çevresindeki insanlar tarafından pekiştirilen sesleri daha çok kullanmaları sonucunda, dili kullanma yetenekleri gelişmektedir. Bebekler, çıkardıkları seslerin kendilerini belli bir sonuca götürdüğünü anladıklarında bu sesleri tekrar ederek, çıkardıkları sesleri çevresindekilerin pekiştirmesi sonucunda, uyarıcı-tepki eşlemesi kurarak dili öğrenmeye başlamaktadırlar (Baykoç-Dönmez, 1986; Lund, 2003; Öztürk, 2005; Selçuk, 2004; Şen, 2004).

2.1.4.2.1. Klasik Koşullanma:

Staats (1977), küçük çocukların sözcüklerin anlamını klasik koşullanma aracılığıyla kazandıklarını ileri sürmüştür. Klasik koşullanma kuramını ortaya atan Pavlov'un yaptığı deneyde, köpek yiyecek gösterildiğinde bir koşulsuz uyaran olan tükürüğü salgılamıştır. Pavlov, sonunda köpeğin yiyecek olmadan da zil sesiyle salgı

çıkardığını görmüştür. Staats çocukların bir sözcüğün anlamını kazanırken de benzer süreci yaşadıklarını düşünmektedir (Gander ve Gardiner, 2004).

Staats (1968) "hayır" sözcüğüne duygusal anlam veren koşullanmadan söz etmektedir. Örneğin; çocuk bir kurabiyeye uzanır ve anne "hayır" derken eline vurur. Benzer birkaç deneyimden sonra duygusal tepki olan "hayır"a çocuk koşullanmaktadır. Daha sonra sadece "hayır" sözcüğünü duyduğunda çocuk elini çekmektedir (Gander ve Gardiner, 2004).

2.1.4.2.2. Edimsel Koşullanma:

Staats'a göre; öğrenme kuramcıları ana-babaların ve diğer kişilerin bebeğin dilini biçimlendirdiğini düşünmektedirler. İlk bebeklikte konuşma sesleri büyük bir olasılıkla çocuk için hiçbir anlama gelmemekte ve nötr uyaran olmaktadır. Ancak anne-babalar çocuğu beslerken, altını değiştirirken bebeğin yanında konuşmaktadırlar. Bebek konuşma seslerini ve anne-babanın diğer özelliklerini olumlu duygularla birleştirebilmektedir. Böylece de bütün bu olanlar pekiştirilmektedir. İlerleyen dönemlerde konuşma çocuğun dikkatini git gide daha da fazla çekmektedir (Gander ve Gardiner, 2004).

Normal çocuklar dili anne-babalarından şartlanma yoluyla öğrenmektedirler. Çünkü çocukların çevrelerinde iletişim kurdukları ilk insanlar aileleri olmaktadır. Aileler çocuklarına dili öğretmekte fakat bu konuda tam anlamıyla yetkin olamamaktadırlar. Brown ve Hanlar (1970) anne-babaların bazı gramatik olmayan ifadeleri düzelttiklerini belirtmişlerdir. Bu anlamda çocukların doğru gramer yapılarını kullanmalarını öğrenmelerinde anne-babaların çocuklarının konuşmalarını yerinde ve zamanında düzeltme yapmalarına bağlı olduğunu belirtmişlerdir (Seçilmiş,1996).

Clarke ve Friedman (1987)'a göre; davranışçı yaklaşımda dil kazanımında taklit ve çocuğun seslendirmelerinin pekiştirilmesi önemli bir etkidir. Yetişkinlerin bebeğin mırıldanmasını duyduklarında bebeğe gülümsemesi ve bebeğe karşı konuşması bir pekiştireçtir. Anne-babaların konuşmaları ve bakımları bir kez pekiştireç olunca, konuşmayı, bebeğin sözel davranışlarını ve gelişimini etkilemek için kullanmaktadırlar. Anne-babalar bebeği önce kendilerine bakmaya, daha sonra agulamaya ve cıvılamaya

pekiştirmektedirler. Bebeğin gülümsemeleri çoğu zaman bu seslere eşlik etmektedir ve böylece anne-babalar büyük bir olasılıkla dikkatleriyle, kendi gülümsemeleriyle ve konuşmalarıyla davranışları pekiştirmektedirler. Bunun dışında bebeğin anlamı olmayan sesler çıkardığında anne-babanın bu sesleri belli sözcüklere benzeterek onun ihtiyaçlarını karşılaması da çocuk için bir pekiştireçtir. Çocuklar ihtiyaçlarının karşılandığını gördüğünde, aynı durumlarda benzer sesleri tekrarlayarak sözcükleri belli amaçlar için kullanmaya başlarlar. Ayrıca çocuk çevresindeki kişilerin kullandığı sözcükler ile kendi kullandığı sözcüklerin arasındaki ayrımı görerek çevresindeki kişilerin konuşmalarını taklit etmektedir. Böylece de çocuklar dil kazanımlarını gerçekleştirmektedir (Gander ve Gardiner, 2004; Solmaz, 1997).

Skinner'in dışında davranışçı görüşü savunan kişiler tarafından pekiştirmenin yanı sıra dil edinimini taklitle açıklamaya çalışılmıştır. Çocukların oluşturdukları sözcüklerin dizilişinde ya da grameri öğrenmelerinde taklidin önemli olduğu vurgulanmıştır. Taklidin sözcüklerin dizilişi veya gramerin öğrenilmesinde de etkili olduğu açıklanmaktadır. Modelin çok çeşitli sözcük gruplarını cümle içinde tekrarlaması sonucu (isim, zarf, fiil gibi), çocuk hangi sözcük gruplarının hangilerini takip edeceğini öğrenmektedir. Davranışçı yaklaşıma göre, insanoğlu doğasında var olan taklit özelliği ve koşullanma sayesinde anadilini öğrenmektedir (Çakır, 2004; Güler, 1990).

Brown ve Belugi, çocuğun dil gelişimini taklit, pekiştirme ya da yetişkinin yardımıyla açıklamanın yetersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Dil gelişiminde taklit, pekiştirme ve aile etkilerinin aynı derecede önemli olduğunu belirtmişlerdir. Taklit, model olma ve seçmeli pekiştirme gibi davranışçı tekniklerin kullanımı, bazı çocukların temel dil biçimlerini ve yapılarını öğrenmede etkili olmuştur ama bütün dil öğrenimlerin de açıklayıcı olamamıştır (Güler, 1990).

Skinner (1957) Rachlin (1976), dil ile çocuğun davranışları arasında öğrenme yönünden hiçbir fark görmemektedirler. Onlara göre, çocukların diğer davranışları öğrenme süreçleri ile dili öğrenme süreçleri aynıdır. Aralarındaki tek fark, çocuğun çevresini elleri ve kolları ile değil, söz ile etkilemesidir. (Cüceloğlu, 1994).

Davranışçı psikologlar insan dilini diğer davranışlar gibi koşullanma ilkeleri içinde açıklamaya çalışırken, Chomsky dönüştürümlü gramer kuramını ortaya atmıştır. Chomsky, Skinner'in dil öğrenimiyle ilgili açıklamasını eleştirmiştir. Skinner'in edimsel koşullanma kuramının ötesinde öğrenmeye koşullanma modeli açısından bakan Chomsky bütün yaklaşımların dili açıklamada yetersiz olduğunu savunmuştur. Chomsky koşullanma modellerine eleştirileri şu noktalarda toplamıştır:

Araştırmacılar, basit kas ve salgı davranışlarını temel alarak koşullanma modellerini açıklamaktadırlar. Ancak dili edinme davranışı karmaşık bir olaydır ve basit davranışlar üzerine kurulmuş bir modelle açıklanamaz.

Dil yaratıcı bir davranıştır. Çocuk daha önce hiç duymadığı tümceleri söyleyebilir ve yeni tümceleri ilk duyusunda anlayabilmektedir. Koşullanma modeli dil öğrenmenin temelinde bulunmuş olsaydı, dil yaratıcılığının da pekiştirme kavramıyla açıklanabilmesi gerekirdi. Çocuğun daha önce hiç söylemediği cümle pekiştirilebilir mi? Çocuk, daha önce hiç söylemediği ve duymadığı bir tümceyi pekiştiremeyeceğine göre, dilde yaratıcılık pekiştirme kavramıyla açıklanamaz.

Dil öğrenmenin temelinde koşullanma bulunuyorsa, dünyanın değişik toplumlarında değişik dil ve sosyal koşullar altında yetişen çocukların birbirlerinden farklı dil öğrenim şemaları göstermeleri gerekmektedir. Ancak Lenneberg (1967), değişik koşullar altında yetişen çocukların dillerinin aynı öğrenme yapısı içinde geliştiklerini gözlemlemiştir. Ona göre çevresel koşullar dil öğrenmenin hızını ve aşamalarını büyük ölçüde etkilememektedir (Cüceloğlu, 1994).

2.1.4.3. Anlamsal-Bilişsel-Etkileşimci Görüş

Bilişsel görüşü temsil eden araştırmacılara göre çocukların dil gelişimi, algılama, anlama, dikkat, imgeleme, hafıza ve akıl yürütme gibi zihinsel süreçlere bağlı olarak gelişmektedir. Etkileşimci görüşün temel hipotezinde dil kazanımının kalıtım, olgunlaşma ve çevrenin etkileşimi içinde olduğu vurgulanmaktadır. Bir başka deyişle, bebekler konuşmayı öğrenmeye hazır olarak doğmakta ve çevre onlara konuşmayı öğretmektedir (Öztürk, 2005). Bilişsel görüşün temelinde, bebeklerin konuşma öğrenmeye hazır olarak doğdukları ve onlara konuşmanın çevre tarafından öğretildiği

görüŖü vardır. Bu yaklaşımda dil; içerik, biçim ve kullanım olmak üzere üç boyutlu bir sistem olarak tanımlanır. İçerik dilin ne olduğudur. İçerikte konu ayırımının yapılması, sonucunda çocukların ayrı konulardan nasıl söz ettiklerini anlamamızı kolaylaştırabilir. Ayrıca konu ayırımına baēlı bir diyalog biçimi, çocukların ve yetişkinlerin ortak bilgi birikimini paylaşmalarını da sağlama açısından yararlı olur. Biçim dilin nasıl olduğudur ve birçok şekilde tanımlanabilir. Sözcükler, nesne bilgisi veya bağlantı bilgisine göre sınıflandırılır. Tümceler tiplerine göre tanımlanabilir. Kullanım dilin niçin, ne zaman ve nerede ile ilgili olan yanıdır. Dilin kullanım özelliklerine uygun olması iletişim ve sosyal etkileşim için önemli etkenlerdir. Dili kullanırken sözcüklerin iyi seçilmesi, bu sözcükleri yerinde ve zamanında kullanılması dili anlamamızı kolaylaştıracaktır (Şen,2004).

Bilişsel görüşü temsil eden araştırmacılar; J. Piaget ve L. Bloom'dur. Bilişsel yaklaşımın temelinde, dil ile biliş arasındaki ilişki vurgulanmaktadır. Bloom'a göre çocuklar daha önce kazandıkları bilgiyi kodlama veya temsil edebilme aracı olarak dil öğrenmektedir. Çocuk dilinin anlam analizi yönünde yapılan araştırmalar henüz tutarlı ve yeterli sonuçlar vermemiştir. Bu yönde yapılmış araştırmaların sonuçları bize çocukların dil gelişiminde konuşmadan önce kavramları öğrendiklerini, sentaks, gramer yapılarını bilmeden öncede anlamları ifade edebildiklerini göstermektedir (Aydın,2005).

Bilişsel yaklaşımı benimseyen psikologlara göre, dil bireyin biliş düzeyini yansıtmaktadır. Piaget (1973), çocukların duyu hareket yoluyla düşüncelerinin geliştiğini ve gelişen düşüncelerin onların konuşmalarına yansıdığını savunmaktadır (Ülgen ve Fidan, 1987). Bilişsel kuramın öncülerinden sayılan ve temelde bir etkileşimci olan Piaget dil ile düşünce arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu düşünür. Piaget'ye göre, çocukta düşüncenin gelişiminde dört önemli aşama vardır:

1. Aşama: Çocuklarda 2–4 yaşlar arasında sembolik ve mantık öncesi düşünce görülür. Bu basamakta düşünce henüz genel kavram karakterini gösteremez. Bu nedenle, çocuğun bu yaşlarda mantıksal sonuçlar çıkarmada başarısız olduğu görülür. Çocuk 2 yaşına gelince, sözcükleri kısa tümcelerle birbirine bağlar. Ancak bu tümceler tam ve kurallı değildir. İsim, fiil, sıfat ve zarf içerir. Çocuk 4 yaşına gelince tümceler daha düzgün ve yetişkinin konuşma diline benzer hale gelir.

2.Aşama: 4 ile 7 yaşları arasında Piaget'in "sezgisel düşünce" ismini verdiği düşünce şekli görülür. Bu aşamayı niteleyen en önemli nokta, çocukta mantıksal ilişkilerin yavaş yavaş birbirine bağlanması ve kavram oluşturma gücünün artmasıdır. Bununla beraber, düşünce hala ilkindir ve mantık öncesi dönem hala aşılamamıştır. Egoantrizmden henüz kurtulmamış olan düşünce gözleme dayanan sezgili sonuçların çerçevesi içinde kalır. Dil açısından konuya bakıldığında, 5 yaşındaki çocuğun tümcesinde tüm sözcük türlerine rastlanabilir. Her türlü tümlecin kullanılması artmaktadır.

3.Aşama: 7–11 yaşları arasında somut operasyonların organizasyonu gerçekleşir. Çocuk önce, sonra gibi zaman ilişkilerini daha kısa ve daha uzun gibi süre ilişkilerine bağlayabilir ve tümce uzunluğu artar.

4.Aşama: 11 yaştan sonra çocuklarda işlemsel olarak nitelenen düşünce tipinin geliştiği görülür. Hipotezlere dayanarak sonuçlar çıkarır. İşlemsel düşünce, tümünden hareket ederek muhakeme etme, genelden özeli çıkarmak demektir. Bu aşama düşüncenin tamamen sosyalleşmiş olduğu bir basamaktır.

Piaget çocukta dilin kullanımını açıklarken dilin gelişmesinde önemli gördüğü iki özellikten bahseder. Bunlar; egoantrik dil ve sosyalleşmiş dildir. Egoantrik dilde çocuk kiminle konuştuğunu veya karşısındaki taraflardan dinlenip dinlenmediğini göz önünde bulundurmaz. Sadece kendi hakkında konuşur, dinleyenin görüş açısını dikkate almaz. Dinleyeni etkileme veya ona bilgi iletme eğilimde değildir. Egoantrik dil üç kategoriye ayrılabilir.

1. Tekrarlama: Çocuğun sözcük hecelerini sırf konuşma hazzı için tekrarladığı görülür.
2. Monolog: Çocuk başkasına hitap etmez. Dili aktarma aracı olarak kullanmaz. Konuşmasında sesli düşünme özelliğini gösterir.
3. Kollektif Monolog: Dilini kullanırken başkalarının görüş açılarını dikkate almaz. Başkasının varlığı ancak bir uyarıcı görevini görür.

Sosyalleşmiş dil ise, çocuk karşısındakinin görüş açısını kabul eder. Başkalarıyla bilgi alış-verişinde bulunur. Onlara bilgi iletir, soru sorar, yanıt bekler. Piaget'in deneyleri okulöncesi çocuğunun konuşmasının büyük bir kısmının egoantrik

olduğunu göstermiştir. 7 yaşındaki çocukların tüm kaydedilmiş konuşmalarının %44–47' sinin egosantrik olduğunu bulmuştur. 7-8 yaşlarında, çocukta egosantrik konuşma azalır ve yerini sosyalleşmiş dile bırakır (Akt: Şen,Günce,1973).

Vygotsky (1967), diğer yaklaşımlardan farklı olarak, düşünme ve konuşmayı başlangıçta iki ayrı güç olarak görmektedir. Düşünme ve konuşmanın birbiriyle etkileşerek anlam kazandığı kanısındadır (Ülgen ve Fidan, 1987).

Edward Sapir ve Benjamin Whorf, birbirine son derece karşıt kültürde yaptıkları dil ve biliş araştırmalarından, birbirinden bağımsız olarak, dilin düşünceyi belirlediği varsayımına ulaşmışlardır (Gander ve Gardiner, 2004). Whorf (1956), bir kültürün dilinin, insanların düşünme biçimini kararlaştırdığı kanısındadır. Bireyin düşünme yöntemi kısmen onun kendi dilinin sözcüklerini ve yapısını yansıtır. Çocuklar konuşmaya başladığı zaman dilinin mantığına göre nedenler bulmaktadırlar. Whorf'un verdiği bir örneğe göre, Eskimo dilinde karla ilgili 40'dan fazla sözcük bulunmaktadır. Bu gözleme dayanarak Whorf, "Eskimo kara baktığı zaman bizim gördüğümüzden daha hızla ayrıntı görmektedir. Çünkü “sulu kar, iri kar” gibi çocuğun dilinde ayrı ayrı sözcükler bulunmaktadır. Bu nedenle Eskimo'nun karla ilgili algısı ve düşüncesi daha ayrıntılıdır" der (Cüceloğlu,1994; Ülgen ve Fidan, 1987).

2.1.4.4. Pragmatik Görüş:

Pragmatik görüşe göre, çocuklar sosyalleşmek ve başkalarının davranışlarını yönlendirmek için dil öğrenmektedirler. Pragmatik görüş, iletişimde dilin önemini vurgulamakta ve dilin başkalarıyla etkileşime geçildiğinde kullanılırken kazanıldığını ileri sürmektedir (Lund,2003; Laughlin,1998). Bruner, dil kazanımını sosyal gelişimin bir parçası olarak görmektedir. Yapısal bilginin kazanımı ve anlamsal kategorilerin gelişimi sosyal ilişkiler ve etkileşimlere bağlı olarak tanımlanmıştır. Kullanım bilgisi, bir sözcüğün anlamı, biçimi ve yapısı ile işlevini temelde birbirinden ayırır. Ancak Dore ve diğer araştırmacılar, dilin niteliğini ve dil gelişimini açıklamada kavramsal, dilsel ve kullanım bilgisini birbirinden ayırmanın önemi üzerinde durmuşlardır (Aydın,2005; Şen,2004).

Pragmatik yaklaşıma göre anadili öğrenme süreci, sosyal gelişim sürecinde gerçekleşmektedir. Çocuklar isteklerini, taleplerini sosyal iletişim ortamında açıklamaya çalışarak dili öğrenmektedirler. Sosyal etkileşim ortamı, çocuğa hem dili ile ilgili linguistik içerik ve yapıyı kazanma fırsatını sağlamakta hem de kavramları anlamasına yardımcı olmaktadır. Pragmatik görüşü savunan Bruner (1974) ve Bates (1976) dil gelişim sürecinde anne-babaların ve bakıcıların önemini incelemişlerdir. Buna göre; çocuklar konuşmaya ihtiyaç duydukları zaman dili kazanmaktadırlar. Çocuklar ancak iletişim vasıtasıyla çevresini etkileyebileceğine inandığı zaman dili kullanacaktır. Çocukların etrafında bulunan yetişkinler onların dil öğrenim sürecini hızlandırıcı roledirler ve dil çocuk ile yetişkinler arasındaki sosyal etkileşim ortamında öğrenilmektedir. Çocuklar ise, aktif katılımcıdırlar ve dil öğrenme süreci var olan iletişimin bir fonksiyonudur (Aydın, 2005).

2.1.5. Sözcük Çeşitleri

2.1.5.1. İsim (Ad): “Evrendeki bütün canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, durumları, bütün bunların birbirleriyle olan ilgilerini karşılaştıran sözcüklerdir (Atabay vd.,1976).”

2.1.5.2. İsim Tamlamaları ve Türleri:

2.1.5.2.1. Belirtili İsim Tamlaması: “Belirtili isim tamlamasında tamlayan da tamlanan da ek alır. Bu tür tamlamada tamlayan –in, tamlanan 3. kişi iyelik eki –i ekini almaktadır.”

2.1.5.2.2. Belirtisiz İsim Tamlaması: “Bu tamlamada, yalnız tamlanan ek alır. Tamlayan ek almaz yalın durumdadır. Tamlananı da 3. kişi iyelik ekini alır.”

2.1.5.2.3. Takısız İsim Tamlaması: “Anlam yönünden birbirini bütünleyen adların kurduğu, tamlayan ve tamlananın ek almaksızın oluşturduğu tamlamadır.”

2.1.5.2.4. Zincirleme isim tamlaması: “Tamlayanı ad tamlaması olan tamlanma, zincirleme isim tamlamasıdır ve tamlayanlar ya da tamlananlar birden çok sözcükten kurulabilir (Atabay vd.,1976)”.

2.1.5.3. Sıfat: “Varlıkların rengini, halini, biçimini, sayısını, sırasını gösteren sözcüklere sıfat denir (Ediskun ve Dürder,1989).”

2.1.5.3.1. Görev ve Anlam Açısından Sıfatlar:

2.1.5.3.1.1. Niteleme Sıfatları: “Nesnelerin renkleri, biçimlerini veya durumları gibi kalıcı özelliklerini anlatan sıfatlardır (İlker vd.,1993).”

2.1.5.3.1.2. Belirtme Sıfatları: “Adları sayı belirterek, soru sorarak ya da gösterme yoluyla, kimi zaman da belgisiz olarak belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir. Belirtme sıfatları canlı ve cansız varlıkların yerlerini ve sayısını gösterir (Alpöge, 1991; Atabay vd.,1976).”

2.1.5.3.1.3. Gösterme (işaret) Sıfatları: “Adları, göstererek belirten sıfatlara gösterme sıfatlar denir.”

2.1.5.3.1.4. Soru Sıfatları: “Soru sıfatları adları soru yönünden belirten sözcüklerdir.”

2.1.5.3.1.5. Belgisiz Sıfatlar: “Bir adı, ona kesinlik kazandırmaksızın belirten sıfatlara belgisiz sıfat adı verilir.”

2.1.5.3.1.6. Sayı Sıfatları: “Sayı adlarının, başka bir adın sayısını, ölçüsünü, sırasını belirtmek üzere sıfat olarak kullanılmasıdır (Alpöge, 1991; Atabay vd.,1976).”

2.1.5.3.2. Yapılarına Göre Sıfatlar:

2.1.5.3.2.1. Basit Sıfatlar: “Bu sıfatlar, yapım eki almayan ya da bileşik olmayan sözcüklerdir.”

2.1.5.3.2.2. Türemiş Sıfatlar: “Türemiş sıfatlar, yapım ekleriyle kurulmuş sözcükleridir.”

2.1.5.3.2.3. Birleşik Sıfatlar: “Birden fazla sözcüğün birleşmesinden meydana gelmiş sıfatlara birleşik sıfat denir.” (Atabay vd.,1976; İlker vd.,1993).

2.1.5.4. Zarf (Belirteç): “Eylemlerin, eylemsilerin, sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını etkileyen, kimi kez güçlendirip kimi zaman kısıtlayan sözcüklere zarf denir. Zarflar fiillerin, sıfatların ve zarfların anlamlarını kuvvetlendiren ve sınırlandıran sözcükleridir (Atabay vd.,1976; İlker vd.,1993).”

2.1.5.4.1. Görevleri Bakımından Zarflar:

2.1.5.4.1.1. Zaman zarfları: “Etkiledikleri eylemleri zaman açısından belirten sözcükleridir. Zaman ifade ederler (Atabay vd.,1976; İlker vd.,1993).”

2.1.5.4.1.2. Hal zarfları: “Bir fiilin veya fiilimsinin nasıl yapıldığını belirleyen zarflardır. Hal ve tavır ifade ederler (Ediskun ve Dürder,1989; İlker vd.,1993).”

2.1.5.4.1.3. Yer-yön zarfları: “Eylemi yer bakımından belirleyen sözcüklerdir. Yer ve yön ifade ederler (Atabay vd.,1976; İlker vd.,1993).”

2.1.5.4.1.4. Nicelik (azlık-çokluk) zarfları: “Bir sıfatın, bir fiilin, bir fiilimsinin başka bir zarfın anlamını azlık-çokluk bakımından belirleyen, kısıp sınırlayan zarflardır (Ediskun ve Dürder,1989).”

2.1.5.4.1.5. Soru zarfları: “Fiilin anlamını soru yoluyla etkileyen sözcüklerdir (İlker vd.,1993).”

2.1.5.4.2. Biçim Açısından Zarflar:

2.1.5.4.2.1. Yalın belirteçler: “Ek almamış belirteçlerdir.”

2.1.5.4.2.2. Türemiş belirteçler: “Ek alarak türemiş belirteçlerdir.”

2.1.5.4.2.3. Bileşik zarflar: “İki veya daha çok sözcükten oluşarak zarf görevi yapan sözcük gruplarına birleşik zarf denir. Belirteç görevinde bulunan bileşik sözcükleridir.”

2.1.5.4.2.4. Pekiştirilmiş zarflar: “Pekiştirme sıfatlarının zarf olarak kullanılmasına pekiştirilmiş zarflar denir (Atabay vd.,1976; İlker vd.,1993).

2.1.5.5. Cümle Yapıları: “Cümleler esas olarak yapı bakımından çeşitlilik gösterir ve yapıya bakarak cümleler sınıflandırılabilir. Bunun yanında cümlenin temel ögesi olan yüklem bildirdiği olumlu, olumsuz, soru şekillerine göre de cümleler ayrılabilir. Bir

cümlede yüklem ya da isimdir. Öğelerin dizilişine göre de cümleleri isimlendirilebilir. Bu özelliklerden hareket edilerek cümleleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Korkmaz vd.,1999).”

2.1.5.5.1. Yapılarına Göre Cümleler

2.1.5.5.1.1. Basit Cümle: “ Bir tek düşünceyi, bir tek yargıyı, bir tek duyguyu, bir tek dileği anlatan cümleye basit cümle denir.”

2.1.5.5.1.2. Birleşik Cümle: “Tamlayan ve tamlanan cümleciklerden meydana gelen cümleye denir.”

2.1.5.5.1.3. Sıralı Cümle: “Yapıca birbirine bağımlı fakat yalnız kullanıldıklarında bir anlam taşıyan cümlelerin yanyana gelmesi sıralı cümleleri oluşturur (Ediskun ve Dürder,1989; Korkmaz vd.,1999).”

2.1.5.5.2. Anlamlarına Göre Cümleler

2.1.5.5.2.1. Olumlu cümle: “Yüklemin anlattığı işin yapıldığını bildiren isim ve fiil cümleleridir.”

2.1.5.5.2.2. Olumsuz cümle: “Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümlelerdir.”

2.1.5.5.2.3. Soru cümlesi: Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümleleridir (Karahan, 2005; Korkmaz vd., 1999).”

2.1.5.5.3. Dizilişlerine Göre Cümleler

2.1.5.5.3.1. Kurallı cümle: “Yüklemi sonunda bulunan cümleler, kurallı cümlelerdir.”

2.1.5.5.3.2. Devrik cümle: “Yüklemi sonunda bulunmayan cümleler, devrik cümlelerdir (Karahan, 2005).”

2.1.5.5.4. Yüklemlerine Göre Cümleler

2.1.5.5.4.1. Fiil cümlesi: “Yüklemi çekimli bir fiil veya birleşik olan cümlelerdir.”

2.1.5.5.4.2. İsim cümlesi: “Yüklemi isim ve isim grubu olan cümlelerdir (Karahan, 2005).

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okulöncesi dönemde ve birinci sınıf seviyesindeki çocukların dil gelişimleri ile ilgili bazı değişkenler açısından pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalardan örnekler aşağıda verilmiştir.

Acarlar (1991), yaptığı araştırmada, orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin 30–47 aylar arasında anaokuluna devam eden çocukların kullandıkları cümlelerdeki dil yapısını incelemiştir. Cümleler sözcük sayısı, sözcük çeşitleri, isim durumları, iyelik ve çoğul ekleri, fiil kipleri, sözcük grupları, eylemsiler, özne, gizli özne çeşitleri yönlerinden analiz edilmiştir. Çocukların kullandıkları cümleler sözcük sayısı yönünden analiz edildiğinde cinsiyet grupları arasında kız çocukları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Sözcük çeşitlerini kullanım sıklığı incelendiğinde ise bütün yaş gruplarında en fazla isim ve fiillerin, en az ise edat ve ünlemlerin kullanıldığı saptanmıştır. Zamir kullanımında kişi zamirinden sonra en yüksek oranda gösterme zahirinin kullanıldığı, ilgi zahirinin bütün gruplarda en az kullanılan sözcükler olduğu görülmüştür. 30–47 aylar arasındaki Türk çocuklarının, yaşla birlikte doğru orantılı olarak, Türkçe dil yapısındaki çeşitli özellikleri kullanım sıklığında ve daha karmaşık dil yapısına ait özelliklerin kullanımında artış olduğu gözlenmiştir.

Akkaya (2003), tarafından anasınıfına giden ve gitmeyen ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini anasınıfına giden ve gitmeyen ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinden toplam 331 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada, çocuklara bir pasaj okunmuş ve daha sonra çocuklardan dinledikleri bu parçayı tekrar etmeleri istenmiştir. Daha sonra çocuklara parça ile ilgili sorular sorularak soruları cevaplamaları söylenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların anasınıfına devam edip-etmeme durumlarının dil gelişimlerinde etkili olduğu görülmüştür.

Anlar (1983), tarafından yapılan bir araştırmada, ilk altı yaşta kazanılan dil gelişiminde anne-baba eğitiminin ve cinsiyetin etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada anne-baba eğitim düzeyi ve cinsiyetin normal çocukların dil gelişimine etkilerini ortaya koymak amacıyla 6 ay–6 yaş arasında 203 kız, 185 erkek olmak üzere toplam 388 çocuğa Denver Gelişimsel Tarama Testinin dil bölümü uygulanmıştır. Sonuç olarak da,

kız ve erkek çocukların, dil gelişimleri birbirine benzerlik göstermiştir. Ancak 18 ayda kız çocukları erkeklerden daha ileride olduğu görülmüştür. Anne-baba eğitimi bir ile beş yaş arasında çocuğun dil gelişiminde etkili bulunmuştur.

Bal (1988), tarafından, Kütahya il merkezinde anaokuluna giden ve gitmeyen 4–6 yaşlar arasındaki çocukların kullandıkları ifadeler sözdizimi yönünden incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini anaokuluna giden 24 ve gitmeyen 24 olmak üzere toplam 48 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, çocukların oyun sırasında kullandıkları sözel ifadeler teybe kaydedilmiştir. Çocukların kullandıkları ilk elli sözcük, sözcük çeşitleri, sözcük sayısı, sözcük yapısı, ekler, sözcük grupları, dil öğelerinin sıralanış düzeni ve cümle çeşitleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, anaokuluna giden ve gitmeyen bütün çocukların en fazla iki, üç ve dört sözcüklü cümleleri kullandıkları görülmüştür. Yine örneklem grubundaki çocukların sözcük çeşitlerinden en fazla isim, fiil ve zamirleri kullandıkları saptanmıştır. Sıfat çeşitlerinden ise, anaokuluna giden çocukların anaokuluna gitmeyen çocuklardan daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. Cümle çeşitlerinden de, örneklem grubundaki tüm çocukların basit, olumlu, kurallı ve fiil cümleleri kullandıkları görülmüştür.

Bagby, Rudd ve Woods (2004), sosyo-ekonomik düzey farklılığının alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerine etkilerini araştırmışlardır. Bu çalışma, sınıf içinde sosyo-ekonomik farkın alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okulöncesi çağıdaki çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimleri üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini özel bir üniversitenin okulöncesi eğitim kurumunda bulunan iki sınıftan toplam 27 çocuk oluşturmaktadır. Örneklem grubundaki çocukların dil kullanımları ile sosyal-duygusal gelişimleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Sonuç olarak, sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkın alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların sosyal-duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerini olumsuz etkilediği görülmüştür.

Bliss vd.(1977), tarafından dört, beş, altı ve yedi yaşındaki çocukların cümleleri dilbilgisi yönünden incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini dört, beş, altı ve yedi yaş grubunun her birinden 15 kız ve 15 erkek çocuk olmak üzere toplam 120 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmada çocuklardan kendilerine okunan hikâyeleri tamamlamaları istenmiştir. Okunan her hikâyenin sonunda çocukların dil bilgisi yapılarını ölçecek bir

soru sorulmuştur. Araştırma sonucunda, yaş grupları arasında cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmazken, çocukların yaşları arttıkça kendilerine sorulan soruya verdikleri cevabın doğruluk oranının arttığı görülmüştür.

Dereli (2003), okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaşlar arasındaki çocukların ifade edici dil düzeyleri, yaş, cinsiyet, sosyo-kültürel düzey ve bakım tarzına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda anaokuluna devam eden çocukların dil gelişim düzeyleri, cinsiyet, anne-baba eğitimi ve sosyo ekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte çocukların yaşlarına göre dil gelişimi düzeyleri arasında önemli bir fark olduğu bulunmuştur. Anasınıfına devam eden çocuklarda ise, yaş, anne eğitimi ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre dil gelişim düzeyleri arasında önemli bir fark olduğu bulunmuştur. Cinsiyet ve baba eğitim durumuna göre dil gelişim düzeyinde önemli bir fark görülmemiştir.

Erkan (1990), tarafından düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin 4-5 yaşlarındaki çocukların kullandıkları cümleler dilbilgisi açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 25 çocuk ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 24 çocuk olmak üzere toplam 49 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların kullandıkları cümlelerdeki sözcük sayıları, cümle çeşitleri, özne çeşitleri, eylemsiler, iyelik ekleri vb. dilbilgisi çeşitleri yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların kullandıkları cümlelerde yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklar ile düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların cümlelerinin dilbilgisi yönünden düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklardan daha iyi olduğu görülmüştür.

Geoffroy vd. (2007) tarafından, yaşamlarının ilk yıllarında annesiz bakım gören okulöncesi dönemdeki çocukların reseptif dil yeteneklerine sosyo-ekonomik düzeyin etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu 2.297 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklara Peabody Resim Sözcük Testi uygulanarak reseptif dil becerileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda sosyo-ekonomik durumun annesiz bakım ile reseptif dil becerileri arasındaki ilişkiyi hafiflettiği saptanmıştır. Yaşamın ilk yıllarındaki annesiz bakım ile üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklarda anlamlı

bir fark elde edilememesine rağmen, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerden gelen çocuklarda anlamlı bir fark elde edilmiştir. Bebeklik döneminde verilen eğitim ile alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların reseptif dil becerileri arasındaki farkın ortadan kalktığı görülmüştür.

Güleryüz (1990) tarafından, 48–60 aylar arasındaki Türk çocukların dil yapıları incelenmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki çalışan ailelerin 48–60 aylar arasındaki anaokuluna devam eden çocukların kullandıkları cümleleri dil yapısı yönünden incelenmek amacıyla yapılan bu çalışmanın örneklem grubunu, her yaş grubu için 9 kız ve 9 erkekten oluşan 18 çocuk olmak üzere toplam 36 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada Peabody Dil Gelişim Testi uygulanarak çocuklarda uygun dil gelişim özellikleri olup olmadığı belirlenmiştir. 6 ay süresince 36 çocuktan toplam 4320 cümle alınmıştır. Sonuçta, çocukların olumlu ve yalın cümleleri daha sık, olumsuz ve şartlı cümleleri ise daha düşük oranda kullandıkları bulunmuştur.

Karabağ (1995), araştırmasında dil edinim sürecinde sözcüklerin anlamlandırılmasını ve kavram gelişimini incelemiştir. Çalışmanın örneklem gurubunu, 5 yaş grubundan 10 ve 6 yaş grubundan 10 çocuk olmak üzere toplam 20 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada 5–6 yaşlarındaki Türk çocukların dil edinim süreçlerinde, sözcüklerin anlamlandırılması ve kavramların gelişim sürecinin nasıl gerçekleştiği ortaya konmak istenmiştir. Çalışmada birebir gözlem tekniği uygulanmıştır. Sonuç olarak, okulöncesi dönemdeki çocukların, daha önce pek çok kez dinledikleri masallarda bulunan kavramların çoğunu, bildiklerini kabul etmelerine rağmen anlamlandıramadıkları ortaya çıkmıştır.

Lee ve Canter orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 3 ve 6 yaşlar arasındaki çocukların cümlelerini sözdizimi yönünden incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubundaki her çocuğun sesi oyun oynarken ve resimli öykü kitaplarına bakarken teybe kaydedilmiştir. Çocukların kullandıkları ilk elli cümle sözdizimi yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların yaş gruplarının artması ile kullandıkları cümlelerdeki sözdizimleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Miller ve Chapman (1981) tarafından, 17–50 aylar arasındaki orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların ortalama ifade uzunlukları ile yaşlar arasındaki

ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 123 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların anneleri ile konuşmaları teybe kaydedilmiş ve çocukların kullandıkları ilk elli sözcük incelenmiştir. Araştırma sonucunda, 18 aydan 5 yaşına kadar olan dönemde çocukların yaşları sözcük uzunlukları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Öztürk (1995), tarafından okul öncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri incelenmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeylerini saptamak amacıyla yapılan bu çalışmada, okulöncesi eğitim kurumlarına gitme durumu, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, kardeş sayısı ve doğuş sırası bağımsız değişkenler olarak, öğrencilerin alıcı ve ifade edici dil düzeylerine etkisi ise bağımlı değişken olarak saptanmıştır. Araştırmanın örneklemini alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki dört okuldan seçilmiş, 50 erkek ve 50 kız toplam 100 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Peobady Resim-Sözcük Testi, Lügatçe ve Dil Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim kurumlarına giden öğrencilerin alıcı ve ifade edici dil düzeylerinin gitmeyenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin dil düzeyleri karşılaştırıldığında üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler lehine anlamlı bir fark elde edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin dil düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Anne ve babanın öğrenim durumlarına göre, öğrencilerin dil düzeyleri arasında ön lisans mezunu olanlar lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Doğuş sırası farklı olan öğrencilerin alıcı dil düzeyleri arasında ilk çocuklar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuş, ifade edici dil düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Philips (1973), tarafından yapılan bir araştırmada annelerin çocukları ile konuşmaları sözdizimi ve sözcük yapısı açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 30 anne ve çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmacı önce on beş dakika çocuğun oyuncaklarının bulunduğu bir ortamda anne ve çocuğun konuşmalarını teybe kaydetmiş ve daha sonra da her anneyle on beş dakika genel konularda sohbet etmiştir. Annelerin çocukları ile ve yetişkinle konuşması karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda annenin yetişkine ve çocuğa yönelttiği konuşmalar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Seçilmiş (1996), anaokuluna devam eden ve etmeyen 37–72 aylar arası çocukların dil gelişimleri ile ilgili becerileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 231 kız ve 231 erkek çocuk olmak üzere toplam 462 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma da Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programı Kontrol Listesi kullanılmıştır. Üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının bu teknik yaklaşım ile dil gelişim alanındaki becerileri incelenerek uygun eğitim programları önerilmiştir. Araştırma sonucunda kız çocukların erkek çocuklara göre dil becerileri yönünden daha başarılı oldukları görülmüştür. Yine anaokuluna devam eden öğrencilerin etmeyen öğrencilere göre dil becerileri açısından daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Taner (2003) tarafından, okulöncesi eğitimi alan ve almayan farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimleri karşılaştırılmıştır. Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerini cinsiyete göre karşılaştırmayı amaçlayan bu araştırmanın örneklemini 120 kız ve 120 erkek öğrenci olmak üzere toplam 240 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada araştırmacı tarafından çocuklara Peabody Resim-Sözcük Testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, okulöncesi eğitimi alan öğrencilerin dil gelişimlerinin okulöncesi eğitimi almayan öğrencilere göre daha iyi olduğu saptanmıştır. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin dil gelişimlerinin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha iyi olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin dil gelişimlerinin de kız öğrencilere göre daha iyi olduğu görülmüştür.

Tural (1977) tarafından, Ankara’da anaokuluna giden 4–6 yaş çocuklarının bildikleri sözcük sayısına; yaş, cinsiyet, ailenin eğitim düzeyi ve okula devam süresinin etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini konuşma problemi olmayan 600 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, okulöncesi çocukların sözcük hazinelerini ölçmek amacıyla, Holborn’un okulöncesi çocukları için geliştirdiği sözcük hazinesi testi uygulanmıştır. Araştırmada dört, beş ve altı yaş çocuklarının sözcük bilgilerinde yaş, cinsiyet, ailenin eğitim düzeyinin etkisinin önemli, deneğin okula devam etme süresinin ise, önemsiz olduğu bulunmuştur.

Poyraz (2001) Almanya ve Türkiye’de okul öncesi eğitimi alan 4–6 yaşlar arası Türk çocuklarının dil gelişim düzeylerini karşılaştırdığı araştırmasında Peabody Resim-

Sözcük Testi ve PI Verfahren Dil Seviye Testini kullanmıştır. Elde edilen verilerde yaş, cinsiyet, doğuş sırası, anne-baba eğitim durumu ve devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumları açısından farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Almanya ve Türkiye' deki çocukların test puanları karşılaştırıldığında Türkiye' deki çocukların sözcük dağarcığı ve alıcı dil gelişimleri açısından anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve doğuş sırası değişkenlerinin dil gelişimi ve sözcük dağarcığı üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Reese ve Read (2000) tarafından bir yaş yedi aylık, iki yaş sekiz aylık ve üç yaş dört aylık toplam 61 çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerileri incelenmiştir. Araştırmada çocukların dil becerilerini ölçmek amacıyla MacArthur İletişim Gelişimi Envanteri ve Peabody Resim-Sözcük Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların yaşları arttıkça dil becerilerinin de arttığı sonucu elde edilmiştir.

Yurtsever (2002), tarafından yapılan araştırmada 5–6 yaş çocukların sözcük dağarcığı gelişimine ana dil eğitim programının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 5–6 yaşlarında olan 32 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Sözcük Dağarcığı Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 5-6 yaş çocukların sözcük dağarcığı gelişimine yönelik ana dil eğitim programı hazırlanmıştır. Bu program 6 hafta boyunca her gün günde ortalama 30–40 dakika süren etkinlikler halinde uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların sözcük dağarcığı gelişimine, uygulanan ana dil eğitim programının olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, verilerin toplanması ile toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretime devam eden birinci sınıf öğrenciler ile anasınıflarına devam eden altı yaşındaki öğrencilerin serbest resim çalışmaları sonucunda, resimlerden oluşturdukları öykülerdeki dil yapılarını incelemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelindedir. Araştırmada, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar, zarflar, isim tamlamaları ve cümle yapıları; yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Aydın ilindeki ilköğretim okullarının birinci sınıflarına devam eden yedi yaş ve bu ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden altı yaş öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem hangi okulların alınacağını belirlemek amacıyla Aydın il Milli Eğitim Müdürlüğü'nden il merkezinde bulunan bütün okulların isimlerini gösteren bir liste alınmıştır. Yine bu listedeki okullar şehir merkezindeki yerleşim yerlerine göre, Milli Eğitim Müdürlüğü'ndeki yetkililerle gruplandırılmıştır. Bu okulların şehir merkezinde bulunanların üst, merkeze yakın olanların orta ve merkezden uzak olanların ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullar olduğu araştırmacı ve Aydın il Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerince saptanmıştır. Sosyo-ekonomik düzey açısından gruplanan okullardan alt sosyo-ekonomik düzeyden iki, orta sosyo-ekonomik düzeyden iki ve üst sosyo-ekonomik düzeyden iki olmak üzere altı okul tesadüfî küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Belirlenen bu altı okulun her birinde bulunan anasınıfı ve birinci sınıfların şube sayıları saptanmıştır. Yine bu şubelerden yansızlık kurallarına bağlı kalınarak anasınıfından ve birinci sınıflardan birer şube tesadüfî küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen şubelerden altı anasınıfı (kız3/erkek3) ve altı birinci sınıf (kız3/erkek3) olmak üzere 12 çocuk tesadüfî eleman örneklem yöntemiyle

seçilmiştir. Araştırmanın örneklemine 36 kız ve 36 erkek olmak üzere toplam 72 çocuk alınmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 72 çocuğun sosyo-ekonomik düzeyleri, yaşları ve cinsiyet dağılımı Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1: Örnekleme Alınan Çocukların Yaş, Cinsiyet ve Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımları

Yaş	Cinsiyet	Sosyo-Ekonomik Düzey	N	%
6 Yaş	Kız	Alt SED	6	8,3
		Orta SED	6	8,3
		Üst SED	6	8,3
	Erkek	Alt SED	6	8,3
		Orta SED	6	8,3
		Üst SED	6	8,3
7 Yaş	Kız	Alt SED	6	8,3
		Orta SED	6	8,3
		Üst SED	6	8,3
	Erkek	Alt SED	6	8,3
		Orta SED	6	8,3
		Üst SED	6	8,3
Toplam			72	100

3.3. Verilerin Toplaması

Araştırmada, “Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş ve ilköğretim birinci sınıflara devam eden 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında yaptıkları resme dayalı olarak anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapıları; yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın verileri toplanmadan önce uygulama yapılacak okulların müdürlerine MEB tarafından onaylı araştırma izninin bir kopyası verilmiş ve araştırma hakkında kısa bir açıklama yapılmıştır. Araştırma, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubundaki çocukların okula alışma sürecini atlatmaları açısından 2005–2006 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Aydın ilinde bulunan MEB’na bağlı altı okulda uygulanmıştır.

Bu araştırmada kullanılan kişisel bilgi formları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formlar, çocuklara ait kişisel bazı bilgilerin yanı sıra dil gelişimleri hakkında soruları da içermektedir. Örnekleme alınan altı yaşındaki çocuklara ait kişisel bilgi formu ile yedi yaşındaki çocuklara ait kişisel bilgi formu Ek 2’de verilmiştir. Araştırmacı uygulamalardan bir hafta önce örnekleme alınan çocukların kişisel bilgi formlarını çocukların ailelerine göndermiştir. Aileler tarafından doldurulan kişisel bilgi formları araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırmanın uygulamasına başlanılmadan önce çalışmanın örneklemini oluşturan çocukların öğretmenleri ile görüşülmüş, uygulamanın yapılacağı gün ve saat kararlaştırılmıştır. Araştırma uygulanırken ise, her çocuğa bir adet resim kâğıdı ve pastel boya seti verilmiştir. Örnekleme alınan çocukların gelişimleri dikkate alındığında, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocukların pastel boyayı daha rahat kullanabilecekleri düşünüldüğünden uygulamalarda pastel boya çeşidi tercih edilmiştir. Çalışma çocukların birbirlerinden etkilenmelerini önlemek amacıyla, bireysel olarak ve sessiz bir odada çocuklara uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama boyutunda odaya alınan her çocuktan malzemeleri kullanarak serbest resim yapması istenmiştir. Çocuklar resimlerini tamamladıklarında ise, aradan zaman geçmeden hemen yapmış oldukları resimlerin öykülerini anlatmaları söylenmiştir. Bu uygulama 20 şubat 2006 tarihinde başlamış, 26 Nisan 2006 tarihine kadar 10 hafta süreyle devam etmiştir. Çalışmanın uygulaması her çocukta yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Çocuklar yapmış oldukları resimlerin öykülerini anlatırken sesleri ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırmanın uygulama boyutu sona erdiğinde ise, çocukların öykülerini anlattıkları ses kayıtları Türk Dili ve Edebiyatı alanında iki öğretim üyesi ve Okulöncesi Öğretmenliği alanında uzman iki kişi tarafından dinlenmiştir. Daha sonra ses kayıtlarından dinlenen öyküler olduğu şekliyle kaleme alınmıştır. Uzmanlar birlikte, örnekleme alınan her bir çocuğun yaptığı resimlerden oluşturduğu öyküde kullandığı sıfatları, zarfları, isim tamlamalarını ve cümle yapılarını saptamışlardır. Çocukların yaptıkları resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar, zarflar, isim tamlamaları ve cümle yapıları aşağıdaki listede belirtilen başlıklar halinde incelenmiştir.

- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar görev ve anlamları açasından;

- Sayı sıfatları,

- Soru sıfatları,
- İşaret sıfatları,
- Niteleme sıfatları,
- Belgisiz sıfatlar olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar yapıları açısından;

- Basit sıfat,
- Türemiş sıfat,
- Bileşik sıfat olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar görev ve anlamları açısından;

- Zaman zarfları,
- Durum zarfları,
- Yer-yön zarfları,
- Nicelik zarfları,
- Soru zarfları olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar yapıları açısından;

- Basit zarflar,
- Türemiş zarflar,
- Bileşik zarflar olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları;
 - Belirtili isim tamlaması,
 - Belirtisiz isim tamlaması,
 - Takısız isim tamlaması,
 - Zincirleme isim tamlaması olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümleler yapılarına göre;
 - Basit cümle,
 - Birleşik cümle,
 - Sıralı cümle olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümleler anlamlarına göre;
 - Olumlu cümle,
 - Olumsuz cümle,
 - Soru cümlesi olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümleler dizilişlerine göre;
 - Kurallı cümle,
 - Devrik cümle olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümleler yüklemlerine göre;
 - Fiil cümlesi,
 - İsim cümlesi olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Örneklem grubuna alınan çocukların yaptıkları serbest resim çalışmalarından oluşturdukları öykülerden elde edilen veriler sosyal bilimlerde bilimsel araştırmalarda kullanılan SPSS paket programına yüklenerek araştırmanın problemleri çözümlenmiştir. Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde ise, .05 önemlilik düzeyi seçilmiştir. Çalışmada problem ve alt problemlerin çözümlenmesinde kullanılan istatistik teknikler şöyledir;

6–7 yaş çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları,

- ✓ Sıfatların, zarfların, isim tamlamalarının ve cümle yapılarının yüzde ve frekansları dağılımları hesaplanmıştır.
- ✓ Sıfatların, zarfların, isim tamlamalarının ve cümle yapılarının yaş ve cinsiyet değişkenleri ile farklılaşıp-farklılaşmadığına ilişkin sonuçlarda “t-testi” (Independent Samples T-Test) kullanılmıştır.
- ✓ Sıfatların, zarfların, isim tamlamalarının ve cümle yapılarının sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından farklılaşıp-farklılaşmadığına ilişkin sonuçlarda ise, “Tek Yönlü Varyans Analizi” (One-Way Anova) kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde, “6 ve 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında çizdikleri resme ilişkin anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapıları yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey açısından farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır ve araştırma sonucunda elde edilen bulgular belirtilmiştir.

Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatlara İlişkin Bulgular

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
SIFAT	Kız	36	3.83	2.13	70	2.58	.012
	Erkek	36	2.61	1.87			

Tablo 4.1 incelendiğinde, kız çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların puan ortalamasının ($\bar{X}=3.83$), erkek çocukların kullandıkları sıfatların puan ortalamasının ise ($\bar{X}=2.61$) olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar ile cinsiyet değişkeni arasında ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgu, araştırma kapsamında bulunan kız çocukların öykülerinde sıfatları erkek çocuklarından daha sık kullandıklarını göstermiştir. Kız çocukların öykülerinde sıfatları erkek çocuklarından daha sık kullanmaları şu şekilde açıklanabilir; Çocuklar konuşma dilini doğuştan çözümleme, yapısını keşfetme ve daha sonra bu yapıyı konuşmada kullanma yeteneğine sahip olarak doğmaktadırlar. Daha sonraki dönemlerde ise, seslere ilgi

göstermeye ve anlaşılabilir bir takım sesler çıkarmaya başlamaktadırlar. Bu anlamsız seslerin çıkarılması çoğunlukla biyolojik olgunlaşmayla başlamaktadır. İlerleyen dönemlerde gerekli biyolojik olgunluğa ulaşabilen okulöncesi dönemdeki çocuklar, sürekli aktiftirler ve hızlı bir gelişim içindedirler. Bu nedenle dil edinimleri tekrarlanan aktif bir öğrenme süreci gerektirmektedir. Bu aktif öğrenme sürecinde, çocukların çevrelerinden duydukları sesleri zaman zaman tekrarlamaları, dili öğrenmelerinde yeterliymiş gibi görülebilir. Ancak Chomsky'nin de belirttiği gibi, dil öğrenmenin temeli sadece bu değildir. Bir grup kuramcı, dil ediniminin, genetik olarak çocukta mevcut gramer bilgisinin tetiklenmesiyle oluştuğunu savunmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004; Johnston, 2005; Perry). Çocuktaki mevcut gramer bilgisinin tetiklenmesinde çevre önemli etkiye sahiptir. Özellikle aile çocuğun dil gelişiminde çok önemlidir. Aile bireyleri arasındaki iletişim biçimi çocukların konuşmalarında etkili olmaktadır. McCarthy, kız çocukların anneleri ile daha sıkı bir sosyal ilişki içinde olmalarının, dil gelişimlerini hızlandırdığını ileri sürmektedir. Yine McCarthy, Templin, Berry ve Eisenson, kız çocukların erkek çocuklardan daha erken konuştuklarını ve kızların konuşmalarının daha anlaşılır olmasını, daima yanlarında bulunan anneleri ile özdeşim kurmaları ve onları taklit etmeleri ile açıklamışlardır. Erkek çocuklar ise, çoğu zaman yanlarında olmayan ve taklit etmede, geçerli model sayılamayan babaları ile özdeşim kurmaktadır. Bu durum erkek çocuklarının dil gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca Vennon, dil gelişiminde cinsiyet farklılıklarını araştırmış ve erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha yavaş bir gelişim gösterdiği sonucunu elde etmiştir. Bunun nedenini de kız çocukların anneleri ile daha fazla konuşmaları ve erkek çocukların okumayı pasif bulmaları ile açıklamıştır (Akt:Tural, 1977; Ulusoy, 2007). Amerika'da German tarafından zekâ testleri ile yapılan bir araştırmada, kızlar ile erkekler arasında temelli bir ayrılık görülmemesine rağmen, sözlü anlatım gerektiren durumlarda, kız çocuklarının erkek çocuklarından biraz daha ileri bir düzeyde olduğu sonucu bulunmuştur (Binbaşioğlu, 1990). Ayrıca kadınların genellikle algılamada; nesnelerin arasındaki ayrılıkları ve benzerlikleri bulmada; başkalarının haz ve elemelerini paylaşmada ve okul başarısında erkeklerden biraz daha üstün olmalarına karşın, erkeklerin genellikle geometrik ilişkileri bulmada; yersel yön bulmada; matematiksel düşünmede; bir hedefe yönelik devimsel becerilerde; güç isteyen işlerde, kadınlardan daha üstün oldukları görülmektedir (Başaran, 2000). Kız çocukların öykülerde daha çok sıfat kullanmaları, nesnelerin arasındaki ayrılıkları ve benzerlikleri bulmada, başkalarının haz ve elemelerini paylaşmada ve sözel anlatım gerektiren durumlarda erkek

çocuklardan daha üstün olmaları ile açıklanabilir.

Seçilmiş (1996) tarafından, anaokuluna giden ve gitmeyen erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişimleri ile ilgili becerileri incelenmiş ve araştırma sonucunda dil gelişimi ile ilgili becerilerde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğu sonucunu elde etmiştir. Yine Poyraz (1995)'ın, Almanya'da ve Türkiye'de okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaşlar arası Türk çocuklarının dil gelişim düzeylerini karşılaştırdığı araştırmasında, cinsiyet değişkeninin dil gelişimi ve sözcük dağarcığı üzerinde etkili olduğu sonucunu elde etmiştir. Acarlar (1991) tarafından yapılan bir araştırmada da, çocukların cinsiyet değişkenine göre sıfatları kullanım sıklığı incelemiştir. Araştırma sonucunda, kız ve erkek çocuklar arasında fark önemli bulunmuştur. Acarlar (1991), Seçilmiş (1996) ve Poyraz (1985) tarafından yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçlarının birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

SIFAT ÇEŞİTLERİ																			
CİNSİYET		GÖREV ve ANLAMLARI AÇISINDAN SIFATLAR										YAPILARI AÇISINDAN SIFATLAR						Toplam	
		Niteleme Sıfatları		Belirtme Sıfatları															
		Niteleme Sıfatları		Sayı Sıfatları		İşaret Sıfatları		Soru Sıfatları		Belgisiz Sıfat		Basit Sıfat		Türemiş Sıfat		Birleşik Sıfat			
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
		Kız	16	17,20	17	18,28	28	30,11	-	-	21	22,58	11	11,83	-	-	-	-	93
	Erkek	11	18,97	14	24,14	9	15,52	-	-	19	32,75	5	8,62	-	-	-	-	58	38,41
Toplam	27	17,88	31	20,53	37	24,51	-	-	40	26,49	16	10,59	-	-	-	-	151	100	

Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfat Örnekleri:

Sayı Sıfatları:

İstanbul'da kendine yeni bir araba almış (Erkek çocuk).

Asansörde bir çocuk kalmış (Kız çocuk).

Niteleme Sıfatları:

Köpeğimize o küçük yaralı kuşu bulduğu için ona da küçük kemik veriyorum (Kız çocuk).

Güzel bir orman varmış (Erkek çocuk).

İşaret Sıfatları:

Bu evin bahçesinde yaşıyor (Kız çocuk).

Bu evde iki tane anne ve baba yaşıyormuş (Erkek çocuk).

Belgisiz Sıfatlar:

Evde hiç kimse yaşamıyormuş (Kız çocuk).

Bütün kuşlar yuvaya geçmiş (Erkek çocuk).

Basit Sıfat:

Bir kız varmış (Kız çocuk).

Asansörde bir çocuk kalmış (Erkek çocuk).

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar görev ve anlamları açısından; sayı sıfatları, soru sıfatları, işaret sıfatları, niteleme sıfatları, belgisiz sıfatlar, yapıları açısından basit, türemiş ve bileşik sıfatlar olmak üzere iki ana, sekiz alt başlık altında incelenmiştir.

Tablo 4.2’yi incelendiğinde, kız çocuklarının öykülerinde erkek çocuklarından daha fazla sıfatları kullandıkları görülmektedir. Kız çocukların öykülerinde kullandıkları sıfatların % 30.11’i (n=36) işaret sıfatları ve % 22.58’i (n=36) belgisiz sıfatlardır. Erkek çocukların öykülerinde kullandıkları sıfatların %32.75’i (n=36) belgisiz sıfatlar ve % 24.14’ü (n=36) ise, sayı sıfatlarıdır. Yapıları açısından sıfat kullanımlarına bakıldığında, kız (n=36) çocukların kullandıkları sıfatların %11.83’ünün ve erkek (n=36) çocukların kullandıkları sıfatların % 8.62’sinin basit sıfat olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular sonucunda, kız çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde en sık “işaret sıfatlarını” (“bu çocuk”, “o çocuk”, “bu çiftlik”, “bu koyun” vb.) ve “belgisiz sıfatları” (“bütün kuşlar”, “bütün ülke”, “çok güzel güneş” vb.) kullandıkları görülmektedir. Türemiş, soru ve birleşik sıfatları hiç kullanmamışlardır. Erkek çocukların öykülerinde en sık “belgisiz sıfatları” (“başka ev”, “bütün karlar”, “bazı insanlar” vb.) ve “sayı sıfatlarını” (“iki elma”, “bir market”, “bir tane elma”, “üç kardeş” vb.) kullandıkları görülmüştür. Bal (1988) tarafından, Kütahya il merkezinde anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaşlar arasındaki çocukların kullandıkları ifadeler sözdizimi yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, anaokuluna giden çocukların en fazla sayı sıfatlarını kullandıkları bulunmuştur. Çalışmada erkek çocuklar öykülerinde türemiş, soru ve birleşik sıfatlara hiç yer vermemişlerdir. Elde edilen bu bulgular, örneklem grubundaki kız ve erkek çocukların öykülerinde en sık belgisiz ve işaret sıfatlarını kullandıklarını göstermektedir. Ayrıca araştırma kapsamında bulunan kız ve erkek çocukların öykülerinde kullandıkları sıfatları resimlerinde de belirttikleri görülmüştür. Örneğin, öyküsünde “Kamyonun arkasındaki iki tane kutunun içine düşmüşler” diyen çocuğun resmini incelediğimizde, kamyon resminin arkasında iki tane kutunun olduğu görülmüştür. Çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sıfatlar ile ilgili örnek Ek 1’de verilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların yaşlara göre t-testi sonuçları Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları

	Yaş	N	$\bar{X}$	S	sd	T	p
SIFAT	6 yaş	36	2.66	1.78	70	2.33	.023
	7 yaş	36	3.77	2.23			

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların yaşlara göre t-testi sonuçları incelendiğinde ($p < .05$) anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı görülecektir. Tablo 4.3'e baktığımızda, altı yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların puan ortalamasının $\bar{X} = 2.66$, yedi yaşındaki çocukların öykülerde kullandıkları sıfatların puan ortalamasının ise, $\bar{X} = 3.77$ olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgu, yedi yaşındaki çocukların, altı yaşındaki çocuklardan daha fazla öykülerde sıfat kullandıklarını ortaya koymaktadır. İlk çocukluk döneminde çocuklar eski ve yeni algılarını karşılaştırarak kendilerini çevreleyen dünyaya ilişkin daha fazla bilgi edinmeye çalışmaktadırlar. Bu düşünme yeteneği bebeklik sırasındaki gelişimsel değişimler için de önemlidir, fakat okulöncesi yıllarda bu zihinsel işlev gitgide daha karmaşık hale gelmektedir. Sinclair de Zwart (1973)'a göre, araştırmacılar çocuğun dil gelişimi ile Piaget'in bilişsel gelişim evreleri arasında ilişki olduğunu işaret etmektedir (Alpöge, 1991). Piaget, bütün çocukların aynı düşünme davranışları sırasını izlemek zorunda olduklarını ileri sürmektedir; ancak her döneme giriş yaşları fiziksel ya da toplumsal çevrelerinden etkilenebilmektedir. Çocuklar bir dönemden diğerine doğru derece derece ilerlerken bilişsel yetenekleri de gitgide daha karmaşık olmaktadır. Aşağı evrelerdeki bilişsel yetenekler sonraki düşünme için temel oluşturmakta ve daha yüksek evreyle bütünleşmektedir (Gander ve Gardiner, 2004). Sezgisel aşamada altı yaşındaki çocuklarda sınıflama kavramının olduğu görülmektedir. Fakat bu sınıflama mantıksal ya da ilişkisel nedenlere bağlı değil, sadece algısal benzerliğe dayanmaktadır. Somut işlemler dönemindeki yedi yaşındaki çocuklarda ise, ilişkisel terimleri kullanma yeteneği gelişmiştir. Bu dönemde çocuklar nesneleri ağırlık, büyüklük veya niceliksel başka özelliklere göre gruplayabilmektedirler

(Kurtuluş,t.y). Çocuklar önce benzerlikleri sonra farklılıkları algılayabilmektedirler. Bu da bir şeyin başka bir şeyden farklı olabilmesi için önce ona benzemesi yani, en azından aynı anlam grubu içine girmesini gerektirir. Farklılık aynı zamanda daha ayrıntılı bir bilgi gerektirmektedir. Bu da algısal gelişmeye paraleldir. Yani sıfatları kullanmak için önce nesnelerdeki farkları görebilmek gerekmektedir (Alpöge, 1991). Piaget (1955), yedi yaşından küçük çocukların bir defada ancak bir uyarıcı boyuttan bilgiyi algılayabildiklerini söyler (Alpöge, 1991). Yaptığımız araştırmada da, altı yaşındaki çocuklar “bir oyuncak”, “o kız”, “bu ev”, “üç kız”, “o çocuk” vb. gibi tek sıfat kullanabilirken, yedi yaşındaki çocukların öykülerinde “o küçük yaralı kuş”, “iki tane küçük çiçek”, “bir kötü cadı”, “çok güzel koku”, “kırmızı bir bulut” örneklerinde olduğu gibi iki ya da üç sıfatı bir arada kullanabildikleri yani bir nesneyi birkaç uyarıcı boyuttan algılayabildikleri görülmüştür. Alpöge (1991) araştırmasında, çocukların yaşları arttıkça kullandıkları sıfatların sayılarının da arttığı sonucunu elde etmiştir. Araştırma sonucunda, yedi yaşındaki çocukların bir, iki, üç ve dört sıfatı bir arada kullandıkları görülmüştür. Yukarıda belirtilen araştırmadan elde edilen sonuç bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 4.4: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

SIFAT ÇEŞİTLERİ																			
YAŞ		GÖREV ve ANLAMLARI AÇISINDAN SIFATLAR										YAPILARI AÇISINDAN SIFATLAR						Toplam	
		Niteleme Sıfatları		Belirtme Sıfatları															
		Niteleme Sıfatları		Sayı Sıfatları		İşaret Sıfatları		Soru Sıfatları		Belgisiz Sıfat		Basit Sıfat		Türemiş Sıfat		Birleşik Sıfat			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
6	7	11,14	8	12,59	20	29,90	-	-	27	39,13	5	7,24	-	-	-	-	69	45,69	
7	19	23,17	24	29,27	13	15,85	-	-	15	18,29	11	13,42	-	-	-	-	82	54,31	
Toplam	26	17,21	32	22,06	33	21,85	-	-	42	27,85	16	11,03	-	-	-	-	151	100	

Yaş Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfat Örnekleri:

Sayı Sıfatları:

☞ İki kutu yere düşmüş (6 yaş).

☞ Üç tane güzel çiçek var (7 yaş).

Niteleme Sıfatları:

☞ Bazen güzel arabalar geliyormuş (6 yaş).

☞ O zaman arkadaşım ile çok iyi vakit geçirdim (7 yaş).

İşaret Sıfatları:

☞ O çocuk arabasıyla oynamaya gidiyor (6 yaş).

☞ Bu ev eskimeye başlamış (7 yaş).

Basit Sıfat:

☞ Bir adam dışarı çıkmış (6 yaş).

☞ Teyzem bir tane çiçek toplamış, bana vermiş (7 yaş).

Tablo 4.4'te çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların yaş değişkenine göre yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Tablo 4.4'e baktığımızda, yedi yaşındaki çocukların öykülerinde sıfatlara daha çok yer verdikleri görülmektedir. Yedi yaşındaki çocukların öykülerinde kullandıkları sıfatların %29.27'si (n=36) sayı sıfatları, %23.17'si (n=36) niteleme sıfatlarıdır. Altı yaşındaki çocukların kullandıkları sıfatların ise, %39.13'ü (n=36) belgisiz sıfatlar, %29.90'ı işaret sıfatlarıdır. Yapıları yönünden sıfat kullanımları incelendiğinde, altı yaşındaki (n=36) çocuklar öykülerinde basit sıfatları %7.24, yedi yaşındaki (n=36) çocuklar da %13.42 düzeyinde kullanmışlardır.

Araştırma sonucunda, yedi yaşındaki çocuklar öykülerinde en sık “sayı sıfatlarını” (“bir paraşüt”, “iki arkadaş”, “bir tane kuş”, “bir prens”, “iki tane anne”, “bir uğurböceği”, “iki tane küçük çiçek”, “bir çiftlik”, “bir arı”, “bir tane çiçek”, “üç çocuk”, “bir adam”, “bir çocuk”, “bir cadı”, “bir prenses”, “bir maket” vb.) ve “niteleme sıfatlarını” (“güzel çiçek”, “büyük abi”, “açık hava”, “güzel süs”, “küçük çocuk”, “kötü prens”, “çok güzel koku”, “güzel hava”, “kara bulutlar”, “kötü cadı”, “küçük çiçek”, “kırmızı bulut”, “pembe gül”, “iyi vakit”, “yeşil yaprak” vb.) kullanmışlardır. Çocukların öykülerinde soru, türemiş ve birleşik sıfatları hiç kullanmadıkları görülmüştür. Altı yaşındaki çocuklar ise, öykülerinde en sık belgisiz sıfatları (“biraz su”, “biraz kitap”, “bir sürü kuş”, “bir çiftlik”, “bazı çocuklar”, “bir yer”, “bazı insanlar”, “biraz yiyecek”, “bir süs”, “bir bulut”, “bir sürü ağaç” vb.) ve “işaret sıfatlarını” (“o kız”, “o çiçekler”, “o kuşlar”, “o zaman”, “bu ev”, “bu çocuk”, “o çocuk”, “bu pencere”, “bu çiçek”, “bu merdiven”, “bu bulut”, “bu ağaç” vb.) kullanmışlardır. Güleryüz (1990) tarafından, 48–60 aylar arasındaki Türk çocukların dil yapıları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların soru sıfatlarını en düşük oranda kullandıkları görülmüştür. Yedi yaşındaki çocuklarda olduğu gibi, altı yaş grubundaki çocuklarda öykülerinde soru, türemiş ve birleşik sıfatları hiç kullanmamışlardır.

Tablo 4.5: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	S.E.D.	N	$\bar{X}$	Ss
SIFAT	Alt S.E.D.	24	2.00	3.30
	Orta S.E.D.	24	3.75	4.81
	Üst S.E.D.	24	2.95	3.48

Çalışmaya katılan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların yaptıkları resimlerden oluşturdukları öykülerdeki sıfat kullanım düzeylerine bakıldığında, alt sosyo-ekonomik düzeyde $\bar{X}=2.00$, orta sosyo-ekonomik düzeyde $\bar{X}=3.75$ ve üst sosyo-ekonomik düzeyde ise, $\bar{X}=2.95$ bulunmuştur. Gruplar arası ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların sosyo-ekonomik düzeye göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfatların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
SIFAT	Gruplar arası	37.655	2	18.827	1.224	.300	-
	Grupları içi	1061.457	69	15.383			
	Toplam	1099.111	71				

Tablo 4.6’da yer alan varyans çözümlemesi sonucu incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. [$F(2-69)=1.22$, $p<.05$]. Elde edilen bu bulgu sonucunda, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik

düzeyde bulunan çocukların oluşturdıkları öykülerde kullandıkları sıfatların birbirine yakın ortalamalarla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Örneklem grubuna alınan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların sıfat kullanımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen, sıfat kullanım ortalamaları incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan çocukların en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Çocukların yaşamlarının ilk dönemlerinde, anladıkları sözcük sayısının, kullandıkları sözcük sayısından fazla olduğu bilinmektedir. Çocuklar, sözcükleri henüz kullanmayı öğrenmeden önce bazı dilbilgisi kurallarını anlayabilmektedirler (Jersild, 1979). Yapılan bir araştırmada, bir çocuk “daha az” ve “daha fazla” kavramları konusunda sınanmıştır. Araştırmacı biri diğerinden açıkça büyük iki şekerleme yığını oluşturmuştur. Çocuktan “daha fazla şekerleme olanı göstermesi” istenmiştir. Çocuk başaramamıştır, fakat araştırmacı kalkıp giderken çocuğa yığınlardan birini alıp eve götürebileceğini söylemiştir. Çocuk da daha fazla şekerleme olan yığını almıştır (Gander ve Gardiner, 2004). Bu araştırma çocukların kavramları sözel olarak ifade etmeden önce, kavramlar arasındaki farkları düşünebildiklerini bize göstermektedir. Çocukların kendilerini sözel olarak ifade etmeye başladıkları dönemde, ilk olarak nesnelerin isimlerini, daha sonra ise, sırayla fiilleri, sıfatları ve zarfları kullandıkları görülmüştür (Aydın, 2005). Çocuklar ilk olarak isim ve fiilleri birleştirerek iki sözcüklü cümleler kurarken, ilerleyen dönemlerde cümlelerdeki sözcük sayıları genellikle artış göstermektedir. Çocukların dil gelişimlerinin ilerlemesinde ya da gerilemesinde birçok faktör etkilidir. Staats (1971), bazı anne-babaların bu süreci desteklemekte diğerlerinden daha iyi olduklarını belirtmektedir. Bu anne-babalar çocukların sözel ilerlemesine beğenme ya da sevecenlikle kendiliğinden tepki göstermekte ve genellikle çocuğun gelişim düzeyine uygun bir düzeyde pek çok sözel uyarım sağlamaktadırlar. Diğer anne-babalar ise, çocuklarını beslerken, yıkarken ya da altını değiştirirken çocuklarıyla konuşmamaktadırlar ve dildeki ilerlemelere olumlu tepkiler göstermemektedirler (Gander ve Gardiner, 2004). Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların ailelerinin genellikle kırsal bölgelerde ya da kentlerin varoşlarında yaşamaları, bu bölgelerde iyi eğitim ortamlarının yaratılamaması, okullarda öğretmen bulmakta güçlük çekilmesi, ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması, ailelerin çocukları için zengin uyarıcı çevreyi oluşturamamaları, çocukların erken yaşta ailelerinin geçimine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalmaları vb. nedenler çocukların gelişim alanlarını

etkilerken özellikle dil gelişimlerini de olumsuz etkilemektedir (Erden ve Akman, 2004). Alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların sıfatları diğer gruplardan daha az kullanmaları bu nedenlere bağlı olarak açıklanabilir. Alwin ve Thornton (1984), tüm toplumlarda yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların büyük bir çoğunluğunun düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre daha uzun süre eğitim kurumlarına devam ettiğini ve başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmelerine rağmen, araştırmamız sonucunda yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların da alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan çok farklı olmadığı görülmüştür (Erden ve Akman, 2004). Çalışmada en fazla sıfat kullanan grubun orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar olduğu sonucu elde edilmiştir. Woolfolk (1995)'a göre, araştırmalar, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde, annelerin çocukları ile daha çok konuştuğunu, onlara daha fazla rehberlik yaptığını, olayların nedenlerini anlamalarına yardımcı olduğunu, çocuğun dikkatini soruların detayları üzerine çektiğini, kendi sorunlarını kendilerinin çözmeleri için onları teşvik ettiğini göstermektedir. Tüm bu etkinlikler çocuğun zihinsel gelişimine yardımcı olmaktadır (Erden ve Akman, 2004). Dolayısıyla çocukların dil gelişimlerini de olumlu etkilemektedir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların diğer gruplardan daha fazla sıfat kullanmalarının nedeni, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına verdikleri eğitimle ve gösterdikleri daha yakın ilgi ile açıklanabilir.

Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Sıfat Örnekleri:

Sayı Sıfatları:

- ☞ Bir tane ev varmış (Alt SED).
- ☞ Bir tane uğurböceği var (Orta SED).
- ☞ Kamyonun arkasındaki iki tane kutunun içine düşmüşler (Üst SED).

Niteleme Sıfatları:

- ☞ Güzel bir ev resmi yaptım (Alt SED).
- ☞ Ağacın üstünde kırmızı bir elma varmış (Orta SED).

☞ Arkadaşlarımla iyi vakit geçirdim (Üst SED).

İşaret Sıfatları:

☞ O kız ev sahibiymiş (Alt SED).

☞ Bu evde bir çocuk oturuyor (Orta SED).

☞ O kız bir yerlerde iş yapıyormuş (Üst SED).

Basit Sıfat:

☞ Çocuklar üç kardeşlermiş (Alt SED).

☞ Bu evde bir çocuk yaşıyormuş (Orta SED).

☞ İki tane küçük çiçek yaptım (Üst SED).

Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarflara İlişkin Bulgular

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	T	p
ZARF	Kız	36	6.55	5.33	70	2.28	.026
	Erkek	36	10.22	8.03			

Tablo 4.7 incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflarda, cinsiyet değişkenine göre ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının resimlerden oluşturdukları

öykülerlerde kullandıkları zarfların puan ortalaması $\bar{X}=6.55$, erkek çocukların öykülerlerde kullandıkları zarfların puan ortalaması ise, $\bar{X}=10.22$ 'dir. Seifert (1991) ve Lefrançois (1997)'in belirttiği gibi, cinsiyet farklılığı üzerine yapılan araştırmalar kız çocuklarda sözel, erkek çocuklarda ise matematik ve uzaysal zekalarının daha gelişmiş olduklarını belirtmelerine rağmen, kız ve erkek çocukların ilk yaşantılarının aynı olduğu durumlarda bu farklılığın ortadan kalkabileceği belirtilmiştir (Erden ve Akman, 2004). Yaptığımız araştırma sonucunda, erkek çocukların öykülerinde kız çocuklarından daha fazla zarfları kullandıkları görülmüştür. Çalışmamızda erkek çocukların zarfları kız çocuklarından fazla kullanmış olmaları örneklem grubundaki çocukların ilk yaşantılarının benzer ortamlarda gerçekleşmesi ile açıklanabilir.

Tablo 4.8: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

ZARF ÇEŞİTLERİ																			
CİNSİYET		GÖREV ve ANLAMLARI AÇISINDAN ZARFLAR										YAPILARI AÇISINDAN ZARFLAR						Toplam	
		Zaman Zarfları		Durum Zarfları		Yer-Yön Zarfları		Nicelik Zarfları		Soru Zarfları		Yalın Zarflar		Türemiş Zarflar		Birleşik Zarflar			
		f	%	f	%	f	f	%	f	%	f	f	f	%	f	%	f	%	f
	Kız	86	48,03	19	10,77	4	2,13	24	13,40	-	-	10	5,57	36	20,10	-	-	179	44,75
	Erkek	103	46,61	14	6,53	3	1,56	16	7,44	-	-	19	8.80	66	29,06	-	-	221	55,25
Toplam	189	47,25	33	8,25	7	1,75	40	10,00	-	-	29	7,25	102	25,50	-	-	400	100	

**Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde
Kullandıkları Zarf Örnekleri:**

Zaman zarfı:

☞ Piknik yaptıktan sonra eve gitmişler (Kız çocuk).

☞ Sonra bir kurt çıkmış (Erkek çocuk).

Durum zarfı:

☞ Tekrar eve gitmişler (Kız çocuk).

☞ Çocuklar evde sadece oyuncak oynuyormuş (Erkek çocuk).

Yer-yön zarfı:

☞ Dışarı çıkıyorlar (Kız çocuk).

☞ Çocuk bir gün dışarı çıkmış (Erkek çocuk).

Nicelik zarfı:

☞ Çiçekler çok güzeldi (Kız çocuk).

☞ Çok eğlenmişler (Erkek çocuk).

Yalın zarflar:

☞ Çocuklar çok mutlu (Kız çocuk).

☞ Bunlar çok zenginmiş (Erkek çocuk).

Türemiş zarflar:

☞ Sabahleyin okuluna gitmiş (Kız çocuk).

☞ Herkes dışarı çıkmış (Erkek çocuk).

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar; görev ve anlamları bakımından; zaman, durum, yer-yön, nicelik ve soru zarfları, yapıları açısından; basit, türemiş ve bileşik zarflar olmak üzere iki ana, sekiz alt başlık altında incelenmiştir.

Tablo 4.8’de çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların cinsiyet değişkenine göre yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Tablo 4.8’den kız ve erkek çocukların zarf kullanımları ile ilgili sonuçlara bakıldığı zaman, kız çocukların kullandıkları zarfların % 48.03’ünün ve erkek çocukların kullandıkları zarfların % 46.61’inin zaman zarfları olduğu görülmektedir. Tablo 4.8’de yapıları açısından zarflar incelendiğinde, kız çocukların kullandıkları zarfların % 20.10’unun türemiş zarf, erkek çocukların kullandıkları zarfların % 29.06’sının da yine türemiş zarf olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada örneklem grubuna alınan kız ve erkek çocuklar, öykülerinde en sık “zaman zarflarını” (“sonra”, “akşam”, “sabah”, “şimdi”, “dün”, “bugün”, “erken” vb) kullanmışlardır. Çocukların zaman zarfları içerisinde “sonra” zaman zarfını en sık kullandıkları görülmüştür. Çocukların öykülerini anlatırken kullandıkları cümleleri birbirine bağlamak istemelerinden dolayı “sonra” zaman zarfını çok sık kullandıkları söylenebilir. Örneklem grubundaki erkek ve kız çocuklar “yer-yön zarflarını” en az kullanırken, soru ve birleşik zarfları hiç kullanmadıkları görülmüştür. Bal (1988) tarafından yapılan bir araştırmada da, anaokuluna giden 60–71 ay grubundaki kız ve erkek çocukların çalışmalarında zarfları yüksek oranda kullandıkları belirtilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların yaşlara göre t-testi sonuçları Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaşlara Göre t-testi Sonuçları

ZARF	Yaş	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
	6 yaş	36	10.02	7.75	70	2.02	.047
	7 yaş	36	6.75	5.85			

Tablo 4.9’den da anlaşılacağı gibi, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar ile yaş değişkeni arasında anlamlı ($p<.05$) bir farklılığın olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgu sonucunda, altı yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların puan ortalamasının $\bar{X}=10.02$, yedi yaşındaki çocukların kullandıkları zarfların puan ortalamasının ise $\bar{X}=6.75$ olduğu gözlenmiştir. Buna göre, altı yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde, yedi yaşındaki çocuklarından daha fazla zarf kullandıkları söylenebilir. Araştırmada çocukların resimlerden oluşturdukları öyküler incelendiğinde, altı yaşındaki çocukların öykülerindeki cümleleri birleştirirken sürekli “sonra” zaman zarfını kullandıkları görülmüştür. Örneklem grubunda bulunan altı yaşındaki çocuklar “Çocuk sabah uyandı. Ondan sonra kahvaltısını yaptı. Sonra arkadaşlarıyla oyun oynamaya gitti” örnek cümlelerinde görüldüğü gibi her cümlelerin başlangıcında zaman zarflarını kullanmışlardır. Yedi yaşındaki çocukların öykülerinde bu durum gözlenmemiştir. Bu durumun nedeni, yedi yaşındaki çocukların dil gelişimlerinin altı yaşındaki çocuklardan daha iyi olmaları, yani yedi yaşındaki çocukların cümleleri altı yaşındaki çocuklardan daha düzgün kurmaları ve akıcı öyküler oluşturabilmeleri ile açıklanabilir. Ayrıca yedi yaş grubundaki çocukların okuma-yazmayı öğrenmiş olmaları da bu durumun önemli nedenlerinden biri olarak sayılabilir.

Tablo 4.10: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

ZARF ÇEŞİTLERİ																			
YAŞ		GÖREV ve ANLAMLARI AÇISINDAN ZARFLAR										YAPILARI AÇISINDAN ZARFLAR						Toplam	
		Zaman Zarfları		Durum Zarfları		Yer-Yön Zarfları		Nicelik Zarfları		Soru Zarfları		Yalın Zarflar		Türemiş Zarflar		Birleşik Zarflar			
		f	%	f	%	f	f	%	f	%	f	f	f	%	f	%	f	%	f
	6	119	50	10	4,20	7	2,94	20	8,40	-	-	18	7,56	64	26,90	-	-	238	59,5
	7	74	45,68	22	13,58	-	-	18	11,11	-	-	12	7,41	36	22,22	-	-	162	40,5
Toplam	193	48,25	32	8,00	7	1,75	38	9,50	-	-	30	7,50	100	25,00	-	-	400	100	

**Yaş Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde
Kullandıkları Zarf Örnekleri:**

Zaman zarfı:

☞ Kız evde her gün yemeğini yapıyormuş (6 yaş).

☞ Sabah güneş açmış (7 yaş).

Durum zarfı:

☞ Havaalanından belki paraşüt bulabilirim (6 yaş).

☞ Çocuklar onu seyretmeyi bırakınca oyuna tekrar daldılar (7 yaş).

Yer-yön zarfı:

☞ Yağmurlar yağdığı zaman İçeri giriyormuş (6 yaş).

Nicelik zarfı:

☞ Annesi babası çok cereyan parasının geldiğini görmüşler (6 yaş).

☞ Biraz kitap okuduk (7 yaş).

Yalın zarflar:

☞ Ağaçlar çok güzeldi (6 yaş).

☞ Ördekler çok güzel yüzüyor (7 yaş).

Türemiş zarflar:

☞ Önce kahvaltı yapmış (6 yaş).

☞ Yazın tatile gitmişler (7 yaş).

Tablo 4.10’da çocukların resimlerden oluşturdıkları öykülerde kullandıkları zarfların yaş değişkenine göre frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Tablo 4.10’dan altı ve yedi yaşlarındaki çocukların zarf kullanımlarına baktığımız zaman, altı yaşındaki (n=36) çocukların kullandıkları zarfların % 50’sinin, erkek çocukların (n=36) kullandıkları zarfların da % 45.68’inin zaman zarfı olduğu görülmektedir. Yapıları açısından zarf kullanımlarına baktığımızda ise, örneklem grubunda bulunan hem altı yaş çocuklarının (%26.90) hem de yedi yaş çocuklarının (%22.22) türemiş zarfları sık kullandıkları görülmektedir. Çocukların öykülerinde türemiş zarfları sık kullanmaları, kullanılan zaman zarflarının çoğunun türemiş zarf olması ile açıklanabilir.

Çalışmada altı yaşındaki çocuklar öykülerinde en sık “zaman zarflarını” (“hemen”, “sonra”, “dün”, “daha”, “akşam”, “şimdi”, “erken”, “sabah” vb.) kullanırken, en az yer-yön zarflarını kullanmışlardır. Soru ve birleşik zarfları ise, çocuklar öykülerinde hiç kullanmamışlardır. Yedi yaşındaki çocuklar da altı yaşındaki çocuklar gibi öykülerinde en sık “zaman zarflarını” (“sonra”, “yaz”, “akşam”, “eskiden”, “daha”, “sabah”, “erken”, “bugün”, “şimdi”, “hemen” vb.) kullanmışlardır. Örneklem grubunda bulunan yedi yaşındaki çocuklar yalın zarfları (“yine”, “çok”, “bazen” vb.) ise, en az kullanmışlardır. Çocuklar öykülerinde soru, birleşik ve yer-yön zarflarını hiç kullanmamışlardır.

Araştırmada örnekleme alınan çocukların öykülerinde zarf kullanımına baktığımızda, hem yaş hem de cinsiyet değişkeni açısından çocukların resimlerden oluşturdıkları öykülerde en fazla zarfları, zarflardan da en çok “zaman zarflarını” kullandıkları görülmüştür. Tablo 4.9’da da benzer sonucun elde edildiği görülmüş ve çocukların çok sık zaman zarfı kullanımları oluşturdıkları öykülerde cümleleri özellikle sonra zaman zarfı ile birbirine bağlamalarıyla açıklanmıştır. Güler (2004) tarafından yapılan bir araştırmada 48–72 aylar arasındaki çocukların zarf kullanımları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların yaşları arttıkça zarf kullanımlarında artış görülmesine rağmen, yer-yön zarflarının puan ortalamalarının düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 4.11:Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	S.E.D.	N	$\bar{X}$	Ss
ZARF	Alt S.E.D.	24	1.80	2.67
	Orta S.E.D.	24	7.00	6.56
	Üst S.E.D.	24	12.73	12.52

Araştırma sonucunda, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerdeki zarf kullanımı puan ortalamaları, üst sosyo-ekonomik düzeyde $\bar{X}=12.73$, orta sosyo-ekonomik düzeyde $\bar{X}=7.00$ ve alt sosyo-ekonomik düzeyde $\bar{X}=1.80$ bulunmuştur. Gruplar arası ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların sosyo-ekonomik düzeye göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarfların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
ZARF	Gruplararası	2801.194	2	1400.597	138.471	.000	1-2 2-3 3-1
	Gruplarıçi	697.917	69	10.115			
	Toplam	3499.111	71				

Tablo 4.12’de yer alan varyans çözümlemesi sonucu incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. [$F(2-69)=138.47$, $p<.05$]. Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların sosyo-ekonomik düzey değişkeni açısından farklarını bulmak amacıyla yapılan Scheffe

testinin sonuçlarına göre, üst ($\bar{X}=12.73$), orta ($\bar{X}=7.00$) ve alt ($\bar{X}=1.80$) sosyo-ekonomik düzeylerdeki çocukların zarf kullanımları puan ortalamalarının birbirinden farklı olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular sonucunda, öykülerdeki zarf kullanımı puan ortalamalarının en yüksek üst sosyo-ekonomik düzeyde, en düşük ise, alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarla alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarfların birbirine yakın olmayan ortalamalarla değişmekte olduğu söylenebilir. Elde edilen şu şekilde açıklanabilir; bireyin zihinsel güçleri döllenme sırasında belirlenmektedir. Doğumdan sonra, bireyin kalıtımla getirdiği bu zihinsel güçler, çevre etkileşimiyle biçimlenmektedir. Hiç kimsenin çevresi birbirinin aynı olmadığı için de, bireyin zihinsel güçleri kendine özgü ayrılıklar göstermektedir. Bireyin çevresiyle yaptığı her etkileşim, zihnini değiştirmekte ve yeni zihinsel örüntü oluşturmaktadır. Bireyin zihinsel gizil güçlerinin ne oranda gelişeceğini çevre ile yapacağı etkileşimin niteliği saptamaktadır (Başaran,1988). Dacey ve Travers (2002)'a göre, çocuklar yaşadıkları sosyal hayatın çeşitliliğinde dili kullanarak kazanmaktadırlar. Bagby, Rudd ve Woods (2004), sosyo-ekonomik düzey farklılığının alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerine etkilerini araştırmışlar ve sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkın alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların sosyal-duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerini olumsuz etkilediğini saptamışlardır. Buradan yola çıkarak, çocukların içinde bulundukları çevrenin dil gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkilediği söylenebilir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların dil gelişimleri alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara kıyasla daha ileridedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri iyi olan çocukların evde ve toplumda daha fazla uyarı almaları, kitap, dergi, gazete okumaları ve kültürel olaylara daha fazla katılmalarının onların dil gelişimini olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir (Kavaklı, 1992). Araştırma sonucunda da öykülerinde en fazla zarf kullanan grubun üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin çocuklarının olduğu görülmüştür. Araştırmada alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların öykülerinde en sık zaman zarflarını kullandıkları saptanmıştır. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların hepsi öykülerinde yer-yön zarflarını en az kullanırken, soru ve birleşik zarfları hiç kullanmamışlardır. Taner (2003) tarafından okulöncesi eğitimi alan ve almayan farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki

öğrencilerin dil gelişimlerinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha iyi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, sosyo-ekonomik düzey arttıkça dil gelişim puanlarında artış olduğu gözlenmiştir.

Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Zarf Örnekleri

Zaman zarfı:

- ☞ Çocuk daha gelmemiş (Alt SED).
- ☞ Akşama kadar yağmurun önünde oturmuş (Orta SED).
- ☞ Her gün sabah erken kalkıyoruz (Üst SED).

Durum zarfı:

- ☞ Tekrar eve gitmişler (Orta SED).
- ☞ Çocuklar evde sadece oyuncak oynuyormuş (Üst SED).

Yer-yön zarfı:

- ☞ Dışarı çıkıyorlar (Orta SED).
- ☞ Çocuk bir gün dışarı çıkmış (Üst SED).

Nicelik zarfı:

- ☞ Güneş çok açmış (Alt SED).
- ☞ Hava çok güzeldi (Orta SED).
- ☞ Güneş duman gitti diye çok mutlu olmuş (Üst SED).

Yalın zarflar:

- ☞ Çocuklar çok mutlu (Alt SED).
- ☞ Bunlar çok zenginmiş (Orta SED).

☞ Akşama kadar hep gezip durmuşlar (Üst SED).

Türemiş zarflar:

☞ Herkes dışarı çıkmış (Alt SED).

☞ Erkenden çiçek ekiyorlar (Orta SED).

☞ Çocuk bir gün dışarı çıkmış (Üst SED).

**Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim
Tamlamalarına İlişkin Bulgular**

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 4.13'te gösterilmiştir.

**Tablo 4.13: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim
Tamlamalarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları**

İSİM TAMLAMALARI	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
	Kız	36	1.25	1.07	70	1.56	.122
	Erkek	36	.857	1.03			

Araştırmaya katılan çocukların öykülerde kullandıkları isim tamlamalarıyla ilgili, t testi işlemlerinden aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp-farklılaşmadığına ilişkin sonuçlar Tablo 4.13'te verilmiştir. Tablo 4.13 incelendiğinde, kız çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının puan ortalamasının $\bar{X}=1.25$, erkek çocukların kullandıkları isim tamlamalarının puan ortalamasının ise, $\bar{X}=.857$ olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları ile cinsiyet değişkeni arasında ($p>.05$) düzeyinde anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir. Çocuklarda bir buçuk yaşından sonra, sözcük dağarcıklarında hızlı bir artış ortaya çıkmaktadır. Bu durum bize çocukların dil gelişimlerinin diğer alanlardaki gelişimlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Benzer yaşlardaki

çocukların kullandıkları sözcüklerin sayıları, kurdukları cümle yapıları, hatta ses tonları ve vurgulamaları bile birbirine benzemektedir. Bu benzerlikleri dikkate alan gelişim psikologları, dil gelişiminin bilişsel gelişime paralel olarak ortaya çıktığını kabul etmektedirler (Erden ve Akman, 2004). İnsanlar ilk olarak bir nesne veya durumu bir bütün olarak algılamaktadırlar. Zamanla nesnelerdeki ayrıntıları, parçaları, özellikleri algılamaya başlamaktadırlar. Daha sonra ise, birbirine benzeyen nesne ve durumların farklı özelliklerini algılayabilmektedirler (Bayhan ve Artan, 2004). Bu bilgilerden yola çıkarak, çocukların öykülerde kullandıkları isim tamlamaları ile cinsiyet değişkeni arasında bir farklılığın görülmemesi ayırt etme becerilerinin kız ve erkek çocuklarında benzer özellikler göstermesi ile açıklanabilir.

Tablo 4.14: Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

İSİM TAMLAMASI ÇEŞİTLERİ											
		Belirtili İsim Tamlaması		Belirtisiz İsim Tamlaması		Takısız İsim Tamlaması		Zincirleme İsim Tamlaması		Toplam	
CİNSİYET		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Kız	38	73,08	11	21,15	3	5,77	-	-	52	48,59
	Erkek	39	70,90	16	29,10	-	-	-	-	55	51,41
	Toplam	77	71,96	27	25,24	3	2,80	-	-	107	100

Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlaması Örnekleri:

Belirtili isim tamlaması:

- ✎ Yoldaki çocuk evin karşısına çıkmış (Kız çocuk).
- ✎ Kapının üzerinde çadır gibi bir süs var (Erkek çocuk).

Belirtisiz isim tamlaması:

- ✎ Elma ağacı varmış (Kız çocuk).
- ✎ Köpek evi yaptım (Erkek çocuk).

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, takısız isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

Tablo 4.14’te çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının cinsiyet değişkenine göre yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları incelendiğinde, kız çocuklarının kullandıkları isim tamlamalarının %73.08’inin, erkek çocukların kullandıkları isim tamlamaların %70.90’ının belirtili isim tamlaması olduğu görülmektedir. Kız ve erkek çocuklar belirtili isim tamlamasından sonra, en sık belirtisiz isim tamlamasını kullanmışlardır. Takısız ve zincirleme isim tamlamasını her iki grupta kullanmamıştır.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının yaşlara göre t-testi sonuçları Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları

İSİM TAMLAMALARI	Yaş	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
	6 yaş	36	.777	.897	70	2.29	.025
	7 yaş	36	1.34	1.16			

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Tablo 4.15'i incelediğimizde, altı yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarından elde edilen değer $\bar{X}=.777$, yedi yaşındaki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarından elde edilen değerin ise, $\bar{X}=1.34$ olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, yedi yaşındaki çocukların isim tamlamaları kullanımının altı yaşındaki çocuklardan daha fazla olduğu söylenebilir. Çocukların tek sözcük döneminde (1-1,5 yaş) ilk kullandıkları sözcüklerin isimler olduğu bilinmektedir (Jersild,1979). Özellikle bu dönemde çocukların, insanlar (baba, anne, bebek), hayvanlar (köpek, kedi, ördek), araçlar (araba, kamyon), oyuncaklar (top, bebek), yiyecek maddeleri (meyve suyu, süt, pasta), vücudun bölümleri (göz, burun, ağız) ve evde kullanılan bazı eşyalar (şapka, çorap, kaşık) hakkında konuştukları görülmektedir (Atkinson vd., 2006). Zamanla çocuklar sözcüklerin; kullanım, şekil, nesnenin yapıldığı madde veya genel sınıflama açısından tanımlarını yapabilmektedirler (Güven ve Bal, 2000,). Bilişsel gelişim süreci içerisinde ele aldığımız çocukların ayırt etme becerilerinin yaşla geliştiği görülmektedir. Çocuklar üç yaşından sonra nesnelerin bireyselliğini belirleyen temel nitelikleri ayırt etmeye başlamaktadırlar. Nesneleri görüntüyle davranış özelliklerine göre ayırt etme beş yaşına kadar gelişmektedir (Bayhan ve Artan, 2004). Bu bilgilerden yola çıkarak, çocukların konuşmaya başladıkları dönemlerde ilk olarak nesneleri bir bütün olarak algıladıkları, daha sonra yaşın da artmasıyla bu nesnelerin detaylarına inerek parça-bütün ilişkilerini kurabildikleri söylenebilir. Araştırmamızda da, yedi yaşındaki çocuklar öykülerinde isim tamlamalarını altı yaşındaki çocuklardan daha fazla

kullanmışlardır. Bu durum, çocukların nesneleri bir bütün olarak algılamaları, zamanla nesnelerin ayrıntılarını ayırt etmeleri ve ileriki dönemlerde de birbirine benzeyen nesnelerin aynı ve farklı olan özelliklerini algılayabilmeleri ile açıklanabilir.

Tablo 4.16: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Yaş Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

İSİM TAMLAMASI ÇEŞİTLERİ											
		Belirtili İsim Tamlaması		Belirtisiz İsim Tamlaması		Takısız İsim Tamlaması		Zincirleme İsim Tamlaması		Toplam	
YAŞ		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	6	31	73,80	11	26,20	-	-	-	-	42	40
	7	45	71,43	18	28,57	-	-	-	-	63	60
	Toplam	76	72,38	29	27,62	-	-	-	-	105	100

Yaş Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlaması Örnekleri:

Belirtili isim tamlaması:

☞ Bu evin bahçesinde yaşıyor (6 yaş).

☞ Evin sobasını yakmaya kalmıyorsun (7 yaş).

Belirtisiz isim tamlaması:

☞ Kiraz ağacı yaptım (6 yaş).

☞ Çöp kovasını arkasında ev varmış (7 yaş).

Tablo 4.16'dan çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının yaş değişkenine göre yüzde ve frekans değerlerine baktığımızda, altı yaş çocuklarının kullandıkları isim tamlamalarının %73.80'inin, erkek çocukların kullandıkları isim tamlamaların %71.43'ünün belirtili isim tamlaması olduğu görülmektedir. Altı ve yedi yaşındaki çocuklar belirtili isim tamlamasından sonra en sık belirtisiz isim tamlamasını kullanmışlardır. Takısız ve zincirleme isim tamlamalarını her iki yaş grubu da kullanmamıştır. Bal (1988)'in Kütahya il merkezinde anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaşlar arasındaki çocukların kullandıkları ifadelerin sözdizimi yönünden incelediği araştırmasında, örneklem grubundaki çocukların isim tamlamasını yüksek oranda kullandıkları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 4.17:Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	S.E.D.	N	$\bar{X}$	Ss
İSİM TAMLAMALARI	Alt S.E.D.	24	9.80	2.59
	Orta S.E.D.	24	15.00	6.30
	Üst S.E.D.	24	20.73	12.05

Tablo 4.17’den alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların isim tamlaması kullanımları ile ilgili sonuçlara bakıldığı zaman, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların puan ortalamasının $\bar{X}=9.80$, orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların puan ortalamasının $\bar{X}=15.00$, üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların puan ortalamasının ise, $\bar{X}=20.73$ olduğu görülmektedir. Gruplar arası ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının sosyo-ekonomik düzeye göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlamalarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

İSİM TAMLAMALARI	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
	Guruplararası	18.382	2	9.191	10.180	.000	1-3 2-3
	Guruplarıçi	61.393	69	.903			
	Toplam	79.775	71				

Tablo 4.18’de yer alan varyans çözümlemesi sonucu incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. [$F(2-69)=10.18$, $p<.05$]. İsim tamlaması kullanımları arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, alt ile üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında ve orta ile üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında fark bulunmuştur. Alt ile orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuçlarla, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamalarının birbirine yakın olmayan ortalamalarla değişmekte olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgular sonucunda, öykülerde kullanılan isim tamlamalarından en yüksek puan ortalamasını üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, en düşük puan ortalamasının ise, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların aldığı görülmektedir. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki çocuklar öykülerinde en sık belirtili isim tamlamalarını kullanırken, takısız ve zincirleme isim tamlamalarını hiç kullanmadıkları görülmüştür.

Araştırmacılar çocukların dil yeteneği ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır (Özgür,1979).

Çocukların dil öğrenimi ailede kullanılan dilin türüne dayanmaktadır. Dil, ailede edebi ve ahlaki kurallara uygun bir şekilde kullanılırsa, çocuklar da bu ortamda aynı dili öğrenmiş olacaklardır. Bernstein (1960) alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının kullandıkları dilleri karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların edebi deyim ve ifadeleri, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların ise, argo sözcükleri ağırlıklı kullandıklarını görmüştür. Bu durumu araştırmacı, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların anneleri ile uzun süre beraber olmaları ve sözcükleri annelerinden öğrenmeleri ile açıklamıştır. Ayrıca orta sosyo- ekonomik düzeyde bulunan çocukların nazik olmalarını ve edebi bir dil kullanmalarını da annelerin bu konuda daha dikkatli davranmaları ile açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan anneler çocukları için yaşlarına uygun hikâyeler seçerek satın almışlar ve çocukların dil edinimlerinin sağlıklı gelişmelerini sağlamışlardır. Böylece anneler, çocuklarının kendilerini doğru ve güzel bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olmuşlardır (Rıza, 1996). Üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin de çocuklarının dil gelişimleri için dikkatli davrandıkları söylenebilir. Çünkü üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin çocukları erken ve düzgün konuşmaktadırlar. Çocukların dil gelişiminde okudukları kitap sayıları, anne-babaların onlarla meşgul olma süreleri ve oynadıkları oyunların da rolü büyük olmaktadır (Çakır, 2004). Sonuç olarak, çocukların içinde yaşadığı aile, toplum ve çocuğa sunulan fırsatlar dil gelişimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Ulusoy, 2007). Araştırmamızda da, öykülerinde en fazla isim tamlamasını üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar kullanmışlardır. Bu durum, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların ailelerinin ve onlara sunulan fırsatların olumlu etkileri ile açıklanabilir. Ayrıca araştırmamızda çocukların yapmış oldukları serbest resim çalışmaları incelendiğinde, çocukların öykülerinde kullandıkları belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarını, yapmış oldukları resimlerde de belirttikleri görülmüştür. Örneğin, “Çöp kovanın arkasında da ev varmış” diyen çocuğun resminde çizdiği çöp kovanın arkasında ev resmi bulunmaktadır. Çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları isim tamlamaları ile ilgili örnek Ek 1’de verilmiştir.

Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları İsim Tamlaması Örnekleri:

Belirtili isim tamlaması:

- ☞ Evin üstündeki karların hepsi erimiş (Alt SED).
- ☞ Çimenliklerin üstünde çocuk oynuyormuş (Orta SED).
- ☞ Abisinin odasında oynamışlar (Üst SED).

Belirtisiz isim tamlaması:

- ☞ O kız ev sahibiyim (Alt SED).
- ☞ Kış mevsimi gelmiş (Orta SED).
- ☞ Bahçede armut ağacı varmış (Üst SED).

Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarına İlişkin Bulgular

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4.19: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

CÜMLE YAPILARI	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
	Kız	36	52.75	52.75	70	.950	.346
	Erkek	36	47.44	47.44			

Tablo 4.19’a bakıldığında, kız çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının ortalama değerinin $\bar{X}$ =52.75, erkek çocukların kullandıkları cümle yapılarının ortalama değerinin ise, $\bar{X}$ = 47.44 olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılabileceği gibi, cinsiyet değişkeni açısından kız ve erkek

çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapıları arasında ($p>.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Çoğu araştırma göstermektedir ki kız çocukların sözcük dağarcıklarının artması az da olsa erkek çocuklarından daha fazladır. Bu durumun en yaygın biyolojik açıklaması ise, dili barındıran sol cerebral hemisferin fiziksel olgunlaşmasının kız çocuklarında daha hızlı olduğudur (Bayhan ve Artan, 2004). Kızlar kısa ve karmaşık cümleleri erkek çocuklardan daha erken yaşta kurabilmektedirler. Erken yaşlarda daha iyi telaffuzları, daha iyi anlaşılır yanıtları, daha az sözle çok anlam taşıyan konuşma şekli, çok çeşitli konuşma modelleri ile kızların erkeklerden daha iyi olduğu bilinmektedir (Özgür, 1979). Bu sonuçlar, bu zamana kadar yapılan araştırmalardan elde edilen genel yargılardır, fakat araştırmamızda kız ($\bar{X}=52.75$) ve erkek ($\bar{X}=47.44$) çocukların oluşturdukları cümlelerden aldıkları puan ortalamalarının birbirine yakın değerlerde oldukları görülmüştür. Seifert (1991) ve Lefrançois (1997), cinsiyet farklılığı üzerine yapılan eski araştırmaların kız çocukların sözel, erkek çocukların ise matematiksel ve uzaysal zekâlarının daha gelişmiş olduğunu belirttiklerini, fakat son yıllarda yapılan araştırmaların bu bulguları desteklemediğini belirtmiştir. Çünkü kız ve erkek çocukların ilk yaşantılarının aynı olduğu durumlarda bu farkın ortadan kalktığını düşünmektedirler (Akt: Erden ve Akman, 2004). Araştırmamızda da kız ve erkek çocukların birbirine yakın puan ortalamaları olarak aradaki farkı kapatmaları, çocuklara zengin uyarıcı çevrelerin sunulması, çocukların uzun süre bir okulöncesi eğitim kurumuna devam etmiş olmaları, anne-babaların çocukları ile kaliteli zaman geçirmeleri, iletişim kurabilecekleri insan sayısının çok olması ve anne-babalarının eğitim düzeylerinin çocuğa yansımaları gibi etkenlerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ile açıklanabilir.

Tablo 4.20: Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

CÜMLE YAPILARI																							
CİNSİYET		YAPILARINA GÖRE CÜMLE YAPILARI						ANLAMLARINA GÖRE CÜMLE YAPILARI						DİZİLİŞLERİNE GÖRE CÜMLE YAPILARI				YÜKLEMLERİNE GÖRE CÜMLE YAPILARI				Toplam	
		Basit Cümle		Birleşik Cümle		Sıralı Cümle		Olumlu Cümle		Olumsuz Cümle		Soru Cümlesi		Kurallı Cümle		Devrik Cümle		Fiil Cümlesi		İsim Cümlesi			
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Kız	405	22,75	14	0,79	70	3,93	402	22,57	14	0,79	-	-	415	23,32	19	1,07	369	20,73	72	4,05	1780	50
	Erkek	370	20,78	5	0,28	46	2,59	435	24,44	7	0,39	-	-	447	25,11	22	1,24	385	21,62	63	3,56	1780	50
Toplam	775	21,77	19	0,54	116	3,27	837	23,51	21	0,59	-	-	862	24,20	41	1,15	754	21,18	135	3,79	3560	100	

**Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde
Kullandıkları Cümle Yapısı Örnekleri:**

• **Yapılarına Göre Cümle Yapıları:**

Basit Cümle:

☞ Bahçede çiçekler varmış (Kız çocuk).

☞ Ağacın arkasında çöp kovası varmış (Erkek çocuk).

Birleşik cümle:

☞ Polisi arayınca onlar da hemencik gelmişler (Kız çocuk).

☞ Ödevimizi yapıp, televizyon izledik (Erkek çocuk).

Sıralı cümle:

☞ Bütün kuşlar yuvaya geçmiş, uyumuş, dinlenmişler (Kız çocuk).

☞ Kuşlar o yemi yemişler, ağaca konmuşlar (Erkek çocuk).

• **Anlamlarına Göre Cümle Yapıları:**

Olumlu cümle:

☞ Aileleriyle pikniğe gitmişler (Kız çocuk).

☞ Küçük çocuk ders çalışıyor (Erkek çocuk).

Olumsuz cümle:

☞ İnsanlar onları çok sevmiyorlarmış (Kız çocuk).

☞ Kış olduğu için kutlama yapamamışlar (Erkek çocuk).

- **Dizilişlerine Göre Cümle Yapıları:**

Kurallı cümle:

☞ Topladığı çiçekleri saksıya koymuş (Kız çocuk).

☞ Ördekler çok güzel yüzüyor (Erkek çocuk).

Devrik cümle:

☞ Herkes çıkmış kendi bahçelerinin önüne (Kız çocuk).

☞ Kuşlar uçuyor üstümüze (Erkek çocuk).

- **Yüklemlerine Göre Cümle Yapıları:**

Fiil cümlesi:

☞ İnsanlar şemsiyelerinin altında uzanıyor (Kız çocuk).

☞ Güneş bana gülümsüyor (Erkek çocuk).

İsim cümlesi:

☞ Hava çok güzeldi (Kız çocuk).

☞ Bulutlar bembeyazdı (Erkek çocuk).

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümleler yapılarına göre; “basit, birleşik, sıralı”, anlamlarına göre; “olumlu, olumsuz, soru” dizilişlerine göre; “kurallı, devrik”, yüklemlerine göre ise, “fiil ve isim” cümleleri olmak üzere dört ana başlık, on altı başlık altında incelenmiştir. Tablo 4.20’de çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının cinsiyet değişkenine göre yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının cinsiyet değişkenine göre yüzde ve frekans değerleri incelendiğinde, yapılarına göre cümle çeşitlerinde kız çocukların öykülerinde en sık kullandıkları cümle çeşidinin %22.75 ile basit cümle olduğu görülmektedir. Yine Tablo 4.20’ye baktığımızda, erkek çocukların en sık kullandıkları cümle çeşidinin de (%20.78) basit cümle olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu sonuçlar, örneklem grubundaki kız ve erkek çocukların yapılarına göre cümle

çeşitlerinden en fazla basit cümle yapısını tercih ettiklerini bize göstermektedir. Bal (1988) tarafından, Kütahya il merkezinde anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaşlar arasındaki çocukların kullandıkları ifadeler sözdizimi yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, anaokuluna giden ve gitmeyen bütün çocukların en yüksek oranda basit cümleleri kullandıkları görülmüştür. Yine Güteryüz (1990) 48-60 aylar arasındaki Türk çocuklarının dil yapılarını incelediği araştırmasında da, kız ve erkek çocuklar tarafından en sık basit cümlelerin kullanıldığını görülmüştür. Yukarıda belirtilen araştırmaların sonuçları, bu çalışmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Tablo 4.20'den anlamlarına göre cümle yapılarına baktığımızda, kız (%22.57) ve erkek (%24.44) çocukların öykülerinde en sık olumlu cümleleri kullandıkları görülmektedir. Bal (1988) tarafından yapılan araştırmada, örneklem grubundaki tüm çocuklar tarafından en yüksek oranda olumlu cümle çeşidinin kullanıldığı belirlenmiştir. Daha önce bu konu ile ilgili Güteryüz (1990) tarafından yapılan bir araştırmada da, kız ve erkek çocukların en sık olumlu cümleyi kullanmış oldukları sonucu elde edilmiştir.

Dizilişlerine göre cümle yapıları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, örneklem grubundaki kız (%23.32) ve erkek (%25.11) çocukların öykülerinde en sık kullandıkları cümle yapısının kurallı cümle olduğu görülmüştür. Bal (1988) ve Güteryüz (1990) tarafından yapılan araştırmalarda, diziliş özelliklerine göre cümle yapılarının kullanım sıklıkları incelendiğinde, her iki araştırmadaki çocukların kurallı cümleyi devrik cümleden daha sık kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

Yüklemlerine göre cümle yapılarına baktığımızda ise, kız çocukların öykülerinde kullandıkları cümle yapılarının %20.73'ünün ve erkek çocukların öykülerinde kullandıkları cümle yapılarının %21.62'sinin fiil cümlesi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada kız ve erkek çocuklar öykülerinde en sık fiil cümlelerini kullanmışlardır. Bu bulgu, Güteryüz (1990) tarafından yapılan araştırmadaki bulguları doğrular niteliktedir. Daha önce Güteryüz (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, kız ve erkek çocuklar tarafından fiil cümlelerinin isim cümlelerinden daha sık kullandıkları görülmüştür.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının yaşlara göre t-testi sonuçları Tablo 4.21’de gösterilmiştir.

Tablo 4.21: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre t-testi Sonuçları

CÜMLE YAPILARI	Yaş	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
	6 yaş	36	42.27	15.72	70	2.94	.004
	7 yaş	36	57.91	27.66			

Tablo 4.21’e bakıldığında görüleceği gibi, istatistiksel işlemlerden altı yaşındaki çocukların öykülerde kullandıkları cümle yapılarının ortalama değerinin $\bar{X}=42.27$, yedi yaşındaki çocukların kullandıkları cümle yapılarının ortalama değerinin ise, $\bar{X}=57.91$ olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu bulgu sonucunda, altı ve yedi yaşındaki çocukların cümle yapılarını kullanımları arasında ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yedi yaşındaki çocuklar yapılarına, anlamlarına, dizilişlerine ve yüklemelerine göre bazı cümle yapılarını altı yaşındaki çocuklardan daha fazla kullanmışlardır. Çocukların dili kullanmalarında ve dil gelişim hızlarında büyük farklılıklar görülmektedir. Çocukların oluşturdukları ilk cümleler yalnızca bir sözcüklüdür ve bunların mimiklerle birleştirilmesiyle bir cümle meydana getirmektedirler. İki yaşından itibaren ise, “yatağa git”, “bebeği tut” gibi cümleler oluşturmaktadırlar (Yavuzer, 2000). Bazı çocuklar çok zor durumda kaldıklarında birkaç sözcüğü imdat işareti olarak kullanırken, bazıları çok karmaşık cümleleri tam ve doğru olarak kullanabilmektedirler (Ülgen ve Fidan, 1987). Genellikle dört yaşlarında çocuklar cümleleri tamamlamaktadırlar. İki yaşına kadar iki ya da üç sözcüklü cümleler, bu yaştan sonra 6–8 sözcüklü cümleler haline gelebilmektedir (Yavuzer,2000). Çocukların çoğu beş yaşından önce dili gramer kurallarına uygun olarak kullanabilmektedirler (Cole ve Morgan,2001). Çocuklar cümle yapılarını, önce belli cümle kalıplarını öğrenerek, sonra ise başka sözcüklerle yeni cümleler oluşturarak öğrenmektedirler (Ülgen ve Fidan, 1987). Okulöncesi dönemin sonlarına doğru çocukların kullandıkları sözcük sayısı artarak, akıcı bir konuşma biçimi oluşmaktadır. Çocuklar çevresiyle etkileşimine, geçirdiği yaşantılara bağlı olarak sözcük dağarcıklarını genişletmeye devam etmektedirler. Bilişsel gelişimlerine de bağlı olarak

önceden yetişkinlerden, televizyondan duyduğu halde hiç dikkatini çekmemiş olan sözcükleri, günlük konuşmalarına eklemeye başlamaktadırlar (Erden ve Akman, 2004). Brown, çocukların oluşturdukları cümlelerin uzunluklarının ve karmaşıklıklarının yaşıyla ilerlemesiyle arttığını tespit etmiştir (Aydın,2005). Reese (2000), Read (2000) ve Bliss vd. (1977), tarafından yapılan bir araştırmalarda da çocukların yaşları arttıkça dil becerilerinin geliştiği görülmüştür. Benzer sonuç araştırmamızda da elde edilmiştir. Araştırmamızda çocukların yaşları ile cümle yapılarını kullanımları arasındaki farklılaşma incelenmiş ve çocukların yaşları arttıkça cümle yapılarını kullanımları da artmıştır. Brown tarafından yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlarla, bu araştırmadan elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında sonuçların birbiri ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.22: Çocukların Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Yaşlara Göre Yüzde ve Frekans Değerleri

CÜMLE YAPILARI																								
YAŞ		YAPILARINA GÖRE CÜMLE YAPILARI						ANLAMLARINA GÖRE CÜMLE YAPILARI						DİZİLİŞLERİNE GÖRE CÜMLE YAPILARI				YÜKLEMLERİNE GÖRE CÜMLE YAPILARI				Toplam		
		Basit Cümle		Birleşik Cümle		Sıralı Cümle		Olumlu Cümle		Olumsuz Cümle		Soru Cümlesi		Kurallı Cümle		Devrik Cümle		Fiil Cümlesi		İsim Cümlesi				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
		6	367	22,50	14	0,86	34	2,08	411	25,21	6	0,37	-	-	395	24,24	20	1,24	329	20,18	54	3,32	1630	45,68
		7	408	21,05	5	0,26	82	4,24	434	22,39	15	0,77	-	-	467	24,10	21	1,08	425	21,93	81	4,18	1938	54,32
Toplam	775	21,72	19	0,54	116	3,26	845	23,68	21	0,59	-	-	862	24,16	41	1,14	754	21,13	135	3,78	3568	100		

Yaş Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapısı Örnekleri:

• Yapılarına Göre Cümle Yapıları:

Basit cümle:

☞ Yemek yemeye gitmişler (6 yaş).

☞ Çocuklar çiçek toplamaya çıkmışlar (7 yaş).

Birleşik cümle:

☞ İpek annesine “çiçek kopartabilir miyim?” demiş (6 yaş).

☞ Bazen misafirler geldiğinde, içerde otururlar (7 yaş).

Sıralı cümle:

☞ Kız o kuşları almış, bir yuvaya koymuş (6 yaş).

☞ Ceylanı getirmiş evine, çok iyi bakmış (7 yaş).

• Anlamlarına Göre Cümle Yapıları:

Olumlu cümle:

☞ Güzel bir orman varmış (6 yaş).

☞ Saat geç olmadan eve dönmüş (7 yaş).

Olumsuz cümle:

☞ Oyuncaklarıyla oynayamamış (6 yaş).

☞ Dağda çiçek, ot yokmuş (7 yaş).

- **Dizilişlerine Göre Cümle Yapıları:**

Kurallı cümle:

☞ Gökkuşağı yağmurdan sonra olur (6 yaş).

☞ Çocuklar onu sevmeyi bıraktınca oyuna daldılar (7 yaş).

Devrik cümle:

☞ Bacadan duman tütüyormuş akşam (6 yaş).

☞ Kadının çocuğu varmış. O da annesi gibi temizlik yapıyormuş evde (7 yaş).

- **Yüklemlerine Göre Cümle Yapıları:**

Fiil cümlesi:

☞ Çimin üstünde çocuk yatıyor (6 yaş).

☞ Adam hayatın çok güzel olduğunu düşünmüş (7 yaş).

İsim cümlesi:

☞ Bulutlar çok sevimliymiş (6 yaş).

☞ Bir sürü ağaç varmış (7 yaş).

Tablo 4.22’de çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının yaşlara göre yüzde ve frekans değerleri incelendiğinde, yapılarına göre cümle çeşitlerinde altı (%22.50) ve yedi (%21.05) yaşındaki çocukların öykülerinde en sık basit cümleleri kullandıkları görülmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar dikkate alındığında, Bal (1988) ve Güleriyüz (1990) tarafından yapılmış olan araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Anlamlarına göre cümle yapılarına baktığımızda, altı yaşındaki çocukların öykülerinde kullandıkları cümle yapılarının %25.21’inin ve yedi yaşındaki çocukların öykülerinde kullandıkları cümle yapılarının %22.39’unun olumlu cümle olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgular sonucunda, araştırmada altı ve yedi yaşındaki çocukların öykülerinde en sık olumlu cümleleri kullandıkları söylenebilir.

Dizilişlerine göre cümle yapıları yaş değişkenine göre incelendiğinde, altı (%24.24) ve yedi (%24.10) yaşındaki çocukların öykülerinde en sık kullandıkları cümle yapısının kurallı cümle olduğu görülmüştür. Daha önce bu konu ile ilgili Güleriyüz (1990) tarafından yapılan bir araştırmada da, altı yaşındaki çocukların en sık kurallı cümleleri kullandıkları belirlenmiştir.

Bu araştırmanın yüklemelerine göre cümle yapılarına baktığımızda ise, örneklem grubundaki altı (%20.18) ve yedi (%21.93) yaşlarındaki çocukların öykülerinde en sık kullandıkları cümle yapılarının fiil cümleleri olduğu görülmektedir. Bal (1988) ve Güleriyüz (1990) tarafından yapılan araştırmada da, yüklemelerine göre cümle yapılarının kullanım sıklıkları incelendiğinde, çocukların fiil cümlelerini isim cümlelerinden daha sık kullandıkları sonucu elde edilmiştir. Bu iki araştırma sonuçlarının birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Tablo 4.23:Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	S.E.D.	N	$\bar{X}$	Ss
CÜMLE YAPILARI	Alt S.E.D.	24	33.84	1.59
	Orta S.E.D.	24	56.50	3.19
	Üst S.E.D.	24	61.08	6.64

Örneklem grubunda bulunan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların öykülerindeki cümle yapılarının puan ortalamalarına bakıldığında, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların $\bar{X} = 33.84$, orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların $\bar{X} = 56.50$, üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların ise, $\bar{X} = 61.08$ olduğu görülmektedir. Gruplar arası ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.24'te verilmiştir.

Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının sosyo-ekonomik düzeye göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.24’te gösterilmiştir.

Tablo 4.24: Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapılarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
CÜMLE YAPILARI	Gruplararası	27530.028	2	13765.014	77.116	.000	1-2
	Gruplariçi	12316.292	69	178.497			2-3
							3-1
	Toplam	39846.319	71				

Tablo 4.24’te yer alan varyans çözümlemesi sonucu incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapıları ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. $[F(2-69)=77.11, p<.05]$. Cümle yapıları kullanımları arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, alt ($\bar{X}=1.59$) orta ($\bar{X}=3.19$) ve üst ($\bar{X}=6.64$) sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında fark anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlarla, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının birbirine yakın olmayan ortalamalarla değişmekte olduğu söylenebilir. Bu bulgular sonucunda, cümle yapılarındaki en yüksek puan ortalamasına üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, en düşük puan ortalamasına ise, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklarda diğer alanlarda olduğu gibi sözcük dağarcıklarındaki gelişmede hızla ilerlemektedir. Çocukların sözcük dağarcıklarındaki bu hızlı artış, insanın dil ve iletişim üzerinde sahip olduğu yeteneğin bir göstergesidir (Ömeroğlu,2005). Siegler (1991), Butatko ve Daehler (2001)’e göre, çocuklar küçük yaşta dil konusunda önemli derecede bilgi sahibi olmaktadırlar. Çocuklar bir sorun yaşadıklarında ağlamanın yerine, binlerce sözcükten oluşan bir sözcük dağarcığıyla cümleler kurarak, hızlı bir gelişim göstermektedirler. Berger ve Thompson (1996)’a göre, çocuklar yetişkin dil bilgisini öğrenmeye başladıklarında, basit cümleleri karmaşık hale getirmektedirler (Akt:Ömeroğlu,2005). Sosyal etkileşim

ve sosyal çevre, çocuğun dil gelişimini beslemektedir. Çevresel uyaranları olmayan ve çevresel yoksunluk yaşayan çocuklar, dil gelişimleri açısından, yaşıtlarına göre gerilik göstermektedirler. Bu nedenle, başta çocuğun en yakın çevresi olan aile bireyleri ve çocuğun çevresindeki tüm bireylerin bebeklik döneminden itibaren, çocukla kurduğu etkileşim ortamı ve iletişim çok önemlidir (Atay, 2005). Ayrıca kitle iletişim araçlarının da etkisi göz ardı edilemez. Kitle iletişim araçları da uygun şekilde kullanıldığı takdirde, aile ve okulun sağladığı öğrenme fırsatlarını zenginleştirebilmektedir (Oktay,1998).

Bugün ülkemizde kullanılan kitle iletişim araçlarından kitaplar, çocukların yetişkinlerle, özellikle de anne-babaları ve öğretmenleri ile düşüncelerini paylaşmalarına yardımcı olabilecek, çocukta okuma ilgisinin uyanmasını sağlayacak temel araçlardan biridir (Oktay,1986). Yine hem göze hem kulağa hitap etmesi ile etkin bir iletişim aracı olan televizyon da iyi kullanıldığı zaman çocukların yaşadıkları dünyayı genişletmeleri açısından pek çok imkân sunabilmektedir (Oktay,1998).

Çocukların dil gelişimlerini içinde yaşadıkları aile, toplum, çocuğa sunulan fırsatlar olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Ulusoy,2007). Araştırmamızda da, cümle yapılarındaki en yüksek puan ortalamasına üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, en düşük puan ortalamasına ise, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalar, üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen çocuklara kıyasla cümle uzunlukları, soru sayıları ve sözcük hazineleri bakımından daha üstün olduklarını göstermiştir (Jersild,1976). Yapılmış olan bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar da araştırmamızı destekler niteliktedir.

Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Çocukların Resimlerden Oluşturdukları Öykülerde Kullandıkları Cümle Yapısı Örnekleri:

- **Yapılarına Göre Cümle Yapıları:**

Basit cümle:

☞ Çiçek buluttan korkuyormuş (Alt SED).

☞ Herkes şemsiyelerini ellerinde taşıyor (Orta SED).

Öğretmeni onu sınıfına almış (Üst SED).

Birleşik cümle:

Çocuk “eve gitsem daha iyi olur” demiş (Orta SED).

Kahvaltımızı yapıp, okula gidiyoruz (Üst SED).

Sıralı cümle:

Yemeğini yemiş, yatmış (Alt SED).

Tatilde insanlar denize giriyor, güneşleniyorlar (Orta SED).

Biraz oynamışlar, eve gitmişler (Üst SED).

• **Anlamlarına Göre Cümle Yapıları:**

Olumlu cümle:

Parka gitmeye karar vermişler (Alt SED).

Çocuklar evlerinde oturuyorlardı (Orta SED).

Annesi odasında oynamasına izin vermiş (Üst SED).

Olumsuz cümle:

Evde hiç kimse yaşamıyor (Alt SED).

Piknik yeri yokmuş (Orta SED).

Kuş önündeki bulutu görememiş (Üst SED).

• **Dizilişlerine Göre Cümle Yapıları:**

Kurallı cümle:

Ağaç meyve vermiş (Alt SED).

Çocuklar evlerinde oturuyorlardı (Orta SED).

İnsanlar birbirlerine sevgi, görgü gösteriyorlar (Üst SED).

Devrik cümle:

Çocuk, annesi, dedesi, büyükannesi yaşıyor evde (Alt SED).

Ağaçtan erik topluyor biraz (Orta SED).

Güneş çok mutlu olmuş artık duman gitti diye (Üst SED).

- **Yüklemlerine Göre Cümle Yapıları:**

Fiil cümlesi:

Arabayı çocuğun babası kullanıyor (Alt SED).

Bir adam dağa çıkılmış (Orta SED).

İki arkadaş evimize doğru gittik (Üst SED).

İsim cümlesi:

O kız evin sahibiymiş (Alt SED).

Evin yanında çimen var (Orta SED).

Böylelikle bugün çok güzel bir gündü (Üst SED).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş ve ilköğretim birinci sınıflara devam eden 7 yaş grubundaki çocukların serbest resim çalışmalarında yaptıkları resme dayalı olarak anlattıkları öykülerde kullandıkları sıfat, zarf, isim tamlamaları ve cümle yapılarında; yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, kız ve erkek çocukların sıfat kullanımları ile ilgili ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda kız çocukların öykülerinde, erkek çocuklarından daha fazla sıfatları kullandıkları görülmüştür.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların yaşlara göre t-testi sonuçları incelendiğinde ($p<.05$) anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı görülmüştür. Çalışmada, yedi yaşındaki çocukların öykülerinde sıfatları, altı yaşındaki çocuklardan daha fazla kullandıkları saptanmıştır.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatların varyans çözümlemesi sonuçları incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları sıfatlar ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir ($p>.05$).
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar, cinsiyete değişkenine göre incelendiğinde ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Çalışma sonucunda, erkek çocukların öykülerinde zarfları kız çocuklarından daha fazla kullandıkları görülmüştür.

- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar, yaş değişkeni açısından incelendiğinde ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmamızda çocukların öykülerdeki zarf kullanımları incelendiğinde, altı yaşındaki çocukların yedi yaşındaki çocuklardan daha fazla zarfları kullandıkları görülmüştür.
- ❖ Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerdeki zarf kullanımları ile ilgili varyans çözümlemesi sonuçları incelendiğinde, çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları zarflar ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkın anlamlı olduğu sonucu elde edilmiştir ($p<.05$). Araştırmada öykülerinde en fazla zarfları kullanan grubun üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar olduğu görülmüştür.
- ❖ Araştırmaya katılan çocukların öykülerde kullandıkları isim tamlamalarıyla ilgili, t testi işlemlerinden aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp-farklılaşmadığına ilişkin sonuçlara baktığımızda, isim tamlamaları ile cinsiyet değişkeni arasında ($p>.05$) düzeyinde anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları yaş değişkenine göre incelendiğinde, ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermiştir. Araştırmamızda çocukların öykülerdeki isim tamlaması kullanımları incelendiğinde, yedi yaşındaki çocukların altı yaşındaki çocuklardan daha fazla isim tamlamalarını kullandıkları görülmüştür.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları isim tamlamaları ile ilgili varyans çözümlemesi sonuçları incelendiğinde, isim tamlamaları ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($p<.05$). Araştırma sonuçları incelendiğinde öykülerinde en fazla isim tamlaması kullanan grubun üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar olduğu gözlenmiştir.

- ❖ Araştırmaya katılan çocukların öykülerde kullandıkları cümle yapıları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olup-olmadığı t-testi ile ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlardan, isim tamlamaları ile cinsiyet değişkeni arasında ($p > .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapılarının yaşlara göre t-testi sonuçları incelendiğinde ($p < .05$) anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, yedi yaşındaki çocukların öykülerinde cümle yapılarını, altı yaşındaki çocuklardan daha fazla basit, olumlu, kurallı ve fiil cümlelerini kullandıkları saptanmıştır.
- ❖ Çocukların resimlerden oluşturdukları öykülerde kullandıkları cümle yapıları ile varyans çözümlemesi sonuçları incelendiğinde, cümle yapıları ile içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmada öykülerinde en fazla cümle yapılarını kullanan grubun üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar olduğu görülmüştür. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar öykülerinde en sık basit, olumlu, kurallı ve fiil cümlelerini kullanırken, en az birleşik, soru, devrik ve isim cümlelerini kullandıkları görülmüştür.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda ailelere, öğretmenlere ve araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir;

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- ❖ Okulöncesi eğitim kurumlarında çocukların dil gelişimlerini destekleyen etkinliklere daha sık yer verilebilir.

- ❖ Elverişsiz şartlarda yetişen çocuklardan dil gelişimi konusunda problem yaşayanlar belirlenebilir ve dil gelişim seviyelerini ilerletmeye yönelik etkinlikler hazırlanabilir.
- ❖ Öğretmenler çocukların dil gelişimlerini destekleme konusunda, anne-baba ya da çocukla ilgilenen yetişkinlere seminer programları düzenleyebilirler.
- ❖ Çocukların özellikle de okulöncesi dönemdeki çocukların yaşamında en önemli unsur çevresindeki kişilerdir. Özellikle gün içerisinde öğretmenlerin çocuklarla ailelerinden daha fazla vakit geçirmeleri onların yaşamında ne kadar etkili olduklarını ortaya koymaktadır. Çocukların dil gelişimlerinde öğretmenlerin olumlu etkilerini artırmak için Türkçeyi doğru kullanmaları hatta gerekli durumlarda öğretmenlerin Türkçeyi doğru ve düzgün kullanabilmeleri için diksiyon eğitimi almaları önerilebilir. Okulöncesi ve sınıf öğretmenlerinin dili güzel ve etkili kullanabilmelerini sağlayıcı nitelikte hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli ve öğretmenlerin bu kurslara katılmaları sağlanmalıdır.
- ❖ Okulöncesi eğitim, doğumdan, ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanaklarını sağlayan; onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir. Okulöncesi öğretmeni hem çocuklar için iyi bir davranış örneği, hem de çocuklarda istenilir davranışları geliştiren kişidir (Şen, 2000). Bu eğitim sürecinde çocuğun üzerinde en etkili kişi de öğretmenlerdir. Bundan dolayı öğretmenler çocuklara karşı yeterince duyarlı davranmalı ve iyi bir model olmalıdırlar.

Ailelere Yönelik Öneriler

- ❖ Aileler çocuklarının kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ortamlar oluşturabilir.

- ❖ Aileler çocuklarını zengin çevre uyarıcıları ile donatılmış ortamlarda yetiştirmeye özen göstermelidirler.
- ❖ Aileler alanda uzman kişilerden alacakları bilgiler doğrultusunda çocuklarının dil gelişimlerini küçük yaşlardan itibaren ev ortamında da destekleyebilirler.
- ❖ Aileler çocukları ile konuşurken iyi bir model olmaya, çocuklarının sordukları soruları düzeylerine uygun, onların anlayabilecekleri düzeyde cevaplamaya dikkat etmelidirler.
- ❖ İlgili kurumlarca aileler bulundukları bölgelerde çocukların gelişim alanlarına özellikle de dil gelişimlerine yönelik seminerler düzenlemeli ve ailelerin bu seminerlere katılımları sağlanmalıdır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- ❖ 6–7 yaş çocuklarının sıfat, zarf, isim tamlaması ve cümle yapılarını kullanımları ile eğitim aldıkları okul türleri açısından farklılaşıp-farklılaşmadığını inceleyen araştırmalar yapılabilir.
- ❖ 6–7 yaş çocuklarının sıfat, zarf, isim tamlaması ve cümle yapılarını kullanımları ile ikinci bir dil bilmeleri arasında bir ilişki olup-olmadığını inceleyen çalışmalar yapılabilir.
- ❖ Araştırmada 6–7 yaş çocuklarının sıfat, zarf, isim tamlaması ve cümle yapıları ile cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri arasında bir farklılaşmanın olup-olmadığı incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda çocukların diğer sözcük türlerini kullanımları benzer ya da farklı değişkenler açısından incelenebilir.
- ❖ Aydın ili ile sınırlı olan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile ülkenin genelinde farklı bölgelerde uygulanacak olan benzer çalışmanın sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, Funda. (1991). **2.5–4 Yaşlar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, Derya. (2003). **Ana Sınıfına Giden ve Gitmeyen İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Dil Gelişimlerinin Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Anlar, Banu. (1983). **İlk Altı Yılda Dil Gelişimi Anne Baba Eğitimi ve Cinsin Etkisi**. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksan, Doğan. (1995). **Her Yönüyle Dil I (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alpöge, Gülçin. (1991). **Çocuk ve Dil**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Ekim. I. Baskı.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. ve Çimen. (2001). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Arı, Ramazan. (2005). **Gelişim ve Öğrenme**. (Geliştirilmiş 2.Baskı). Ankara: Atlas Yayın Dağıtım.
- Artan, İsmihan., ve Baysan, San Pınar. (2004). **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Atabay, Neşe vd. (1976). **Sözcük Türleri**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ataman, Ayşegül. (2004). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atay, Ayşegül. (2005). **Çocukluk Döneminde Gelişim**. Ankara:Kök Yayıncılık.
- Atkinson, Rita, L. vd. (2006). **Psikolojiye Giriş**. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Avcı, Neslihan. (2004). **Yaşama Merhaba**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydın, Betül. (2005). **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, O. ve Aydın H.B. (1999). “Okulöncesi Çocukların Gelişim Özellikleri” **Marmara Üniversitesi Anaokulu-Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Bacanlı, Hasan. (2004). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bagby, Janet H. Loretta C. Rudd; Majka Woods. (2004). “The effects of socioeconomic diversity on the language,cognitive and social-emotional

- development of children from low-income backgrounds”. **Early Child Development and Care**. Vol. 175, No. 5, July 2005, pp. 395–405
- Bal, Servet. (1988). **Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4–6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bal, Servet. (1988). **Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4–6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İbrahim Ethem. (2000). **Eğitim Psikolojisi**. Feryal Matbaası.
- Baykoç, Dönmez, Necate. (1986). “Çocuklarda Dilin Kazanılması.” **Ya-Pa 4. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- _____ (1986). **12–30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baykoç, Dönmez, N., Meziyet, A. (1992). “12–30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması”. **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3. Sayı:5. S: 115–161.
- Baykoç, Dönmez, Necate., ve Acarlar, Funda. (1992). “30–47 Aylar (2,5–4 Yaş) Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi”. **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt:8. Sayı: 3. s: 163–203.
- Baykoç, Dönmez, Necate, vd. (2000). **Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri**. 3.Baskı.İstanbul:Ya-pa Yayınları.
- Bilgin, Muhittin. (2006). **Anlamdan Anlatıma Türkçemiz**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, Cavit. (1990). **Gelişim Psikolojisi**. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınları.
- Bliss, L.S. vd. (1977). Astory completion approach as a measure of language development in children. **Journal of Speech And Hearing Disorder**. 20:358
- Bloom, Lois., and Lahey, Margaret. (1978). **Language Development and Language Disorders**. New York: John Wiley & Sons. Inc.
- Büyüköztürk, Şener. (2005). **Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Ciravoğlu, Öner. (2000). **Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Esin Yayınları.
- Cirhinlioğlu, Fatma Gül. (2001). **Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cole, Luella ve Morgen, John. J. B. (2001). **Çocuk ve Gençlik Psikolojisi**. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Cüceloğlu, Doğan. (1994). **İnsan ve Davranışı**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, Turan. (2004). “Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar” **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Nisan. Sayı:3.s:139–162
- Dacey, John S. ve Travers. F.John. (2002). **Human Development Across The Lifespan**. Newyork:Mcgraw-Hill.
- Davaslıgil, Ümit. (1998). **Anne-Baba Okulu**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dereli, Esra. (2003). **Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4–6 Yaş Arasındaki Çocukların İfade Edici Dil Düzeylerinin İncelenmesi** (Konya İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dönmezer, İbrahim (1999). **Ailede İletişim ve Etkileşim**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ediskun, Haydar., Dürder, Baha. (1989). **Örnek Dilbilgisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdemir, Nilay (2001). **12–30 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının Anlamsal Yönden İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erden, Münire., Akman, Yasemin. (2004). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1993). **Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Bayrak Yayın.20.Baskı.
- Erkan, P. (1990). **Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Düzeyleri Farklı Olan Ailelerin 48-60 Aylar Arasındaki Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi**. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkan, F. Pınar. (1990). **Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Düzeyleri Farklı Olan Ailelerin 48–60 Aylar Arasındaki Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Fidan, Nurettin., Erden, Münire. (1994). **Eğitime Giriş**. Ankara: Meteksan Matbaacılık.
- Gander, Many J., Harry W. Gardiner. (2004). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. (Çev: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Genishi, Celia. (1988). **“Young Children’s Oral Language Development”**, <http://www.childrensdisabilities.info/speech/young-children.html>
- Geoffroy, MC, Cote SM, Borge AI, Larouche F, Seguin JR, Rutter M.(2007). “Association between nonmaternal care in the first year of life and children's receptive language skills prior to school entry: the moderating role of socioeconomic status.” **J. Child Psychol Psychiatry.** May; 48(5):490–7.
- Gillen, Julia. (2003). **The Language Of Children**. London:Routledge.
- Gökberk, Macit. (1997). **Değişen Dünya Değişen Dil**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gönen, Mübeccel. (1993). **Anaokuluna Giden Dört-Beş Yaş Çocuklarına Resimli Kitaplarla Yapılan Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güler, Tülin. (2004). **48–72 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Alıcı Dil Yapılarının İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güleryüz, Figen ve Baykoç-Dönmez Necate. (1992). “48- 60 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi.” **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Ankara, 8: 185- 205.
- Güleryüz, Figen (1990). **48–60 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi**. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güven, Nergis ve Bal Servet. (2000). **Dil Gelişimi ve Eğitim. 0–6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler**. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Hamaguchi, P. Mcaleer. (2001). **Childhood Speech, Language and Listening Problems**. America:Published By John Wiley & Sons, Inc.
- İrez, Seniha. (1976). **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Jersild, T. Arthur., Günçe, Gülseren. (1972). **Çocuk Psikolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Johnston, Judith. (2005). **“Factors That Influence Language Development”**. Canada: Encyclopedia On Early Childhood Development.
- Kandır, Adalet. (2004). **Gelişimde 3–6 Yaş. “Çocuğum Büyüyor”**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Karabağ, Seda. (1995). **Dil Edinim Sürecinde Sözcüklerin Anlamlandırılması ve Kavram Gelişimi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karacan, Elvan. (2000). “Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi”. **Klinik Psikiyatri Dergisi**. 2000; 3 (4): 263–268.
- Karahan, Leyla. (2005). **Türkçede Sözcük Dizimi**. 9.Baskı. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Kavaklı, Aysel. (1992). **Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme**. İstanbul: Hilal Matbaacılık.
- Kişisel, Elaine., Yıldırım, Serap Maktav. (1983). **Bilişsel Etkinlikler**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Koçak, Nurcan. (2000). “4–6 Yaş Çocuklarında Dil Gelişimini Destekleyici Programlar” **Selçuk Üniversitesi Anaokulu-Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep vd. (1999). **Yükseköğretim Öğrencileri İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**. Ankara: YÖK Matbaası. 4.Baskı.
- Kurtuluş, Hüsnü. **Jean Piaget**. “<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/piaget.htm>”
- Lahey, Margaret. (1988). **Language and Language Development**. New York : Macmillan.
- Lee, L.L. ve Canter, S.M. Developmental Sentence Scoring A Clinical Procedure For Estimating Syntactic Development in Childrens Spontaneous Speech. **Journal of Speech and Hearing Disorder**. 36.3:315
- Lund, Nick. (2003). **Language and Thought**. Hove, UK : Routledge,
- Maviş, İlknur. (2003). **Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi**. (Editör: Seyhun Topbaş). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- McLean, James E. (1999). **How Children Learn Language**. San Diego : Singular Pub. Group.
- Miller, F.Jon., Chapman, R.S.(1981). “Research Note The Relation Between Age and Mean Length of Utterance in Morphemes”. **Journal of Speech and Hearing Research**. Vol:24.154-161.
- Morrison, George. (2004). **Early Childhood Eductaion Today**. Upper Saddle River, N.J. : Merrill/Prentice Hall.
- Nadir, İlhan. (2005). **Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları**. Bişkek: Manas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:3 (155–160).
- Oğuzkan, Ferhan, A. (1981). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.
- Oktay, Ayla. (1986). “Kitle İletişim Araçlarının Okulöncesi Dönemde Kullanılması” **Ya-Pa 4. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- _____ (1998). **Ana-Baba Okulu**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____ (2002). **Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem**. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Owens, Jr. Robert E. (2005). **Language Development: An Introduction**. Pearson Education.Inc
- Ömeroğlu, Esra., Kandır, Adalet. (2005). **Bilişsel Gelişim**. Morpa Kültür Yayınları.
- Özbay, Yaşar. (1999). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**: Empati Yayınları.
- Özgür, İbrahim N. (1979). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: İbrahim Özgür Yayınları.
- Öztürk, Ayten. (2005). **Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Ana Dili Etkinlikleri**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Perry, Bruce D., “**How Young Children Learn Language**”, <http://content.scholastic.com/browse/article.jsp?id=3463>
- Philips, J.R. (1973). “Syntax and Vocabulary of Mothers Speech to Young Children Ag and Sex Comparisons.” **Child Development**.44:182.
- Powell, Kimberly, A. (2000). “**Speech and Language : Causes, Milestones and Suggestions**” <http://www.childrensdisabilities.info/speech/guidelines.html>
- Power, Brenda Miller., Ruth, S. H. (1996). **Language Development: A Reader For Teachers**: Pretice-Hall,Inc.

- Poyraz, Hatice (1999). “Okulöncesi Faaliyetlerin Çocuğun Dil Gelişimine Etkileri.” **Gazi Üniversitesi. Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı.** İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Reese, E.ve Read, S. (2000). Predictive Validity of The New Zealand Macarthur Communicative Development Inventory: Words and Sentences. **Child Development.**27,255-266
- Rıfat, Mehmet. (2000). **XX. Yüzyılda Dil Bilim ve Göstergebilim Kuramları. II.** İstanbul: Om Yayınevi.
- Rıza, Emel. (1996). **Sosyal Psikolojiye Giriş.** İzmir: Anadolu Matbaası.
- Santrock, John W. (1990a). **Children.** United States:Wm.C.Brown Publishers.
 _____ (2000b). **Children.** United States: Mcgraw-Hill Higher Education.
- Seçilmiş, Sema. (1996). **Anaokuluna Giden ve Gitmeyen Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Dil Gelişimi İle İlgili Becerilerin İncelenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Selçuk, Ziya. (2004). **Gelişim ve Öğrenme.** Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Senemoğlu, Nuray. (2005). “**Gelişim, Öğrenme ve Öğretim; Kuramdan Uygulamaya.**” Ankara: Gazi Kitabevi.
- Solmaz, Feray. (1997). **6 Yaş Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Gelişimine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sroufe, L. Alan, Cooper, G. Robert, Detlart, B. Ganie. (1996). **Child Development: Its Nature and Gurse.** North America: The Mcgraw-Hill Companies, Inc.
- Şen, Servet. (2004) “**Okulöncesi Çocuklarının Dil ve Kavram Gelişimlerine Etkisi Yönünden Öykü İle Masal Kitaplarının İncelenmesi.**” Aydın.
 _____ (2000). “Okulöncesi Dönem Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi ve Etkin Öğretmen Modeli”. **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu.** Çanakkale.
- Taner, Meral. (2003). **Okulöncesi Eğitim Alan ve Almayan Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Dil Gelişimlerinin Karşılaştırılması.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Topbaş, Seyhun. (2003). **Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tural, Ayşıl (1977). **Ankara’da Anaokuluna Giden 4–6 Yaş Çocuklarının Bildikleri Kelime Sayısına; Yaş, Cinsiyet, Ailenin Eğitim Düzeyi ve Okula Devam Süresinin Etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tüfekçioğlu, Umran. (2003). **Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi**. (Editör: Seyhun Topbaş). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tür, Gülseren. (1999). **Okulöncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Ulusoy, Ayten. vd. (2007). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ülgen, Gülten., ve Fidan, E. (1987). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- _____ (2003). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Wolery, Mark., McLean, Mary., Baileyjr., Donald B. (2004). **Assessing Infants and Preschoolers With Special Needs** :Pearson Pretice Hall.
- Yavuzer, Haluk. (1999). **Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunun İlk Altı Yılı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____ (2000). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul : Remzi Kitabevi
- Yayla, Şehnaz. (2003). **Alt-Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ailelerden Gelen 60–72 Aylar Arasındaki Çocuklara Uygulanan Dil Eğitim Programının Çocukların Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Nadide. (1999). **Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Yurtsever, Müge. (2002). **Beş-Altı Yaş Çocukların Kelime Dağarcığı Gelişimine Ana Dil Programının Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EK 1:**KAMYONCU ADAM**

Kamyon geçiyormuş. Tekerlekleri kaymış. Sonra ağaca çarpmış. Ağacın arkasında çöp kovası varmış, o da düşmüş. Çöp kovasının arkasında da ev varmış. Çöp kovası düştüğünde ev kirlenmiş. Sonra kuş aşağı bakıyormuş, önünü görmediğinden buluta çarpmış. Sonra bulutla kuş aşağı düşmüş. Sonra bulutla kuş çarpışmışlar. Kamyonun arkasındaki iki tane kutunun içine düşmüşler. Sonra o iki kutu da yere düşmüş. Sonra kutuyu birisi almış. Sonra kuşla bulutu kardan adam alış, evine götürmüş bir kafese koymuş. Evi temizlemişler. Sonra adam arabasını tamirciye götürmüş. Tamir olduğunda İstanbul'a gitmiş. İstanbul'da kendine yeni bir araba almış. Sonra geziye çıkmış. Gezide ölü bir kuş görmüş. Sonra da ölü kuşu almış, evine götürmüş. Sonra da adam uyumuş. Uyuduğunda da karısı gelmiş, uyandırmış onu. Sonra da adam işe gitmiş. Sonra da eve gitmiş. Yemek yemiş evde. Yemek yedikten sonra televizyon izlemiş. Sonra da uyumuş. Televizyon açık kalmış. Televizyonun pili bitmiş. Sonra gündüz olmuş. Gündüz olduktan sonra bir daha işe gitmiş.



EK 2:

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu kişisel bilgi formu, “6–7 Yaş Çocuklarının Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerdeki Dil Yapıları.” konulu bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmadan sağlıklı sonuç alınabilmesi için bu soruların tamamının çocuğun annesi ya da babası tarafından cevaplandırılması gerekmektedir. Sizden aldığımız samimi ve içten yanıtlar araştırmaya yön verecektir. Çalışmamıza göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. Muharrem ŞEN

Arş. Gör. Canan YILDIZ

- ☐ Çocuğunuzun adı-soyadı:.....
- ☐ Çocuğunuzun cinsiyeti: () Kız () Erkek
- ☐ İlk çocuk olup olmadığı: () Evet () Hayır
- ☐ Çocuğunuzun doğum tarihi (Gün-Ay-Yıl):.....
- ☐ Çocuğunuzun anasınıfına başlama yaşı:.....
- ☐ Anasınıfına başlamadan önce çocuğunuzun bakımı ile ilgilenen kişi;
 - () Evde annesi ilgilendi.
 - () Evde bakıcı ilgilendi.
 - () Evde bir aile büyüğü ilgilendi.
 - () Ev dışında bir bakım aldı.
- (Nerede ve kim tarafından bakım aldığını belirtiniz).....
- ☐ Ailedeki çocuk sayısı; () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üzeri
- ☐ Annenin mesleği:.....
- ☐ Babanın mesleği:.....
- ☐ Anne () sağ () ölü Baba () sağ () ölü
- ☐ Anne ve baba; () Beraber () Ayrı
- ☐ Aileniz dışında sizinle birlikte yaşayan yakınlarınız var mı? () Evet () Hayır
- ☐ Cevabınız evet ise aileniz dışında yaşayan yakınlarınız kimlerdir belirtiniz.....
- ☐ Annenin eğitim durumu; Babanın eğitim durumu;
 - () Okur-yazar değil. () Okur-yazar değil.
 - () İlköğretim mezunu. () İlköğretim mezunu.
 - () Orta öğretim mezunu. () Orta öğretim mezunu.
 - () Lisans mezunu. () Lisans mezunu.
 - () Yüksek lisans ve üzeri. () Yüksek lisans ve üzeri.

- ☐ Annenin yaşı;
- () 20-25 () 20-25
() 26-30 () 26-30
() 31-35 () 31-35
() 36-40 () 36-40
() 40-üzeri () 40-üzeri
- ☐ Annenin geliri;
- () 200 milyon TL'den az () 201-400 milyon TL. () 401-600 milyon TL.
() 601-900 milyon TL. () 901-1200 milyon TL. () 1201 milyon ve üstü
- ☐ Babanın geliri;
- () 200 milyon TL'den az () 201-400 milyon TL. () 401-600 milyon TL.
() 601-900 milyon TL. () 901-1200 milyon TL. () 1201 milyon ve üst
- ☐ Çocuğunuz anasınıfına başlamadan önce konuşmasına, duymasına ya da görmesine engel olacak herhangi bir rahatsızlık yaşadı mı?(Yaşadıysa belirtiniz).....
.....
- ☐ Çocuğunuzun herhangi bir işitme yada konuşma problemi var mı?(kekemelik, gecikmiş konuşma,bazı harfleri söyleyememe vs.).....
.....
- ☐ Çocuğunuz anlamlı ilk sözcüğünü yaklaşık olarak kaçınıcı ayda söyledi?.....
- ☐ Aile içerisinde çocuğunuzla Türkçe dışında konuştuğunuz başka bir dil var mı? (Varsa belirtiniz).....
- ☐ Çocuğunuz günde ortalama kaç saat televizyon izliyor?.....
- ☐ Çocuğunuzun televizyonda en çok hangi programları izliyor?.....
.....
.....
- ☐ Çocuğunuzun dil gelişimini desteklemek amacıyla oyuncaklar ve kitaplar alıyor musunuz? () Evet () Hayır
- ☐ Çocuğunuzla gün içerisinde dolu dolu vakit geçirebilmek için ona zaman ayırabiliyor musunuz? () Evet () Hayır
- ☐ Cevabınız evet ise bir günde ortalama ayırabildiğiniz süre ne kadardır?.....
- ☐ Çocuğunuzun dil gelişimini desteklemek amacıyla anne ve baba olarak ev ortamında neler yaptığınızı belirtiniz.....

EK 3:

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu kişisel bilgi formu, “6–7 Yaş Çocuklarının Resimlerden Oluşturdıkları Öykülerdeki Dil Yapıları.” konulu bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmadan sağlıklı sonuç alınabilmesi için bu soruların tamamının çocuğun annesi ya da babası tarafından cevaplandırılması gerekmektedir. Sizden aldığımız samimi ve içten yanıtlar araştırmaya yön verecektir. Çalışmamıza göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. Muharrem ŞEN

Arş. Gör. Canan YILDIZ

- ☐ Çocuğunuzun adı-soyadı:.....
 - ☐ Çocuğunuzun cinsiyeti: () Kız () Erkek
 - ☐ İlk çocuk olup olmadığı: () Evet () Hayır
 - ☐ Çocuğunuzun doğum tarihi (Gün-Ay-Yıl):.....
 - ☐ Çocuğunuz daha önce bir okulöncesi eğitim kurumuna devam etti mi? ()Evet ()Hayır
 - ☐ Çocuğunuzun anasınıfına başlama yaşı:.....
 - ☐ Çocuğunuz daha önce aşağıdaki okulöncesi eğitim kurumlarından hangisine devam etti?
 - () Kız meslek lisesine bağlı anaokulu
 - () Resmi kuruluşlara bağlı anaokulu
 - () Üniversiteye bağlı anaokulu
 - () İlköğretime bağlı anasınıfı
 - () Özel anaokulu
 - () Hiçbiri
 - ☐ Anasınıfına başlamadan önce çocuğunuzun bakımı ile ilgilenen kişi;
 - () Evde annesi ilgilendi.
 - () Evde bakıcı ilgilendi.
 - () Evde bir aile büyüğü ilgilendi.
 - () Ev dışında bir bakım aldı.
- (Nerede ve kim tarafından bakım aldığını belirtiniz).....
- ☐ Ailedeki çocuk sayısı; () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üzeri
 - ☐ Annenin mesleği:.....
 - ☐ Babanın mesleği:.....
 - ☐ Anne () sağ () ölü Baba () sağ () ölü
 - ☐ Anne ve baba; () Beraber () Ayrı
 - ☐ Aileniz dışında sizinle birlikte yaşayan yakınlarınız var mı? ()Evet ()Hayır

☐ Cevabınız evet ise aileniz dışında yaşayan yakınlarınız kimlerdir belirtiniz.....

- | | |
|---|-----------------------------|
| ☐ Annenin eğitim durumu; | Babanın eğitim durumu; |
| () Okur-yazar değil. | () Okur-yazar değil. |
| () İlköğretim mezunu. | () İlköğretim mezunu. |
| () Orta öğretim mezunu. | () Orta öğretim mezunu. |
| () Lisans mezunu. | () Lisans mezunu. |
| () Yüksek lisans ve üzeri. | () Yüksek lisans ve üzeri. |

- | | |
|--|---------------|
| ☐ Annenin yaşı; | Babanın yaşı; |
| () 20-25 | () 20-25 |
| () 26-30 | () 26-30 |
| () 31-35 | () 31-35 |
| () 36-40 | () 36-40 |
| () 40-üzeri | () 40-üzeri |

- | | | | |
|--|--------------------------|-------------------------|-------------------------|
| ☐ Annenin geliri; | () 200 milyon TL'den az | () 201-400 milyon TL. | () 401-600 milyon TL. |
| | () 601-900 milyon TL. | () 901-1200 milyon TL. | () 1201 milyon ve üstü |

- | | | | |
|--|--------------------------|-------------------------|------------------------|
| ☐ Babanın geliri; | () 200 milyon TL'den az | () 201-400 milyon TL. | () 401-600 milyon TL. |
| | () 601-900 milyon TL. | () 901-1200 milyon TL. | () 1201 milyon ve üst |

☐ Çocuğunuz anasınıfına başlamadan önce konuşmasına, duymasına ya da görmesine engel olacak herhangi bir rahatsızlık yaşadı mı?(Yaşadıysa belirtiniz)

☐ Çocuğunuzun herhangi bir işitme yada konuşma problemi var mı?(kekemelik, gecikmiş konuşma,bazı harfleri söyleyememe vs.)

☐ Çocuğunuz anlamlı ilk sözcüğünü yaklaşık olarak kaçınıcı ayda söyledi?.....

☐ Aile içerisinde çocuğunuzla Türkçe dışında konuştuğunuz başka bir dil var mı? (Varsa belirtiniz).....

☐ Çocuğunuz günde ortalama kaç saat televizyon izliyor?.....

- ☐ Çocuğunuzun televizyonda en çok hangi programları izliyor?

.....
.....

- ☐ Çocuğunuzun dil gelişimini desteklemek amacıyla oyuncaklar ve kitaplar alıyormusunuz?

() Evet () Hayır

- ☐ Çocuğunuzla gün içerisinde dolu dolu vakit geçirebilmek için ona zaman ayırabiliyormusunuz? () Evet () Hayır

- ☐ Cevabınız evet ise bir günde ortalama ayırabildiğiniz süre ne kadardır?

.....

- ☐ Çocuğunuzun dil gelişimini desteklemek amacıyla anne ve baba olarak ev ortamında neler yaptığınızı belirtiniz.

.....
.....
.....

ÖZ GEÇMİŞ:

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Canan YILDIZ ÇİÇEKLER

Doğum Yeri ve Tarihi: Konya/Kulu 23.06.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Selçuk Üniversitesi Anaokulu Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi:

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetler:

İş Deneyimi

Stajlar:

Projeler:

Çalıştığı Kurumlar:

İletişim

e-posta Adresi: cyildiz80@adu.edu.tr

Tarih: